

UNIVERZITET SINGIDUNUM

**Departman za
poslediplomske studije i međunarodnu saradnju**

MASTER RAD

**„REVIZIJA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA OSIGURAVAJUĆIH
KOMPANIJA”**

**Mentor:
Doc. dr Kosana Vićentijević**

**Student:
Nemanja Radosavljević
br. indeksa: 401313/2011**

Beograd, 2014.

SADRŽAJ:

UVOD	3
1. OBVEZNICI REVIZIJE I UGOVARANJE REVIZIJE FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA	8
1. 1. Obveznici revizije finansijskih izveštaja.....	8
1. 2. Ugovaranje revizije finansijskih izveštaja.....	15
1. 2. 1. Osnovni cilj revizije	15
1. 2. 2. Lica koja obavljaju reviziju i donošenje odluke o izboru preduzeća za reviziju .	18
1. 2. 3. Ugovor o reviziji finansijskih izveštaja (zaključivanje).....	19
1. 2. 4. Pismo o angažovanju.....	21
1. 2. 5. Izbor preduzeća za reviziju (koje ima dozvolu za rad)	22
1. 2. 6. Prava i obaveze ovlašćenog revizora	25
1. 2. 7. Konsultovanje sa revizorom oko izbora i promene računovodstvenih politika i računovodstvenih procena.....	26
2. POSTUPAK REVIZIJE RAČUNOVODSTVENIH IZVEŠTAJA OSIGURAVAJUĆIH KOMPANIJA.....	30
2. 1. Revizija bilansne aktive osiguravajućih kompanija	32
2. 2. Revizija bilansne pasive osiguravajućih kompanija.....	34
2. 3. Revizija bilansa uspeha osiguravajućih kompanija.....	36
3. IZVEŠTAJ O REVIZIJI FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA	38
3. 1. Osnovni elementi revizorskog izveštaja.....	39
3. 2. Vrste mišljenja revizora	44
4. TRŽIŠTE OSIGURANJA U SRBIJI I FINANSIJSKI IZVEŠTAJI OSIGURAVAJUĆIH KOMPANIJA.....	50
4. 1. Tržište osiguranja u Srbiji	50

4. 2. Finansijski izveštaji osiguravajućih kompanija.....	52
5. REVIZIJA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA OSIGURAVAJUĆIH KOMPANIJA DUNAV OSIGURANJE I DELTA GENERALI.....	55
5. 1. Osiguravajuće kompanije DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI.....	55
5. 2. Bilans stanja osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI.	56
5. 3. Analiza i poređenje bilansa uspeha osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI.....	64
5. 4. Izveštaj o tokovima gotovine osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI.....	71
5. 5. Analiza profitabilnosti i rentabilnosti osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI.....	81
ZAKLJUČAK	84
LITERATURA.....	85
PRILOZI.....	88

UVOD

U okviru obrazloženja izbora teme za istraživanje i formulacije same teme istraživanja ovog rada neophodno je navesti da je u praksi uočena specifičnost značaja revizorskog izveštavanja, kao i izrade nezavisnog izveštaja revizora, pre svega sa aspekta uticaja takvih izveštaja na donošenje odluka, kako upravljačkih, tako i operativnih. Može se smatrati nespornim i mogućnost njihovog kvalitativnog uticaja na poslovanje i razvoj privrednih subjekata. Takođe, utvrđivanje povezanosti takvih izveštaja i njihov sveobuhvatni uticaj na makro- ekonomske odnose, u okviru specifičnog društveno- ekonomskog ambijenta, u vremenu veoma intenzivnih tranzicionih procesa u našem društvu, inicirali su izbor ove teme za istraživanje.

Osim navedenog i analiza uticaja normativno pravnog okvira i predviđenih specifičnih procedura, kao i prethodno opšte sagledavanje ove teme koje se odnosi na obveznike revizije finansijskih izveštaja, ugovaranja revizije i same izveštaje o reviziji finansijskih izveštaja, koji se, kao takvi, reflektuju na efikasnost i konačni efekat izveštavanja revizora, posebno su predviđene za obradu i analizu u okviru teme istraživanja. S tim, da je zbog širine teme za istraživanje poseban akcenat predviđen na ugovaranja revizije i same izveštaje o reviziji finansijskih izveštaja, i to sa posebnim osvrtom na sadržaj i značaj nezavisnog izveštaja revizora.

Predmet i polazišta istraživanja

Kod obrazloženja predmeta istraživanja možemo poći i od toga da je cilj svake revizije formiranje revizijskog mišljenja o finansijskim izveštajima, te da je mišljenje revizora često jedini deo revizije koji korisnici vide. Prema tome, posmatrano iz ugla korisnika, izveštaj predstavlja proizvod revizora.

Standardi revizije zahtevaju da se svi finansijski izveštaji revidiraju. Osnovni zahtevi za izdavanje izveštaja revizije izvode se iz četiri opšte prihvaćena standarda revizije koji se odnose na izveštavanje:

- Usklađenost finansijskih izveštaja sa opštim računovodstvenim standardima
- Konzistentna primena računovodstvenih standarda
- Adekvatno informativno obelodanjivanje
- Izražavanje mišljenja

Poslednji standard posebno je značajan zbog toga što zahteva izražavanje mišljenja o svim finansijskim izveštajima ili poseban izveštaj o tome da sveobuhvatno mišljenje nije moguće i o razlozima zbog kojih nije moguće izraziti mišljenje. Ovaj standard zahteva i jasan iskaz revizora o prirodi ispitivanja i stepenu u kome revizor ograničava svoju odgovornost. Približno polovina iskaza o standardima revizije obuhvata kriterijume izveštavanja. Ukoliko je poznat značaj izveštaja revizije kao sredstva komunikacije, onda to nije iznenađujuće.¹

Proces revizije svoju kulminaciju postiže tek činom izdavanja revizorskog mišljenja, u kome se jasno naglašava da li su finansijski izveštaji obelodanjeni u skladu sa opšte prihvaćenim računovodstvenim principima. Izveštaj o reviziji ili mišljenje revizora je završni čin procesa revizije, pa upoznavanje sa filozofijom, strukturom i “anatomijom” izveštaja o reviziji ima za cilj da revizoru olakša prikupljanje i ocenu dokaza revizije, kao i da mu omogući bolje i lakše razumevanje svakog pojedinog segmenta procesa revizije.

Smatram da je, iz prethodno navedenih razloga, naučno i društveno opravdano da se ova oblast istraži, pa se u tom smeru planira i realizacija ovog istraživanja. Dakle, premet ovog istraživanja revizija finansijskih izveštaja osiguravajućih društava DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI. Unapređenje kvaliteta finansijskog izveštavanja kroz usvajanje najbolje međunarodne prakse je proces koji se odvija i u najrazvijenijim tržišnim ekonomijama i finansijskim sistemima i istovremeno predstavlja izazov koji se postavlja pred regulatorna tela i računovodstvenu profesiju.

Značaj i aktuelnost istraživanja

Za realizaciju istraživanja u okviru formulisane teme autor ovog projekta istraživanja je lično motivisan, pre svega zbog stručnog aspekta, jer je završio osnovne akademske studije i stekao

¹ Andrić M., Krsmanović B., Jakšić B. (2009) *Revizija*, Ekonomski fakultet, Subotica, str. 74

zvanje diplomiranog ekonomiste, na smeru revizija, te počeo svoje stručno angažovanje kao revizor-asistent u privrednom društvu za reviziju i računovodstvo. U praksi je uočio da u ovoj oblasti, u odnosu na korisnike, odnosno naručioce, usluga revizorskih izveštaja, nisu dovoljno jasne uočene mogućnosti da se takvi izveštaji kvalitetno koriste od strane naručioca. Te, da bi trebalo potvrditi da nezavisni izveštaji revizora imaju i sveobuhvatnu i pozitivnu primenu, kako za njih, tako i neposredno za širu društvenu zajednicu.

Stoga je i zainteresovanost autora za realizaciju projekta istraživanja, kako bi se jasnije definisala specifičnost pojedinih zakonskih rešenja primenom važećeg zakona koji se odnose na navedenu oblast i temu. Posebna motivisanost je potvrđivanje opravdanosti sprovođenja određenih procedura i radnji, koje su u primeni u praksi, a koje omogućavaju što brže i racionalnije korišćenje vremena koje revizor treba da utroši angažujući se na izradi nezavisnog finansijskog izveštaja, kao i konačni efekat takvog izveštaja za naručioca, kao i šire.

Utvrđivanje problema istraživanja je prvi i svakako najvažniji idejni faktor istraživanja. Radi identifikacije ovog faktora krenućemo od specifičnosti procedura finansijskih izveštavanja i zakonskih utvrđivanja obaveza u odnosu na vrstu privrednih subjekata, odnosno osiguravajućih društava, te potom daljom analizom navesti postojeće i moguće probleme istraživanja ove teme.

Ciljevi istraživanja

Naučni cilj sastoji se u objedinjenoj deskripciji pojedinih naučno- teorijskih kategorija, njihovoj povezanosti i međuzavisnosti svih elemenata sadržanih u radu, pri čemu su poštovane metode izrade naučno- istraživačkog rada.

Društveni cilj predstavlja prikaz trenutne situacije u kojoj rade nezavisni revizori i uspešnost poslovanja dve analizirane osiguravajuće kompanije, DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI. Takođe, društveni cilj se ogleda u pružanju određenih informacija i pojašnjenja o aktuelnim pitanjima iz oblasti revizije finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija, potencijalnim čitaocima.²

² Miljević M. (2007) *Metodologija naučnog rada*, Pale

Cilj istraživanja ovog projektnog zadatka je poređenje finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI. Dakle, neophodno je izvršiti analizu osnovnih finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija i izvršiti poređenje tih istih izveštaja i pokazatelja poslovanja izračunatih na osnovu podataka navedenih u izveštajima (bilans stanja, bilans uspeha i izveštaja o tokovima gotovine).

Hipoteze istraživanja

Generalna hipoteza ovog naučno- istraživačkog rada: sagledavanjem zakonskih regulativa u oblasti revizije finansijskih izveštaja i objašnjenjem posebnosti i značaja istih utiče se na kvalitetniju izradu izveštaja nezavisnog revizora, te potom na pravovremeno donošenja ispravnih odluka naručioca.

Generelna hipoteza se dalje operacionalizuje na posebne hipoteze, kao što su :

- Uloga revizije u ekonomiji i poslovanju je bitan proces koji omogućuje da se poslovanje osiguravajućih kompanija prati, snima i kontrolise i time omogući poštovanje zakona vezanih za oblast revizije.
- Značaj pravilne primene revizorskog postupka i dokumenata , koje isti sadrži, a od kojih je najvažniji onaj poslednji u kome je izneto mišljenje revizora o poslovanju u datoj kompaniji
- Izveštaj nezavisnog revizora akcionarima osiguravajućeg društva DUNAV osiguranje izražava mišljenje sa rezervom Društva na dan 31. decembra 2012. godine.
- Izveštaj nezavisnog revizora akcionarima osiguravajućeg društva DELTA GENERALI izražava pozitivno mišljenje Društva na dan 31. decembra 2012. godine.

Metode istraživanja

Uzimajući u obzir specifičnost i složenost predmeta istraživanja u radu su korišćene razne metode sa ciljem da se zadovolje osnovni metodološki zahtevi.

U dokazivanju postavljenih hipoteza u ovom radu, korišćene su osnovne analitičke i sintetičke metode. Od opštenaučnih metoda korišćene su: hipotetičko- deduktivna, statistička i komparativna metoda.

Struktura rada

Pored uvodnog razmatranja, predmeta i polazišta istraživanja, kao i značaja i aktuelnosti istraživanja, ciljeva istraživanja, generalne hipoteze sa svojim podhipotezama i metode istraživanja, gde su izdvojene sve metode koje se mogu koristiti pri vršenju istraživanja, zaključnih razmatranja master rad ukupno čini pet poglavlja.

Prvo poglavlje master rada odgovara na postavljeno pitanje, ko su obveznici revizije? Pregled obvenika revizije je dat u tabelama. Isto, u okviru ovog poglavlja navodi se postupak ugovaranja revizije između pravnog lica i revizorskih kuća. U daljem tekstu se objašnjavaju početni i krajnji ciljevi revizije.

Drugo poglavlje master rada analizira postupak revizije računovodstvenih izveštaja osiguravajućih kompanija sa posebnim i naglaskom na reviziju bilansne aktive i pasive osiguravajućih kompanija, kao i revizije bilansa uspeha osiguravajućih kompanija.

Treće poglavlje je posvećeno definisanju samog izveštaja nezavisnog revizora. Objašnjenje obuhvata i osnovne elemente revizorskog izveštaja kao i vrste mišljenja ovlašćenih revizora. Obavljanje revizije finansijskih izveštaja u našoj zemlji vrši se u skladu sa Međunarodnim standardima revizije koje donosi Odbor za Međunarodne standarde revizije i uverenja, pri Međunarodnoj federaciji računovođa.

Četvrto poglavlje master rada posvećeno je analizi aktuelne situacije u zemlji kada je u pitanje poslovna aktivnost osiguravajućih kompanija, sa posebnim akcentom na osiguravajuća društva DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI.

U poslednje, peto poglavlje master rada, pored navođenja izveštaja nezavisnog revizora akcionarima analiziranih osiguravajućih društava, DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI, u master radu se vrši i poređenje osnovnih finansijskih izveštaja, kao i navođenje, na osnovu sprovedene analize, pokazatelja poslovanja ove dve osiguravajuće kompanije.

1. OBVEZNICI REVIZIJE I UGOVARANJE REVIZIJE FINANSISJKIH IZVEŠTAJA

1. 1. Obveznici revizije finansijskih izveštaja

Obavezi revizije finansijskih izveštaja prema *Zakonu o računovodstvu*³ i *Zakona o reviziji*⁴ (koji su stupili na snagu 24. jula 2013. godine) odnosno po evidenciji iz Registra finansijskih izveštaja i podataka o bonitetu, koji se vodi u Agenciji za privredne registre u 2012. godini podleže 4.108 pravnih lica, koji su razvrstani u velika i srednja pravna lica. Ovaj spisak se daje u Tabeli 1.

U spisak ulaze i drugi subjekti koji imaju tu obavezu na osnovu drugih propisa i kriterijuma.

Tabela 1: *Uporedni pregled obveznika revizije*

	2012.	2011.	2010.	2009.	2008.	2007.
1. Velika pravna lica	949	844	857	981	922	803
2. Srednja pravna lica	2904	2778	2973	3577	3504	3047
3. Druga pravna lica	11	12	10	10	8	-
4. Druga Pravna lica	55	46	48	55	47	-
5. Banke i druge finansijske institucije	70	70	76	79	85	87
6. Društva za osiguranje	37	35	36	33	31	31
7. Berze i brokersko-dilerska društva	50	58	67	82	80	70
8. Davaoci finansijskog lizinga	17	17	17	17	31	15
9. Društva za upravljanje dobr. penz. fond	6	7	9	9	7	8
10. Društva za upravljanje inv. fond.	9	9	12	17	9	-
UKUPNO	4108	3876	4105	4860	4724	4061

Izvor: Privredni savetnik br. 16/2012

Na osnovu pregleda iz Tabele 1 vidi se da je od 2009. godine dolazilo do značajnog smanjenja broja obveznika revizije zaključno sa 2011. godinom. Razlozi za navedeno su, svakako, pogoršanje privrednog ambijenta, kao i faktori globalne ekonomske krize. Broj

³Zakon o računovodstvu, "Sl. Glasnik RS", Broj 62/13, prema:

<http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/zakoni/2013/ZAKON%20O%20RACUNOVODSTVU.pdf>, 18.01.2013.

⁴ Zakon o reviziji, "Sl. Glasnik RS", Broj 62/13, prema: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=9682>, 18.01.2013.

obveznika revizije za 2012. godinu se, za razliku od padajućeg trenda u nekoliko prethodnih godina, povećao i to za 232 pravna lica u odnosu na prethodnu godinu. Razlog za navedeno je, na prvom mestu, zbog toga što je kurs NBS na dan 31.12.2011. godine iznosio za 1 EUR=104,6409, dok je na dan 31.12.2010. godine bio veći i iznosio je 105,4982 dinara. Dakle smanjenjem deviznog kursa došlo je smanjenja dinarske protivvrednosti ukupnih prihoda i imovine, a koji kao takvi predstavljaju jedan od kriterijuma za razvrstavanje pravnih lica, čime je određeni broj malih pravnih lica prešao u srednja, a srednjih pravnih lica u velika.

Izmenama *Zakona o računovodstvu i reviziji*⁵, (danas važi *Zakon o računovodstvu, Zakon o reviziji*- u daljem tekstu *Zakon*), ukinute su određene obaveze, a pojedine obaveze su utvrđene. Ukinuta je obaveza obelodanjivanja finansijskih izveštaja sa mišljenjem revizora u novinama, časopisima, ili na sajtu. Umesto toga, finansijski izveštaj obveznika revizije su javno dostupni na sajtu Agencije za privredne registre (www.apr.gov.rs), u Registratu finansijskih izveštaja.

Revizija se obavlja na osnovu ugovora, koji je obveznik revizije dužan da zaključi sa preduzećem za reviziju, najkasnije do kraja kalendarske, odnosno do kraja poslovne godine.

Revizija je obavezna za redovne godišnje finansijske izveštaje velikih i srednjih pravnih lica razvrstanih u skladu sa Zakonom kojim se uređuje računovodstvo, javnih društava u skladu sa zakonom kojim se uređuje tržište kapitala nezavisno od njihove veličine, kao i svih pravnih lica, odnosno preduzetnika čiji poslovni prihod ostvaren u prethodnoj poslovnoj godini prelazi 4.400.000 EUR u dinarskoj protivvrednosti (zakonska revizija)⁶.

Za obveznike revizije, društvo za reviziju mora biti imenovano najkasnije do 30. septembra godine na koju se revizija odnosi (može biti duže u slučaju revizije konsolidovanih finansijskih izveštaja), umesto do 31. decembra kako je bilo predviđeno prethodnim zakonom.

Obveznici revizije finansijskih izveštaja treba da izvrše određene pripreme u vezi sa izborom preduzeća za reviziju. Obveznici pristupaju zaključivanju ugovora o obavljanju revizije finansijskih izveštaja, kako bi preduzeća za reviziju mogla blagovremeno da pristupe planiranju i obavljanju revizorskih procedura.

⁵ Zakon o računovodstvu i reviziji, „Sl glasnik RS,, br 111/2009, koji prestaje da važi 24.jula 2013. godine, danas je Zakon o reviziji, Zakon o računovodstvu, “ Sl. Glasnik RS”, Broj 62/13

⁶ <http://www.parlament.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2013/2270-13Lat.pdf>, 18.01.2013.

U narednoj Tabeli 2, navodi se pregled, prema *Zakona o reviziji*, obveznika revizije.

Tabela 2: *Obveznici revizije*

OBVEZNICI REVIZIJE
Velika privredna društva, zadruge i druga pravna lica, srednja privredna društva, zadruge i druga pravna lica
Ogranci stranih pravnih lica koji obavljaju privrednu delatnost na teritoriji Republike Srbije, ukoliko su razvrstani u srednja ili velika pravna lica
Finansijske organizacije: banke, društva za osiguranje, davaoci finansijskog lizinga, dobrovoljni penzijski fondovi, društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima, berze i brokersko-dilerska društva, investicioni fondovi i društva za upravljanje investicionim fondovima
Matična pravna lica koja sastavljaju konsolidovane finansijske izveštaje
Mala pravna lica koja javnom ponudom izdaju hartije od vrednosti ili čijim se hartijama od vrednosti trguje na organizovanom tržištu (javna akcionarska društva)
Energetski subjekti koji obavljaju dve ili više energetske delatnosti (prema Zakonu o energetici)
Političke partije (prema Zakonu o finansiranju političkih stranaka)

Izvor: Privredni savetnik br. 16/2012

1) Mikro, mala, srednja i velika pravna lica

Pravna lica, u smislu ovog Zakona, razvrstavaju se na *mikro, mala, srednja i velika*, u zavisnosti od prosečnog broja zaposlenih, poslovnog prihoda i prosečne vrednosti poslovne imovine utvrđenih na dan sastavljanja redovnog godišnjeg finansijskog izveštaja u poslovnoj godini.

1) U *mikro pravna lica* razvrstavaju se ona pravna lica koja ne prelaze dva od tri navedena kriterijuma:

- prosečan broj zaposlenih 10;
- poslovni prihod 700.000 EUR u dinarskoj protivvrednosti;

- prosečna vrednost poslovne imovine (izračunata kao aritmetička sredina vrednosti na početku i na kraju poslovne godine) 350.000 EUR u dinarskoj protivvrednosti.

2) U *mala pravna lica* razvrstavaju se ona pravna lica koja prelaze dva kriterijuma iz stava 2.

Člana 6. Zakona o računovodstvu, ali ne prelaze dva od tri navedena kriterijuma:

- prosečan broj zaposlenih 50;
- poslovni prihod 8.800.000 EUR u dinarskoj protivvrednosti;
- prosečna vrednost poslovne imovine (izračunata kao aritmetička sredina vrednosti na početku i na kraju poslovne godine) 4.400.000 EUR u dinarskoj protivvrednosti.

3) U *srednja pravna lica* razvrstavaju se ona pravna lica koja prelaze dva kriterijuma iz stava 3.

Člana 6. Zakona o računovodstvu, ali ne prelaze dva od tri navedena kriterijuma:

- prosečan broj zaposlenih 250;
- poslovni prihod 35.000.000 EUR u dinarskoj protivvrednosti;
- prosečna vrednost poslovne imovine (izračunata kao aritmetička sredina vrednosti na početku i na kraju poslovne godine) 17.500.000 EUR u dinarskoj protivvrednosti.

4) U *velika pravna lica* razvrstavaju se pravna lica koja prelaze dva kriterijuma iz stava 4.

Člana 6. Zakona o računovodstvu. Razvrstavanje u skladu sa navedenim kriterijumima vrši pravno lice samostalno na dan sastavljanja finansijskih izveštaja i dobijene podatke koristi za narednu poslovnu godinu.⁷

Dakle, razvrstavanje u kategoriju velikih, kao i srednjih pravnih lica se vrši na osnovu Zakona o računovodstvu, Član 6., kao i po osnovu podataka iz finansijskih izveštaja. Na osnovu navedenog u Agenciji za privredne registre se sačinjava pregled obveznika revizije u koje spadaju i navedena pravna lica.

Ako pravno lice odbije da obaveštenje o razvrstavanju, da li je veliko, malo, srednje ili mikro preduzeće, uskladi sa zahtevom Agencije, u narednoj poslovnoj godini koriste se podaci o veličini pravnog lica utvrđeni od strane Agencije.

⁷ <http://www.parlament.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2013/2276-13Lat.pdf>, 18.01.2013.

U velika pravna lica razvrstavaju se:

- 1) Narodna Banka Srbije, banke i druge finansijske institucije,
- 2) **organizacije za osiguranje** (koje su predmet analize master rada)
- 3) berske i brokersko-dilerska društva
- 4) davaoci finansijskog lizinga
- 5) dobrovoljni penzijski fondovi, društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima,
- 6) otvoreni i zatvoreni investicioni fondovi, društva za upravljanje investicionim fondovima,
- 7) berze i brokersko- dilerska društva, i
- 8) faktoring društva.

Preduzetnici se, u smislu ovog zakona, smatraju mikro pravnim licima.

2) Matična pravna lica koja sastavljaju konsolidovane finansijske izveštaje

Drugu grupu obveznika revizije čine matična pravna lica koju u skladu sa zakonom sastavljaju konsolidovane finansijske izveštaje.

Prema Zakona o računovodstvu konsolidovane finansijske izveštaje:

- 1) sastavljaju,
- 2) prikazuju,
- 3) dostavljaju,
- 4) obelodanjuju,

pravna lica koja imaju kontrolu nad jednim ili veše pravnih lica (podređeno ili zavisno pravno lice), u skladu sa zakonom i sa zahtevima MRS/MSFI.

Konsolidovani finansijski izveštaji su izveštaji ekonomske celine, koju čine matično i sva zavisna pravna lica. Da bi revizor izrazio mišljenje o istinitosti i objektivnosti konsolidovanih finansijskih izveštaja, potrebno je da proveriti da li su pojedinačni finansijski izveštaji, koji predstavljaju bazu za konsolidaciju, realni i verodostojni. U tom slučaju će i pojedinačni finansijski izveštaji matičnog i zavisnih pravnih lica biti predmet revizije.

3) Mala pravna lica koja javnom ponudom izdaju hartije od vrednosti, ili čijim se hartijama od vrednosti trguje na organizovanom tržištu HOV (javna akcionarska društva)

U treću grupu obveznika revizije, po sada važećem zakonu, spadaju mala pravna lica koja javnom ponudom (preko berze), izdaju hartije od vrednosti, ili se njihovim hartijama od vrednosti trguje na organizovanom tržištu HOV bez obzira na njihovu veličinu utvrđenu razvrstavanjem na osnovu Zakona.⁸

Za izdavaoce koji hartije od vrednosti emituju i prodaju putem javne ponude, obaveza revizije finansijskih izveštaja propisana je i *Zakonom o tržištu hartija od vrednosti*⁹ i drugih finansijskih instrumenata, lica koje namerava da izda hartije od vrednosti dužno je da, uz prospekt za izdavanje hartija od vrednosti, Komisiji za hartije od vrednosti podnese i finansijske izveštaje i izveštaj o reviziji finansijskih izveštaja koji se izrađuju u skladu sa Zakonom kojim se uređuje računovodstvo i Zakonom kojim se uređuje revizija.

4) Javna akcionarska društva razvrstana u mala pravna lica

Jedno od čestih pitanja koje se postavlja u praksi je da li je akcionarsko društvo koje prema kriterijumima za razvrstavanje spada u malo pravno lice zakonski obveznik revizije finansijskih izveštaja.

Dilema postoji, jer po zakonu o računovodstvu i Zakona o reviziji malo pravno lice nije obveznik revizije finansijskih izveštaja, dok *Zakon o privrednim društvima*¹⁰ propisuje da akcionarsko društvo ima revizora čiji su položaj i ovlašćenja utvrđeni zakonom koji uređuje računovodstvo i revizija.

Članom 171. stav 1. *Zakona o privrednim društvima*, propisano je da društvo s ograničenom odgovornošću može imati revizora sa nadzornim ovlašćenjima utvrđenim u skladu sa zakonom kojim se uređuju računovodstvo i revizija. Društva sa ograničenom odgovornošću koja su razvrstana u mala pravna lica nemaju obavezu revizije finansijskih izveštaja, ali je

⁸ Dassen R. Wallage P. (2002) *Principi revizije*, Međunarodna perspektiva, Savez računovođa i revizora Republike Srpske, Banja Luka, str. 43

⁹ Zakon o tržištu HoV, "Službeni list SRJ", broj 65/02 i "Službeni glasnik RS", broj 57/03

¹⁰ Zakon o privrednim društvima, "Sl. glasnik RS", br. 36/2011 i 99/2011

mogu vršiti dobrovoljno. Društvo sa ograničenom odgovornošću, koje je razvrstano u srednje ili veliko pravno lice je obveznik revizije finansijskih izveštaja.

Članom 333. stav 1. *Zakona o privrednim društvima*¹¹, propisano je da akcionarsko društvo ima revizora čiji su položaj i ovlašćenja utvrđeni zakonom kojim se uređuju računovodstvo i revizija. Izraz „ima revizora”, ima imperativni sadržaj, te ukazuje na obavezu da akcionarsko društvo (zatvoreno ili otvoreno) ima revizora i kada je razvrstano u malo pravno lice.

Novim Zakonom o privrednim društvima, koji se primenjuje od 1. februara 2012. godine, godišnji finansijski izveštaji javnih akcionarskih društava obavezno su predmet revizije.

5) Revizija finansijskih izveštaja pravnih lica u postupku stečaja, odnosno likvidacije

Ukoliko je nad pravnim licem, koje je razvrstano u srednje ili veliko pravno lice, otvoren postupak likvidacije ili stečaja, koji nije okončan do kraja godine, tj. pravno lice i dalje postoji, to pravno lice podleže obavezi revizije finansijskih izveštaja, jer ne postoji zakonski osnov za njihovo oslobađanje od ove obaveze¹².

Matični Zakon kojim je uređena obaveza revizije finansijskih izveštaja i na osnovu kojeg se utvrđuje ko podleže obavezi revizije finansijskih izveštaja je *Zakon o reviziji*. Pored Zakona o računovodstvu i Zakona o reviziji, za pojedine poslovne subjekte obaveza revizije utvrđena je i drugim Zakonima, kao što su:

- 1) Zakon o privrednim društvima,
- 2) Zakon o javnim nabavkama,
- 3) Zakon o finansiranju političkih stranaka,
- 4) Zakon o bankama, Zakon o osiguranju, itd

¹¹Zakon o privrednim društvima, “Sl. glasnik RS”, br. 36/2011 i 99/2011

¹² K. H. Spencer Picket (2007) *Osnovni priručnik za internu reviziju*, Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd, str. 102

1. 2. Ugovaranje revizije finansijskih izveštaja

1. 2. 1. Osnovni cilj revizije

Jedan od istaknutijih teoretičara revizije u svetu Tom Li, reviziju je u opštem smislu početkom osamdesetih godina definisao na sledeći način: „U najširem smislu reči, revizija je sredstvo pomoću koga se jedno lice uverava od strane drugog lica u kvalitet stanje i status nekog predmetnog pitanja koje je ovo drugo lice ispitivalo. Potreba za revizijom nastaje zbog toga što je prvo pomenuto lice u nedoumici ili sumnja u kvalitet stanje ili status relevantnog predmetnog pitanja, a nije lično u stanju da otkloni tu sumnju ili nedoumicu“¹³.

Različiti autori i institucije definišu reviziju na različite načine. Prema Međunarodnoj federaciji računovođa (International Federation of Accountants - IFAC), revizija predstavlja nezavisno ispitivanje finansijskih izveštaja ili onih finansijskih informacija koje se odnose na subjekt, onaj profitno usmeren ili onaj koji to nije, bez obzira na njegovu veličinu ili zakonski oblik, kada je takvo ispitivanje inicirano s namerom izražavanja mišljenja o tome.

Zasebna definicija revizije ne postoji u Međunarodnim standardima revizije. Naime, definicija data u ISA 200 naglašava da je „cilj revizije finansijskih izveštaja da omogući revizoru da izrazi mišljenje da li su finansijski izveštaji, pripremljeni, u svim bitnim aspektima, u skladu sa utvrđenim pravilima i propisima finansijskog izveštavanja. Za izražavanje mišljenja revizora koriste se fraze: „daju istinit i fer prikaz“, ili „da na fer način prikazuju sve bitne elemente“, što su sinonimi.

Američki savez računovođa (American Accounting Association- AAA) dao je bolju i opštiju definiciju revizije, tj. ona predstavlja sistematičan proces objektivnog dobijanja i procene dokaza vezanih za izjave uprave preduzeća o ekonomskim aktivnostima i događajima, kako bi se odredio stepen saglasnosti između tih tvrdnji i ustanovljenih kriterijuma, a dobijeni rezultati preneli zainteresovanim korisnicima¹⁴.

Ukoliko se u razmatranje uzmu navedene definicije revizije, može se uočiti sledeće:

- Revizija je sistematski proces. Revizija se obavlja po unapred utvrđenoj strategiji, redosledu i planu, a zasniva se na filozofiji i metodu naučno-istraživačkog rada.

¹³ Lee T. (1993) *Corporate Auditing Theory*, Chapman and Hall, London, str 15

¹⁴ Vidaković S. (2009) *Revizija- osnova kompetentnosti, kredibiliteta, poverenja*, Mala knjiga, Novi Sad, str. 35

- Revizija mora da bude objektivno obavljena. Revizor mora da bude pošten, nepristrasan i objektivan u prosecu vršenja revizije.
- Predmet revizije su informacije o poslovnim transakcijama koje se najčešće izražavaju kvantitativno. Kvantifikovane informacije se mogu verifikovati, dok informacije koje nisu kvantifikovane ne mogu biti predmet revizije. Finansijski izveštaji preduzeća, koji su predmet revizije obuhvataju bilans stanja, bilans uspeha, izveštaj o novčanim tokovima, izveštaj o promenama na kapitalu i napomene uz finansijske izveštaje.
- Osnovni cilj revizije jeste formiranje mišljenja revizora o finansijskim izveštajima. Da bi revizor bio u mogućnosti da izrazi mišljenje neophodno je da pribavi i oceni dokaze koji će mu to omogućiti. Termin “pribavljanje i ocenjivanje dokaza” upućuje na to da revizija predstavlja istraživački proces, a dokaz predstavlja informaciju koju revizor koristi u funkciji formiranja svog mišljenja, tj. da se uveri da li je tvrdnja koja je predmet revizije izrečena u skladu sa postavljenim standardima. Ostvarivanje osnovnog tj. opšteg cilja revizije se realizuje preko posebnih ciljeva koje definiše revizor za svaku stavku u finansijskim izveštajima. Posebni ciljevi revizije se izvode iz tvrdnji menadžmenta, koje su sadržane u finansijskim izveštajima.

Revizija poslovanja predstavlja objektivan pregled i sveobuhvatnu analizu pojedinih aktivnosti kako bi se omogućilo poboljšanje poslovanja¹⁵.

U MSR 200 se za cilj i opšte principe obavljanja revizije finansijskih izveštaja kaže:

*Cilj revizije finansijskih izveštaja je da omogući revizoru da izrazi mišljenje da li su finansijski izveštaji, po svim bitnim pitanjima, sastavljeni u skladu sa identifikovanim okvirom za finansijsko izveštavanje.*¹⁶

Izrazi koji se koriste za izražavanje mišljenja revizora daju istinitu i objektivnu sliku ili istinito ili objektivno , po svim bitnim pitanjima, prikazuju šta predstavlja izraze sa istim značenjem.

Revizija je osmišljena da u razumnoj meri pruži uveravanje da finansijski izveštaji, uzeti u celini, ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze. Uveravanje u razumnoj meri je

¹⁵ Rusov M. (2011) *Kontrola osiguravajućih kompanija sa aspekta interne revizije*, Nadzor i kontrola osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 330

¹⁶ Milojević D. (2010) *Kontrola i revizija*, Beogradska poslovna škola, Beograd, str. 35

koncept koji se odnosi na prikupljanje revizijskih dokaza koji su neophodni da donesu zaključke da u finansijskim izveštajima, uzetim u celini nema materijalno značajnih pogrešnih iskaza i nepravilnosti.

Treba apostrofirati da revizija finansijskih izveštaja ne pruža garancije da su oni lišeni svih grešaka, oslobođeni svih propusta, bez nepravilnosti i kao takvi apsolutno tačni.

Kada obavlja reviziju, revizor pruža visok stepen uveravanja, ali ne i apsolutno uveravanje da informacije koje su bile predmet revizije ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze. To se u izveštaju revizije izražava kao uverenje u razumnoj meri.

Mišljenje revizora pojačava poverenje u finansijske izveštaje time što pruža visok, ali ne i apsolutni stepen uveravanja.

Apsolutno uveravanje, tj. garancija da su finansijski izveštaji apsolutno i u dinar tačni ne može se postići revizijom zbog potrebe za prosuđivanjem, vršenja provera na bazi uzoraka, inherentnih (prirodnih) ograničenja sistema računovodstva i internih kontrola, kao i zbog činjenice da najveći deo dokaza koji su revizoru na raspolaganju ima ubedljiv, ali ne i definitivan karakter.

Krajnji rezultat revizije finansijskih izveštaja je izražavanje izveštaja, odnosno mišljenja o njihovoj istinitosti i objektivostikoje može biti:

- 1) pozitivno,
- 2) sa rezervom,
- 3) negativno,
- 4) revizior se može uzdržati od davanja mišljenja

1. 2. 2. Lica koja obavljaju reviziju i donošenje odluke o izboru preduzeća za reviziju

Reviziju obavljaju licencirani ovlašćeni revizori, zaposleni u društvu za reviziju, odnosno samostalni revizor pod uslovom da su članovi Komore.

Društvo za reviziju, odnosno samostalni revizor mogu pojedine poslove u postupku revizije da povere i drugim licima koja su zaposlena u društvu za reviziju, odnosno kod preduzetnika-samostalnog revizora, a koja nemaju licencu za rad na poslovima revizije, pod uslovom da je njihov rad planiran i nadziran od strane licenciranog ovlašćenog revizora.

Reviziju redovnih godišnjih i konsolidovanih finansijskih izveštaja velikih pravnih lica u smislu zakona kojim se uređuje računovodstvo, može da obavlja društvo za reviziju koje ima u radnom odnosu sa punim radnim vremenom zaposlena najmanje četiri licencirana ovlašćena revizora, osim ako posebnim zakonom nije drukčije uređeno.

Pitanje organa koji imenuje revizora , odnosno donosi odluku o izboru preduzeća za reviziju, regulisano je Zakonom o privrednim društvima i drugim propisima. Pitanje izbora revizora posebno je važno kod pravnih formi društava kapitala, kao što su akcionarska društva i društva sa ograničenom odgovornošću.

Za akcionarska društva članom 290. stav 1. tačka 8. *Zakona o privrednim društvima* propisano je da skupština akcionara odlučuje o izboru i razrešenju revizora.

Za društva sa ograničenom odgovornošću je odredbom člana 137. stav 1. tačka 4. *Zakona o privrednim društvima* propisano da ako ovim zakonom osnivačkim aktom ili ugovorom društva nije drugačije određeno, skupština članova DOO odlučuje i o imenovanju internog revizora ili revizora društva, i potvrđivanju njihovih nalaza i mišljenja, utvrđivanju naknade ili drugih uslova njihovog ugovora sa društvom.

Prema tome, odluku o izboru preduzeća za reviziju kod društava s ograničenom odgovornošću donosi skupština društva ili, pod uslovom da je to predviđeno osnivačkim aktom ili ugovorom društva, odgovarajući drugi organ (direktor ili upravni odbor).

Kod ortačkih društava i komanditnih društava, ako su ista obveznici revizije (što se u praksi retko događa), odluku o imenovanju revizora donose ortaci, odnosno komplementari sporazumno.

1. 2. 3. Ugovor o reviziji finansijskih izveštaja (zaključivanje)

Međusobna prava i obaveze društva za reviziju i pravnog lica kod kojeg se vrši revizija uređuju se ugovorom o reviziji.

Ugovor o reviziji mora biti zaključen u pisanom obliku. Ugovor o reviziji, pored elemenata propisanih zakonom kojim se uređuju obligacioni odnosi, mora da sadrži i¹⁷:

- strukturu revizorskog tima, sa navođenjem stručnih kvalifikacija članova revizorskog tima;
- podatke o planiranom broju sati za obavljanje revizije, po članovima revizorskog tima;
- odredbu da revizorsko društvo po završetku revizije sastavlja obračun potrošenih sati po članovima revizorskog tima i ispostavlja konačni račun;
- ukupnu cenu za uslugu revizije.

Društva za reviziju ne mogu ugovorene poslove da ustupaju drugim društvima za reviziju, osim ako ovim zakonom nije drukčije propisano.

Ugovor o reviziji u toku obavljanja revizije ne može se raskinuti, sem ukoliko za to ne postoje opravdani razlozi.

Razlike u mišljenjima, koje se odnose na oblast računovodstva i revizije, pravnog lica kod kojeg se vrši revizija i društva za reviziju ne mogu se smatrati opravdanim razlogom za raskid ugovora u smislu stava 5. ovog člana.

Pravno lice kod kojeg se obavlja revizija i društvo za reviziju dužni su da obaveste Komoru o raskidu ugovora iz stava 5. ovog člana i obustavljanju revizije, uz detaljno obrazloženje razloga koji su doveli do raskida.

Iako je krajnji rok za sklapanje ugovora sa preduzećem za reviziju 31. decembar, ne treba čekati kraj godine već sklapanje ugovora treba izvršiti ranije zbog obaveze revizora da prisustvuje popisu zaliha i neophodnosti da se ta aktivnost planira i dogovori sa obveznikom revizije.

¹⁷ Zakon o reviziji, Član 25., prema <http://www.parlament.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2013/2270-13Lat.pdf>, 18.01.2014.

Zakonskim i podzakonskim propisima nisu utvrđeni elementi ugovora o reviziji. Uobičajeno je da taj ugovor sadrži:

- 1) cilj,
- 2) vrstu i obim revizije,
- 3) formu izveštaja o reviziji i drugih oblika saopštavanja koje preduzeće za reviziju podnosi,
- 4) osnovu i način obračunavanja, fakturisanja i plaćanja te naknade,
- 5) rokove u kojima će se revizija obaviti i druge okolnostima primerene i relevantne elemente.

Prilikom zaključivanja ugovora treba voditi računa o tome da preduzeće za reviziju ima dozvolu i da je upisano u Registar preduzeća za reviziju koji vodi Ministarstvo finansija i Komora ovlašćenih revizora¹⁸.

Preduzeće za reviziju može da obavlja reviziju finansijskih izveštaja najviše pet godina uzastopno kod istog pravnog lica, osim ako drugim zakonom nije drugačije određeno. Posle isteka tog roka, preduzeće za reviziju može obavljati reviziju kod istog pravnog lica, još najviše pet godina, osim ako drugim zakonom nije drukčije određeno, pod uslovom da posle pet godina izvrši rotaciju ovlašćenog revizora. Saglasno sa time, preduzeće za reviziju može obavljati reviziju istog pravnog lica najviše deset godina.

Imajući u vidu to da je prethodnim i važećim Ustavom utvrđena zabrana povratnog dejstva zakona i drugih opštih akata i da prelaznim i završnim odredbama Zakona o reviziji nije utvrđeno povratno dejstvo njegovih članova, odredbe o promeni ovlašćenog revizora posle pet i promeni preduzeća za reviziju posle deset godina primenjuju se od perioda stupanja na snagu Zakona, a ne retroaktivno.

¹⁸ Milojević D. (2010) *Kontrola i revizija*, Beogradska poslovna škola, Beograd, str. 61

1. 2. 4. Pismo o angažovanju

Za potrebe obavljanja revizije iz specifičnih oblasti društvo za reviziju može angažovati stručna lica koja nisu licencirani ovlašćeni revizori. Kada je u obavljanju revizije za pojedine specifične oblasti potrebno stručno mišljenje i ocena stručnih lica, međusobna prava i obaveze uređuju se ugovorom.

Osnovni principi i smernice za formulisanje pisma o angažovanju nalaze se u Međunarodnom standardu revizije 210- Uslovi revizijskih angažmana. U navedenom MRS nije propisano, ali se preporučuje, slanje pisma o angažovanju. U pismu o angažovanju dokumentuju se i potvrđuju revizorovo prihvatanje imenovanja, ciljevi i obim revizije, stepen odgovornosti revizora prema klijentu i oblik izveštavanja. Time se pomaže da se izbegnu nesporazumi u pogledu uslova angažovanja.¹⁹

U tom pismu se ističe da se revizija vrši sa ciljem da se izrazi mišljenje o istinitosti i objektivnosti finansijskih izveštaja, da se revizija obavlja u skladu sa Međunarodnim standardima revizije, da zbog prirode provera i drugih inherentnih (prirodnih) ograničenja revizije i inherentnih ograničenja računovodstvenog sistema i sistema interne kontrole postoji neizbežan rizik da neka materijalno značajna greška može ostati neotkrivena; da će revizori, pored standardnog izveštaja o reviziji, dostaviti posebno pismo o bitnim slabostima u računovodstvenom sistemu i sistemu interne kontrole na koje budu naišli.

U pismu o angažovanju se posebno naglašava da je za sastavljanje finansijskih izveštaja, uključujući i odgovarajuće obelodanjivanje informacija, odgovorno rukovodstvo pravnog lica.

To uključuje vođenje odgovarajuće računovodstvene evidencije i uspostavljanje internih kontrola, izbor i primenu računovodstvenih politika i očuvanje sredstava pravnog lica.

U ovom pismu revizori ističu i da će zahtevati od rukovodstva pismenu potvrdu izjava koje su date u vezi sa revizijom.

¹⁹ Milisavljević M. (2007) *Savremeni strateški menadžment*, Megatrend, Beograd, str. 38

1. 2. 5. Izbor preduzeća za reviziju (koje ima dozvolu za rad)

Prilikom izbora preduzeća za reviziju treba voditi računa o tome da li preduzeće za reviziju ima dozvolu za obavljanje ovih poslova koju izdaje Ministarstvo finansija i da li je upisano u registar preduzeća za reviziju.

Reviziju finansijskih izveštaja može da vrši samo za to registrovano preduzeće za reviziju koje ima dozvolu za obavljanje tih poslova koju daje nadležno Ministarstvo finansija, koje je član Komore ovlašćenih revizora, koji su, takođe, članovi Komore, i upisano je u Registar preduzeća za reviziju koji vodi nadležno Ministarstvo.

Pored registra nadležnog Ministarstva, postoji i registar koji vodi Komora ovlašćenih revizora. Komora vodi registar preduzeća za reviziju, a takođe i na bazi posebnog akta Pravilnika o upisu u registar Komore ovlašćenih revizora, o sadržini i načinu vođenja registra.

Imajući u vidu to da je po Zakonu o računovodstvu i reviziji vođenje Registra preduzeća za reviziju u isključivoj nadležnosti Ministarstva, u nastavku rada se navodi spisak preduzeća za reviziju koja imaju dozvolu i upisana su u registar tog Ministarstva.

Tabela 3: Pregled preduzeća za reviziju upisanih u Registar Ministarstva finansija

REDNI BROJ	PREDUZEĆE ZA REVIZIJU	BROJ OVLAŠĆENIH REVIZORA
1.	„VINČIĆ“, doo	4
2.	„FINEKS S.J“, doo	2
3.	„PRIVREDNI SAVETNIK-REVIZIJA“, DOO	6
4.	„LB REV“, doo	3
5.	„REV PRO“, doo	briše se
6.	„PAN REVIZIJA“, doo	3
7.	„BDO“, doo	9
8.	„PKF REVIZIJA“, doo	3
9.	„SBV-JANKOVIĆ“, doo	2
10.	„DST-REVIZIJA“, doo	5
11.	„DELOITTE“, doo	14
12.	„MOORE STEPHENS REVIZIJA I RAČUNOVODSTVO“, doo	7
13.	„ERNST&YOUNG“, doo	7
14.	„GRAND THORTON REVIZIT“, doo	4
15.	„PRICEWATERHOUSE COOPERS“, doo	7
16.	„STANIŠIĆ-AUDIT“, doo	3
17.	„EUROAUDIT“, doo	5
18.	„REVIZIJA PLUS-PRO“, doo	3

19.	„EKI REVIZIJA“, doo	3
20.	„IEF“, doo	5
21.	„BAKER TILLY WB REVIZIJA“, doo	3
22.	„REVIZIJA“, DOO	3
23.	„STANOJEVIĆ AUDITING“, doo	briše se
24.	„REVIZORSKA KUĆA-AUDITOR“, doo	4
25.	„KONSULTANT-REVIZIJA“, doo	4
26.	„SRBO AUDIT“, doo	3
27.	„CONFIDA-FINODIT“, doo	3
28.	„KPMG“, doo	12
29.	„AUDITING“, doo	1
30.	„DIJ-AUDIT“, doo	5
31.	„MDM REVIZIJA“, doo	1
32.	„NOVA REVIZIJA“, doo	1
33.	„FINREVIZIJA“, doo	3
34.	„MC GLOBAL AUDIT“, doo	1
35.	„NDP AUDIT&CONSULTING“, doo	1
36.	„SINTEMA“, doo	briše se
37.	„INVENT REVIZIJA“, doo	briše se
38.	„MILINKOVIĆ AUDIT“, doo	1
39.	„ALFA REVIZIJA“, doo	3
40.	„DIL AUDIT“, doo	1
41.	„LIBRA AUDIT“, doo	1
42.	„VIZURA INVENT REVIZIJA“, doo	1
43.	„SAVICA“, doo	1
44.	„STANOJEVIĆ AUDITING“, doo	1
45.	„APSOLUTE AUDIT“, doo	1
46.	„HOLCIM AUDIT“, doo	1
47.	„RPS AUDIT &CONSULTING“, doo	1
48.	„PRVA REVIZIJA“, doo	3
49.	„D.M. CENTAR VREVIZIJE“, doo	1
50.	„BOJIĆ REVIZIJA“, doo	1
51.	„TPA HORWATH AUDIT“, doo	1
52.	„SIGMA REVIZIJA“, doo	1
53.	„ACA PROFESSIONAL AUDIT COMPANY“, doo	1
54.	„ROSH AUDIT“, doo	1
55.	„LEITNERLEITNER“, doo	1
56.	„RANG“, doo	1
57.	„EUROPOINT“, doo	1

Izvor: prilagođeno prema: <http://www.mfin.gov.rs/pages/issue.php?id=6538>, 08.01.2014.

U Tabeli 3 je naveden i broj ovlašćenih revizora svakog preduzeća za reviziju. Ova informacija je bitna iz razloga što preduzeće za reviziju može da obavlja reviziju velikih pravnih lica ako u radnom odnosu ima najmanje tri licencirana ovlašćena revizora, a srednjih pravnih lica ako ima najmanje jednog licenciranog ovlašćenog revizora.

Preduzeće za reviziju može, osim revizije finansijskih izveštaja, da pruža usluge vođenja poslovnih knjiga i sastavljanja finansijskih izveštaja i da vrši procenu vrednosti imovine i kapitala. Međutim, preduzeće za reviziju ne može da vrši reviziju kod pravnih lica kojem istovremeno pruža usluge vođenja poslovnih knjiga i sastavljanja finansijskih izveštaja ili usluge procene vrednosti imovine i kapitala.

Prilikom izbora revizora treba voditi računa o situacijama kada je zbog finansijskih, rodbinskih i ostalih odnosa i pružanja drugih inkompatibilnih usluga i posledične bliske povezanosti koja predstavlja pretnju nezavisnosti zabranjeno da određeno preduzeće za reviziju obavlja reviziju pravnog lica.

To se odnosi na član 35. Zakona o reviziji, koji propisuje da društvo za reviziju **ne može da obavlja reviziju** kod sledećih pravnih lica²⁰:

1. u kojem ima udele ili akcije;
2. koje je vlasnik udela ili akcija društva za reviziju;
3. ako je društvo za reviziju, odnosno bilo koja organizaciona jedinica u mreži kojoj pripada, odnosno povezano lice sa društvom za reviziju pružalo pravnom licu u godini za koju se obavlja revizija, sledeće usluge:
 - o pripremu i vođenje poslovnih knjiga i sastavljanje finansijskih izveštaja;
 - o procenu vrednosti kapitala, imovine i/ili obaveza koja će biti reflektovana u finansijskim izveštajima, odnosno u kojima postoji očigledan sukob interesa;
 - o zastupanje u sudskim postupcima u vezi sa poreskim predmetima;
 - o obračun poreza i podnošenje poreskih prijava za fizička lica rukovodioce u sektoru finansija u privrednom društvu;
 - o savete u vezi sa računovodstvenim knjiženjem poreskih obaveza;
 - o dizajniranje sistema interne revizije i interne kontrole kao i njihovo sprovođenje;
 - o dizajniranje i primenu informacionih sistema u računovodstvenoj oblasti;
 - o aktuarske usluge;
 - o druge usluge koje bi, u konkretnim okolnostima, mogle da ugroze nezavisnost licenciranog ovlašćenog revizora ili društva za reviziju i/ili da utiču na vrednovanje pozicija u finansijskim izveštajima;

²⁰Zakon o reviziji, Član 35, <http://www.parlament.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2013/2270-13Lat.pdf>, 18.01.2014.

4. ako je povezano sa pravnim licem na drugi način, tako da takva povezanost može da utiče na nezavisnost i nepristrasnost obavljanja revizije.

1. 2. 6. Prava i obaveze ovlašćenog revizora

Odgovornost revizora, obavezne revizorske procedure i tehnike, kao i prava i obaveze uređeni su Međunarodnim standardom revizije.

Neka prava i obaveze ovlašćenog revizora uređeni su Zakonom o reviziji, i to su sledeća prava:

1. Ovlašćeni revizor izabranog preduzeća za reviziju prisustvuje sednici organa upravljanja prilikom usvajanja godišnjih finansijskih izveštaja i ima pravo da učestvuje u raspravi i da dobija sva potrebna obaveštenja i dokumenta koje dobijaju članovi organa upravljanja za tu sednicu;
2. Ovlašćeni revizor ima pravo uvida u sva dokumenta, poslovne knjige i obračune i da od članova organa upravljanja i rukovodstva pravnog lica zahteva i dobije sva dodatna objašnjenja neophodna za obavljanje revizije;
3. Zaposleni u preduzeću za reviziju dužni su dobijene podatke i informacije koriste isključivo za potrebe revizije i ne mogu ih saopštavati trećim licima, osim u slučajevima sumnje na kriminalne radnje, u drugim slučajevima predviđenim zakonom kojim se uređuje sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, kao i drugim zakonima i u skladu sa MSR i Kodeksom etike za profesionalne računovođe;
4. Preduzeće za reviziju dužno je da obezbedi u pisanoj formi svake godine potvrdu o sopstvenoj nezavisnosti, nezavisnosti licenciranih i ovlašćenih revizora, od lica koja nemaju profesionalno zvanje a obavljaju pojedine revizorske poslove, kao i od obveznika revizije;
5. Preduzeće za reviziju dužno je da izveštava organ upravljanja pravnog lica u kojem vrši reviziju finansijskih izveštaja, odnosno drugi nadležni organ (odbor za reviziju) a posebno o značajnim nedostacima u funkcionisanju sistema internih kontrola u procesu finansijskog izveštavanja i da svoje zaključke uvrsti u obavezni sadržaj pisma rukovodstvu;

6. U slučaju otkrivanja materijalno značajnih radnji koje imaju elemente krivičnog dela, u skladu sa MSR, preduzeće za reviziju dužno je da obavesti rukovodstvo pravnog lica i nadležni državni organ;
7. Preduzeće za reviziju, koje u toku obavljanja revizije ostane bez ijednog licenciranog ovlašćenog revizora, dužno je da prekine poslove revizije i o tome obavesti pravno lice kod kojeg se obavlja revizija, kao i komoru ovlašćenih revizora u roku od osam dana od dana nastale promene, a pravno lice započetu reviziju poverava drugom preduzeću za reviziju;
8. Preduzeće za reviziju koje nema dozvolu za obavljanje poslova revizije u skladu sa ovim zakonom ne može koristiti u pravnom prometu naziv revizija.

1. 2. 7. Konsultovanje sa revizorom oko izbora i promene računovodstvenih politika i računovodstvenih procena

Nakon imenovanja preduzeća za reviziju i sklapanja ugovora o obavljanju poslova revizije, a pre sastavljanja finansijskih izveštaja, preporučljivo je da obveznici reevizije sprovedu konsultacije sa svojim revizorom o izboru i primeni računovodstvenih politika i računovodstvenih procena koje će se primenjivati prilikom procenjivanja bilansnih pozicija.

To se preporučuje iz razloga što nezavisni revizori imaju pravo na to da izraze neslaganje sa usvojenim i primenjenim računovodstvenim politikama i računovodstvenim procenama, kao i sa njihovom eventualnom promenom. To pravo im daju MSR, koji se primenjuju u našoj zemlji.

Saglasno sa odredbama MSR 701- Modifikacija izveštaja nezavisnog revizora, *revizor ima pravo da ne izrazi pozitivno mišljenje ukoliko postoji neslaganje sa upravom oko prihvatljivosti izabranih računovodstvenih politika, metoda njihove primene i adekvatnosti obelodanjivanja u finansijskim izveštajima.*

*Ukoliko postoji materijalno značajno neslaganje revizora sa prihvatljivošću izabranih računovodstvenih politika, metoda njihove primene i adekvatnosti obelodanjivanja u finansijskim izveštajima revizor treba da izrazi mišljenje sa rezervom ili negativno mišljenje.*²¹

Računovodstvene politike su specifične politike i procedure koje se koriste od strane kompanija koje primenjuju na svoje finansijske izveštaje. Ovo uključuje bilo kakve metode, merne sisteme i procedure za predstavljanje obelodanjivanja. Računovodstvene politike se razlikuju od računovodstvenih načela, u vidu principa i pravila koje kompanija primenjuje i na osnovu kojih prikazuje finansijske izveštaje²².

Primeri računovodstvenih politika su opredeljenje da se osnovna sredstva procenjuju po troškovnom modelu (nabavna vrednost/cena koštanja) ili po modelu revalorizacije (procena po fer vrednosti), izabrana metoda za obračun izlaza zaliha (FIFO, ponderisana prosečna cena, specifična identifikacija), izabrana metoda amortizacije (proporcionalna, degresivna, funkcionalna), izbor između metode nabavne vrednosti i metode učešća za procenjivanje učešća u kapitalu drugih pravnih lica, i slično.

Po MSR, nezavisni revizor treba da izvrši verifikaciju izabranih, usvojenih i primenjenih računovodstvenih politika rukovodstva, kao i njihove eventualne promene i da oceni da li su one prikladne i prihvatljive. Ukoliko po oceni revizora računovodstvene politike nisu prikladne i prihvatljive, ne prikazuju verno finansijski položaj, rezultate poslovanja i novčane tokove pravnog lica kod koga se obavlja revizija, ne odražavaju ekonomsku suštinu transakcija, drugih događaja i uslova, a ne samo zakonsku formu, nisu neutralne već pristrasne i arbitrarne, nezavisni revizor ima pravo i treba od rukovodstva da traži da promeni i koriguje finansijske izveštaje. Revizor će, ako su neslaganja sa rukovodstvom materijalno značajna, izdati mišljenje sa rezervom ili negativno mišljenje.

Računovodstvene procene podrazumevaju procenu iznosa neke stavke finansijskih izveštaja u odsustvu preciznog načina za merenje. Kao posledica neizvesnosti, koje su sastavni deo poslovnih aktivnosti, veliki broj pozicija u finansijskim izveštajima nije moguće tačno izmeriti, već one mogu samo da se procene. Korišćenje razumnih procena je bitan deo

²¹ Institut internih revizora (IIA), Međunarodni okvir profesionalne prakse (MOPP) (2011) (zvaničan prevod: *International Professional Practices Framework (IPPF)*), Udruženje internih revizora Srbije, Beograd, str. 140

²² <http://www.investopedia.com/terms/a/accounting-policies.asp>, 16.01.2014.

pripreme finansijskih izveštaja i ne ugrožava njihovu pouzdanost. Za računovodstvene procene je odgovorno rukovodstvo pravnog lica.

Primeri računovodstvenih procena su:

- 1) utvrđivanje i primena kriterijuma za utvrđivanje ispravki vrednosti potraživanja od kupaca, procena korisnog veka trajanja i utvrđivanje amortizacije stopa osnovnih sredstava;
- 2) utvrđivanje praga materijalnosti za iskazivanje grešaka iz ranijeg perioda i razgraničenje dodatnih ulaganja u osnovna sredstva na tekuće i investiciono održavanje, kao i za razgraničenje osnovnih sredstava od alata i inventara;
- 3) utvrđivanje rezervisanja za gubitke po osnovu sudskih sporova;
- 4) procena stepena i iznosa zastarelosti zaliha, količine kala, rastura, kvara, loma;
- 5) utvrđivanje iznosa fer (poštene) i rezidualne vrednosti na dan bilansa i sl.

Revizijom računovodstvenih procena bavi se poseban MSR 540-Revizija računovodstvenih procena. Ovaj standard od revizora traži da pribave zadovoljavajuće revizorske dokaze o tome da li je računovodstvena procena razumna u datim okolnostima, i kada se to zahteva, da li je na odgovarajući način obelodanjena. Prilikom revizije računovodstvenih procena, revizor treba da izvrši pregled i proveru procesa koje je koristilo rukovodstvo prilikom vršenja procene, koristi nezavisne procene radi upoređivanja sa procenom koju je izvršilo rukovodstvo i/ili izvrši pregled naknadnih događaja koji potvrđuju nezavisnu procenu.

Prema odredbama MSR 540- Revizija računovodstvenih procena, *kada postoji razlika između revizorove procene iznosa koji je na najbolji način potkrepljen respoloživim revizorskim dokazom i procenjenog iznosa sadržanim u finansijskim izveštajima, revizor treba da utvrdi da li ova razlika zahteva korekciju. Ukoliko je razlika razumna, na primer, zato što se iznos prikazan u finansijskim izveštajima uklapa u granice prihvatljivih rezultata, korekcija će možda biti nepotrebna. Međutim, ako revizor veruje da razlika nije razumna, zahtevaće od rukovodstva da revidira svoju procenu. Ako rukovodstvo odbija da revidira procenu, razlika će se smatrati pogrešnim iskazima i biće razmotrena zajedno sa svim drugim pogrešnim*

*iskazima prilikom procenjivanja da li su ukupni efekti materijalno značajni u odnosu na finansijske izveštaje*²³.

Dakle, po MSR nezavisni revizori verifikuju izbor, utvrđivanje i promenu računovodstvenih politika i računovodstvenih procena rukovodstva.

Shodno svemu prethodno navedenom u narednom naslovu 2 sledi detaljan prikaz postupka revizije računovodstvenih izveštaja osiguravajućih kompanija (s obzirom na predmet istraživanja- analiza finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija Dunav osiguranje i Delta Generali).

²³ Malinić D., Milićević V., Stevanović H., (2012) *Upravljačko računovodstvo*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, Beograd, str. 65

2. POSTUPAK REVIZIJE RAČUNOVODSTVENIH IZVEŠTAJA OSIGURAVAJUĆIH KOMPANIJA

Postupak revizije računovodstvenog izveštaja osiguravajućih kompanija obuhvata celokupnu aktivnost ispitivanja ispravnosti bilansa stanja i bilansa uspeha uključujući pri tome sve zavisne elemente bez kojih ta provera ne bi bila adekvatna i potpuna.

Vrstu ispitivanja i postupke koji će biti upotrebljeni prilikom procesa revizije određuje revizor, odnosno tim angažovanih revizora, na bazi testova funkcionisanja računovodstvenog sistema i sistema unutrašnje kontrole, poštujući pri tome plan revizije. U toku procesa revizije revizor nastoji da plan revizije ispoštuje, kako proceduralno, tako i terminski. Izuzetak od tog principa je slučaj kada tokom ili na početku procesa revizije, revizor ustanovi izvesne nedostatke procedure revizije, te se u tim slučajevima pristupa korigovanju samog plana revizije.

Poznavanja uslova poslovanja osiguravajuće kompanije i drugih saznanja stečenih prethodnim pripremnim postupkom umnogome može ubrzati i doprineti efikasnijem obavljanju revizije.

Postupci revizije računovodstvenog izveštaja pretpostavljaju da su pozicije prikazane u godišnjim računovodstvenim izveštajima procenjene u skladu sa IV direktivom EZ²⁴:

- 1) Za kompaniju se mora pretpostaviti da obavlja svoje poslove po načelu svog neodređenog postojanja;
- 2) Metode procenjivanja moraju biti primenjivane dosledno iz jednog obračunskog perioda u drugi;
- 3) Procenjivanje mora biti činjeno obazrivo i pojedinačno;
- 4) U obzir moraju da se uzmu prihodi i rashodi koji se odnose na obračunski period, bez obzira na datum naplate ili isplate takovog prihoda ili rashoda;
- 5) Komponente pozicija imovine i obaveza moraju odvojeno da se procenjuju;
- 6) Početni bilans stanja za svaku obračunsku godinu mora odgovarati krajnjem bilansu stanja za prethodni obračunski period;

²⁴ IV Direktiva EZ, Odeljak 7, član 31

Postupci revizije računovodstvenih izveštaja osiguravajućih kompanija pretpostavljaju da će se celokupnom knjigovodstvu i bilansiranju prići u skladu sa prirodom samog postojanja i nastavka poslovanja. U tom smislu se podrazumeva, da se neće vrednovati sa namerom prodaje posedovanih sredstava, već će biti izvršeno vrednovanje u skladu sa kontinuiranom i obazrivom primenom svih propisanih knjigovodstvenih principa, vodeći računa o vremenskoj razgraničenosti prihoda i rashoda u skladu sa principom realizacije.

Osnovne kategorije za računovodstveno prikazivanje, u finansijskom izveštaju, su iskazi stanja i iskazi uspeha. U tom smislu osnovne kategorije prema računovodstvenim standarima su²⁵:

- 1) Sredstva i obaveze prema izvorima (Bilans stanja)
- 2) Prihodi i rashodi (Bilans uspeha)

Pri čemu su sredstva i obaveze prema izvorima, kao ekonomske kategorije, definisane prema njihovom stanju u određenom trenutku (dani sastavljanja finansijskog izveštaja), a prihodi i rashodi su definisani prema njihovoj kumulativi u određenom razdoblju (periodu za koji se vrši sastavljanje finansijskog izveštaja). Ostale kategorije, sa računovodstvenog aspekta, proizilaze iz neke od prethodno navedenih osnovnih kategorija.

Pored osnovnih kriterijuma kojima se revizija rukovodi u okviru svojih procedura (postojanje, vlasništvo, iskazivanje i sveobuhvatnost) i revizijskih pitanja koja su od posebnog značaja za određene kategorije ispitivanja (kao što je ispitivanje istinitosti finansijskog izveštaja osiguravajućih kompanija) prilikom ispitivanja revizor treba da obrati pažnju i na sledeće:

- 1) utvrđivanje postojanja i iskazivanje vrednosti pozicija aktive
- 2) potpunost i sveobuhvatnost iskazanih vrednosti obaveza (pozicija pasive)
- 3) pravilno razvrstavanje i knjiženje pripadajućem vremenskom periodu pozicija bilansa uspeha

Prilikom revizije pozicija bilansa stanja, posebnu pažnju treba obratiti na to da u okviru aktive sva sredstva zaista egzistiraju, kao i da su na adekvatan (istinit i realan) način iskazana. U bilansu stanja treba razmotriti pitanje sveobuhvatnosti obaveza od čije istinitosti i visine direktno zavisi visina kapitala, a time i vrednost akcija kompanije.

²⁵ Slović Krčadinac I. (2004) *Revizija u osiguranju*, Priručnik za obavljanje revizije, Fineks, Novi Beograd, str. 45

U reviziji finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija primenjuju se isti principi kao i prilikom revizije drugih poslovnih subjekata. Značajno je napomenuti da finansijski izveštaji osiguravajućih kompanija, pored niza pozicija istih kao i kod drugih poslovnih subjekata, sadrži i brojne specifične pozicije. One proizilaze iz prirode i karaktera poslovanja, čiji je osnovni cilj da pružanjem usluga osiguranja ostvari odgovarajući poslovni rezultat.

Specifične pozicije za osiguranje, ujedno i one koje zahtevaju posebnu revizijsku pažnju i dobro poznavanje oblasti osiguranja su²⁶:

- 1) Plasmani, po vrstama i tačnosti
- 2) Obaveze iz poslovanja
- 3) Dugoročna rezervisanja (matematičke rezerve)
- 4) Vremenska razgraničenja
- 5) Prihodi po osnovu premije osiguranja
- 6) Rashodi po osnovu odštetnih zahteva
- 7) Rashodi preventive
- 8) Rashodi sprovođenja osiguranja
- 9) Rashodi za nezarađenu premiju
- 10) Rashodi rezervisanja šteta
- 11) Premija reosiguranja i saosiguranja
- 12) Rashodi odvajanja za matematička rezervisanja

Iz toga se može zaključiti da osiguravajuće kompanije sasvim razumljivo imaju i specifičnu strukturu bilansa stanja i bilasa uspeha.

2. 1. Revizija bilansne aktive osiguravajućih kompanija

Revizija bilansa stanja na strani aktive svodi se na utvrđivanje pravilosti finansijskih izveštaja u oblasti prikazivanja vrednosti sledećih oblika aktive:

²⁶ Slović Krčadinac I. (2004) *Revizija u osiguranju*, Priručnik za obavljanje revizije, Fineks, Novi Beograd, str. 46

- 1) stvari
- 2) prava i
- 3) novac

Sva sredstva koja nemaju oblik novčanih sredstava vrednuju se najviše u iznosu za koji se pretpostavlja da se može pretvoriti u novac neposredno ili posredno, naravno po odbitku troškova koje taj proces uslovljava.

Struktura aktive bilansa stanja osiguravajućih kompanija generalno se može podeliti na:

A: Upisan a neuplaćen kapital

B: Stalna sredstva

1. Nematerijalna ulaganja
2. Materijalna ulaganja (osnovna sredstva)

C: Obrtna imovina

1. Zalihe
2. Kratkoročna potraživanja i plasmane
3. Gotovinske ekvivalente i gotovinu

D: Aktivna vremenska razgraničenja

Na prvi pogled može se zapaziti struktura bilansne aktive slična onoj kod proizvodnih preduzeća. Eventualne razlike, u strukturnom smislu, tiču se obrtne imovine. Takva tvrdnja je logična obzirom na poslovni ciklus proizvodnog preduzeća. Bilans stanja osiguravajućih kompanija karakteriše se izuzimanjem poluproizvoda, dok se materijal javlja u znatno manjem obimu i najčešće se tiče kancelarijskog materijala i sitnog inventara, dok se kratkoročna potraživanja javljaju u za njih specifičnom obliku.

Opšte je mišljenje da ne postoje posebne diferencijacije između bilansne aktive osiguravajućih kuća ili proizvodnih preduzeća, tako i razlike u reviziji istih. Takva tvrdnja

može biti osnovana jedino u slučaju da se prilikom njihove revizije rasčiste suštinska poimanja pozicija finansijskog izveštaja.

2. 2. Revizija bilansne pasive osiguravajućih kompanija

Osnovni principi dvojnog knjigovodstva predstavljaju zasebno vođenje sredstava na jednoj strani bilansa stanja u obliku bilansne aktive, dok nasuprot njima u bilansnoj pasivi zasebno evidentiranje izvora tih sredstava. Obzirom na to da je gotovo nemoguće da preduzeće bilo u kojoj delatnosti, pa i osiguravajuća kompanija, u svom poslovanju koristi samo sopstvene izvore odnosno i da je u trenutku sastavljanja finansijskog izveštaja podmirilo sve dugove, izvori sredstava u bilansnoj pasivi dele se na sopstvene i tuđe. Pod sopstvenim izvorima se podrazumeva osnovni kapital kompanije, dakle onaj kapital koji je trajno vezan za poslovanje kompanije. Tuđi izvori poreklom van okvira kompanije doprinose njenom poslovanju i čine obaveze prema trećim licima. Za razliku od sopstvenih izvora, koji su bez vremenskog ograničenja vezani za kompaniju gde su sredstva uložena, tuđi izvori su vezani za kompaniju određeno vreme pa se oni razgraničavaju na dugoročne i kratkoročne obaveze kao i obaveze koje proističu iz vremenskih razgraničenja.

Sa gledišta revizije, bilansna pasiva obuhvata reviziju dugoročnih rezervisanja, obaveza i pasivnih vremenskih razgraničenja, kao i reviziju utvrđene vrednosti kapitala osiguravajuće kompanije. Struktura bilansne pasive osiguravajućih kompanija je u mnogome različita od strukture proizvodnog preduzeća. Ta različitost se ogleda u specifičnom tretmanu i prikazivanju dugoročnih rezervisanja koja su posebno važna pozicija u poslovanju osiguravajuće kompanije, kao i u pasivnim vremenskim razgraničenjima. Osnovna struktura bilansne pasive osiguravajućih kompanija obuhvata pozicije kapitala, rezervi, obaveza i pasivnih vremenskih razgraničenja na sledeći način²⁷:

I Kapital

1. Osnovni kapital
2. Emisiona rezerva

²⁷ Slović Krčadinac I. (2004) *Revizija u osiguranju*, Priručnik za obavljanje revizije, Fineks, Novi Beograd, str. 78

3. Revalorizovane rezerve
4. Rezerve iz dobitka
5. Fond preventive iz dobitka
6. Neraspodeljeni dobitak

II Dugoročna rezervisanja

1. Matematička rezerva osiguranja života
2. Rezerve sigurnosti na teret rashoda
3. Rezerve za masovne i katastrofalne štete

III Obaveze

1. Dugoročne obaveze
2. Kratkoročne finansijske obaveze
3. Obaveze za štete, premiju i specijalne obaveze
4. Druge obaveze iz poslovanja

IV Pasivna vremenska razgraničenja

1. Prenosna premija
2. Rezervisanje štete
3. Ostala pasivna vremenska razgraničenja

Bilansna pasiva kod osiguravajućih kompanija obuhvata one kategorije koje potiču i uslovljenje su delatnošću osiguranja, iz čega proizilazi i najveći broj specifičnosti ove delatnosti.

2. 3. Revizija bilansa uspeha osiguravajućih kompanija

U bilansu uspeha obuhvaćeni su svi prihodi i rashodi obračunskog perioda, koji se na kraju godine sumiraju i izravnavaju. Razlika između ukupnih prihoda i rashoda obračunskog perioda unosi se u bilans stanja na teret ili u korist sopstvenog kapitala. Na osnovu toga se može reći da je bilans uspeha raščlanjeni podkonto kapitala.

Bilans stanja i bilans uspeha stoje jedan pored drugog kao dva povezana dela, a u isti mah funkcionalno različita izveštaja. Prvi ima zadatak da omogući uvid u imovinsku situaciju i finansijski položaj preduzeća na dan sastavljanja finansijskog izveštaja, dok je zadatak bilansa uspeha da omogući dublji uvid u zarađivačku sposobnost preduzeća, nudeći pri tome, raščlanjene informacije o vrstama, visini i poreklu rezultata²⁸ tokom bilansom obuhvaćenog perioda.

Bilans uspeha predstavlja važan izvor informacija za različite kategorije korisnika finansijskog izveštaja. Na temelju informacija pribavljenih iz bilansa uspeha potencijalni poverioci istražuju profitabilnost preduzeća, kao jedan od načina provere sposobnosti vraćanja dugova. Sa aspekta potencijalnih investitora, bilans uspeha biće temelj za donošenje odluke o kupovini akcija tog preduzeća.

Osnovna struktura bilansa uspeha osiguravajućih kompanija zasnovana je na koncepciji pojedinačnog prikazivanja prihoda i rashoda.

Revizija bilansa uspeha otpočinje ispitivanjem postojanja materijalno značajnih pogreški i usklađenošću sa opšteprihvaćenim računovodstvenim načelima. Međutim, revizijska provera bilansa uspeha skopčana je sa bilansom stanja, čak je u mnogim tačkama istovetna. U toku procesa rada revizora na ispitivanju bilansa stanja postoji niz istovetnih, odnosno istovremenih ispitivanja. Naime, najveći broj računa prihoda je verifikovan od strane revizora prilikom ispitivanja odgovarajućih računa aktive i pasive.

Revizor u procesu svoje provere posebno tretira oblasti poslovnih, finansijskih i vanrednih prihoda i rashoda. Na bazi osnovne strukture prihodne strane bilansa uspeha nalaze se poslovni, finansijski i vanredni prihodi²⁹.

²⁸ Ranković J. (1992) *Teorija bilansa*, str. 434

²⁹ Slović Krčadinac I. (2004) *Revizija u osiguranju*, Priručnik za obavljanje revizije, Fineks, Novi Beograd, str. 95-96

U praktičnom delu rada biće prezentovani finansijski izveštaji, bilansi stanja i uspeha, na osnovu kojih će se izvršiti njihova detaljna analiza, nakon čega će revizor može da izrazi svoje mišljenje.

3. IZVEŠTAJ O REVIZIJI FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA

Obavljanje revizije finansijskih izveštaja u našoj zemlji vrši se u skladu sa Međunarodnim standardima revizije (International Standards of Auditing- ISA), koje donosi Odbor za Međunaraodne standarde revizije i uverenja (International Auditing and Assurance Standards Board- IAASB), pri Međunarodnoj federaciji računovođa³⁰.

Okvir za finansijsko izveštavanje, koji je istovremeno i kriterijum za izražavanje mišljenja revizora, mogu da budu :

1. Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja (MSFI),
2. Nacionalni računovodstveni standardi,
3. Drugi zvaničan i celovit okvir usvojen za finansijsko izveštavanje i naznačen u finansijskim izveštajima preduzeća (npr. Zakonski i podzakonski propisi).

Krajnji rezultat revizije finansijskih izveštaja je izdavanje izveštaja, odnosno mišljenja o njihovoj istinitosti i objektivnosti, i to mišljenje može biti :

1. Pozitivno,
2. Sa rezervom,
3. Negativno,
4. Uzdržavanje od izražavanja mišljenja.

Formiranje mišljenja o tome da li su finansijski izveštaji prikazani istinito i objektivno, po svim materijalno značajnim aspektima, podrazumeva revizorsku procenu i sud o tome da li su finansijski izveštaji sastavljeni i prikazani u skladu sa specifičnim zahtevima utvrđenog okvira finansijskog izveštavanja za određenje bilansne pozicije, klase transakcija, salda računa i obelodanjivanja.

³⁰ <http://www.intosai.org/uploads/1guicspubsece.pdf>, 20.11.2012.

3. 1. Osnovni elementi revizorskog izveštaja

Svi revizorski izveštaji renomiranih revizorskih kuća imaju sličnu, može se slobodno reći identičnu formu i sadržinu tj. liče jedni na druge. To je posledica Međunarodnih standarda revizije (MSR) čija je primene zakonski propisana u našoj zemlji.

Osnovni elementi revizorskog izveštaja sastavljenog u skladu sa MSR su:

- 1) Naziv izveštaja;
- 2) Kome je izveštaj upućen (adresat);
- 3) Početni ili uvodni pasus;
- 4) Izjava o odgovornosti rukovodstva za finansijske izveštaje;
- 5) Izjava o odgovornosti revizora;
- 6) Mišljenje revizora;
- 7) Druge odgovornosti u vezi sa izveštajem;
- 8) Potpis revizora;
- 9) Datum izveštaja i
- 10) Adresa revizora.

1) Naziv izveštaja

U Međunarodnim revizorskim standardima je propisano da izveštaj revizora treba da ima odgovarajući naziv i preporučuje se da se za to upotrebi termin nezavistan revizor, kako bi se istakla nezavisnost i nepristrasnost revizora, kao i izvršilo diferenciranje u odnosu na izveštaje internih revizora, državnih inspeksijskih organa, upravnog odbora, rukovodstva pravnog lica i ostalih.

2) Kome je izveštaj upućen (adresant)

Izveštaj revizora je, po pravilu, naslovljen na odgovarajuću adresu, zavisno od okolnosti angažmana i lokalnih propisa. Revizorski izveštaj je upućen pojedincima ili skupinama koje su angažovale revizora. Najčešće su to akcionari ili upravni odbor pravnog lica.

3) Početni ili uvodni pasus

U početnom ili uvodnom pasusu revizora navodi se pravno lice čiji su finansijski izveštaji predmet revizije i konstatuje se da je izvršena revizija tih finansijskih izveštaja. U ovom pasusu se navodi naziv svakog od finansijskih izveštaja koji čine kompletan set finansijskih izveštaja, vrši se pozivanje na značajne računovodstvene politike i druge objašnjavajuće napomene i navode datum i period na koji se finansijski izveštaji odnose.

4) Izjava o odgovornosti rukovodstva za finansijske izveštaje

U ovom delu revizorskog izveštaja navodi se da je rukovodstvo odgovorno za sastavljanje i fer prezentaciju finansijskih izveštaja u skladu sa utvrđenim okvirom finansijskog izveštavanja, kao i da te odgovornosti obuhvataju:

- (a) Osmišljavanje, primenu i održavanje internih kontrola koje su relevantne za pripremu i fer prezentaciju finansijskih izveštaja,
- (b) Izbor i primenu odgovarajućih računovodstvenih politika,
- (c) Računovodstvene procene koje su razumne u datim okolnostima.

5) Izjava o odgovornosti revizora

U ovom delu izveštaja se navodi da je odgovornost revizora da izrazi mišljenje o finansijskim izveštajima na osnovu izvršene revizije. Takva izjava o odgovornosti se daje kako bi se jasno razdvojila odgovornost revizora od odgovornosti rukovodstva za pripremanje i fer prezentaciju finansijskih izveštaja.

Takođe se navodi da je revizija izvršena u skladu sa Međunarodnim standardima revizije i objašnjava da ti standardi zahtevaju da revizor radi u skladu sa etičkim zahtevima i da se revizija planira i vrši u cilju sticanja uverenja da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze.

Pored toga, naglašava se činjenica da revizija obuhvata sprovođenje postupaka radi pribavljanja revizijskih dokaza o iznosima i obelodanjivanjima iz finansijskih izveštaja, apostrofira se da se odabir postupaka zasniva na prosuđivanju revizora, uključujući procenu rizika materijalno značajnih pogrešnih iskaza u finansijskim izveštajima, i da revizija takođe obuhvata procenu prikladnosti korišćenih računovodstvenih politika, razumnosti računovodstvenih procena rukovodstva, kao i opštu prezentaciju finansijskih izveštaja.

Zaključni deo je rečenica da revizor veruje da su pribavljeni revizorski dokazi dovoljni i da predstavljaju odgovarajuću osnovu za mišljenje revizora.

6) Mišljenje revizora

Mišljenje revizora je najznačajniji deo revizorskog izveštaja u kome licencirani ovlašćeni revizor izražava svoje mišljenje realnosti finansijskih izveštaja.

Pasus sa mišljenjem sadrži četiri bitna izraza koji su jako važni za ispravnu interpretaciju revizorskog izveštaja, a to su:³¹

- po našem mišljenju,
- istinit i objektivni prikaz,
- po svim materijalno značajnim aspektima, kao i
- u skladu sa.

Izraz „**po našem mišljenju**” ukazuje na to da revizor ne garantuje apsolutnu sigurnost, stoprocentnu tačnost finansijskih izveštaja, već o njima izražava svoje stručno i nezavisno mišljenje, koje je relativnog karaktera. Ranije je pasus sa mišljenjem počinjao sa „potvrđujem da” ali je taj izraz napušten i zamenjen zbog inherentnih ograničenja revizije i nemogućnosti da se za to da apsolutno uverenje (garancija, potvrda, overa).

³¹ Stanišić M. (2008) *Revizija*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 92

Izraz „**istinit i objektivan prikaz**” (ili istinito i objektivno) se koristi da bi se izvršilo pozivanje na koncept istinitosti i objektivnosti. Zbog subjektivne prirode mogućnosti korišćenja više alternativnih računovodstvenih metoda i politika i potrebe za profesionalnim prosuđivanjem, nije moguće sastaviti apsolutno tačne, već samo istinite i objektivne finansijske izveštaje.

Izrazom „**po svim materijalno značajnim aspektima**” vrši se pozivanje na koncept materijalnosti, tj. naglašava da se revizorsko mišljenje odnosi na krupne i značajne greške i finansijske izveštaje u celini.

Izrazom „**u skladu sa**” revizor navodi kriterijume za izražavanje svog mišljenja i time istovremeno precizira šta u konkretnom slučaju istinitost i objektivnost znače – usklađenost sa navedenim okvirom za finansijsko izveštavanje i zakonskim propisima.

7) Druge odgovornosti u vezi sa izveštajem

Ukoliko revizor izveštava i o drugim pitanjima, to čini u posebnom pasusu nakon pasusa u kome navodi mišljenje.

8) Potpis revizora

Revizorske izveštaje može potpisati revizorska firma, ovlašćeni revizor ili oboje, u zavisnosti od potrebe. Obično se izveštaj potpisuje imenom firme pošto firma preuzima odgovornost za reviziju i overava pečatom.

9) Datum izveštaja

Datum revizorskog izveštaja je dan kada su obavljeni svi postupci revizije na terenu, tj. kada su revizori napustili kancelarije klijenta. Datum revizorskog izveštaja nije puka formalnost, već je vrlo značajan element revizorskog izveštaja, budući da predstavlja poslednji dan revizorske odgovornosti. Od datuma izveštaja revizor više nije odgovoran za eventualne naknadne događaje nastale posle dana bilansa, koji mogu uticati na finansijske izveštaje.

10) Adresa revizora

U izveštaju revizora se naznačava konkretno mesto (obično grad) u kojem se nalazi preduzeće za reviziju ili odgovorna kancelarija.

Primer - Revizorski izveštaj sa pozitivnim mišljenjem

IZVEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA

[odgovarajući adresat]

Izvršili smo reviziju priloženog bilansa stanja preduzeća ABC na dan 31. decembar 2012. godine i odgovarajućeg bilansa uspeha, izveštaja o promenama na kapitalu i izveštaja o tokovima gotovine za godinu koja se završava na taj dan, i pregleda značajnih računovodstvenih politika i drugih odgovarajućih promena.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izveštaje

Rukovodstvo je odgovorno za pripremu i fer prezentaciju ovih finansijskih izveštaja u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog išveštavanja. Ova odgovornost obuhvata:

- osmišljavanje,
- primenu i održavanje internih kontrola koje su relevantne za pripremu i fer prezentaciju finansijskih izveštaja koji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze, nastale usled prevare ili greške,
- izbor i primenu odgovarajućih računovodstvenih politika,
- i računovodstvene procene koje su razumne u datim okolnostima.

Odgovornost revizora

Naša je odgovornost da izrazimo mišljenje o finansijskim izveštajima na osnovu revizije. Reviziju smo izvršili u skladu sa Međunarodnim standardima revizije. Ovi standardi nalažu da radimo u skladu sa etičkim zahtevima i da reviziju planiramo i izvršimo na način koji omogućava da se, u razumnoj meri, uverimo da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze.

Revizija uključuje sprovođenje postupaka u cilju pribavljanja revizijskih dokaza o iznosima i obelodanjivanjima datim u finansijskim izveštajima. Izbor postupka je zasnovan na revizijskom prosuđivanju, uključujući procenu rizika materijalno značajnih pogrešnih iskaza u finansijskim izveštajima, nastalim usled prevare ili greške. Prilikom procene rizika, revizor razmatra interne kontrole koje su relevantne za pripremu i fer prezentaciju finansijskih izveštaja, u cilju osmišljavanja revizijskih postupaka koji su odgovarajući u datim okolnostima, ali ne u cilju osmišljavanja revizijskih postupaka koji su odgovarajući u datim okolnostima, ali ne u cilju izražavanja mišljenja o efektivnosti internih kontrola pravnog lica. Revizija takođe, uključuje ocenu primenjenih računovodstvenih politika i značajnih procena izvršenih od strane rukovodstva, kao i ocenu opšte prezentacije

finansijskih izveštaja.

Smatramo da su pribavljeni revizijski dokazi dovoljni i odgovarajući i da obezbeđuju osnovu za naše revizijsko mišljenje.

Mišljenje

Po našem mišljenju, finansijski izveštaji daju istinit i objektivan prikaz finansijskog stanja preduzeća ABC na dan 31. decembar 2012. godine, rezultata poslovanja i tokova gotovine za godinu koja se završava na taj dan u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja.

Potpis revizora

Datum revizorskog izveštaja

Adresa revizora

3. 2. Vrste mišljenja revizora

Revizori mogu izdati sledeća mišljenja o ispravnosti finansijskih izveštaja:

- 1) Pozitivno mišljenje,
- 2) Mišljenje sa rezervom,
- 3) Uzdržavanje od mišljenja,
- 4) Negativno mišljenje.

Pored izveštaja o reviziji finansijskih izveštaja preduzeća za reviziju praktikuju da organima upravljanja i rukovođenja pravnog lica dostave i posebno pismo o utvrđenim slabostima i nepravilnostima u sistmu internih kontrola i finansijskog izveštavanja sa kompletnim predlozima i preporukama za njihovo otklanjanje.

Pismo rukovodstvu (management letter) je namenjeno za internu upotrebu i ne dostavlja se nadležnim državnim organima i ne podleže javnom objavljivanju u štampi, u časopisima ili putem sajta. Mada za revizorsko izveštavanje rukovodstva postoji poseban MSR 260 saopštavanje revizijskih nalaza licima ovlašćenim za upravljanje, nisu propisani obavezni elementi koji se odnose na pisma rukovodstvu.

Da li će revizor izdati čisto pozitivno mišljenje, ili neko od modifikovanih mišljenja zavisi od sledećeg:

- a) Ograničavanja obima i delokruga rada,
- b) Materijalno značajnog neslaganja sa rukovodstvom.

a) Ograničavanja obima i delokruga rada- ograničavanje obima revizorskog rada može ponekad da bude nametnuto od strane pravnog lica (npr. kada je uslovima angažovanja navedeno da revizor neće izvršiti određene postupke revizije koju smatra neophodnim).

Revizor takođe neće prihvatiti angažovanje revizije kojim se onemogućava ispunjavanje njegovih zakonskih obaveza.

Ograničavanje obima i delokruga rada može biti nametnuto okolnostima (kada zbog datuma imenovanja revizor nije bio u mogućnosti da prisustvuje popisu zaliha). Revizor je dužan da u izveštaju opiše ograničenje i ukaže na moguće efekte korekcije finansijskih izveštaja koje bi mogle da budu utvrđene da ograničenja nije bilo.

b) Neslaganje sa rukovodstvom- revizor može imati neslaganje sa rukovodstvom oko priznavanja i procenjivanja bilansnih pozicija, sastavljanja i prikazivanja finansijskih izveštaja. Revizor isto tako da izrazi neslaganje sa rukovodstvom i oko prihvatljivosti izabranih i primenjenih računovodstvenih politika, metoda njihove primene, prikladnosti računovodstvenih procena. Ako su ta neslaganja materijalno značajna za finansijske izveštaje revizor treba da izrazi mišljenje sa rezervom ili negativno mišljenje.

1) Pozitivno mišljenje

Standardni pozitivan izveštaj revizor će izdati ukoliko je revizija u svemu izvršena u skladu sa MSR, pribavljena je dovoljna količina relevantnih i pouzdanih dokaza i nisu otkrivene materijalno značajne greške u finansijskim izveštajima u pogledu valjanosti, potpunosti, vlasništva, vrednovanja, vremenskog razgraničenja, mehaničke tačnosti, prikazivanja i obelodanjivanja.

Prema MSR 700 (revidirani) izveštaj nezavisnog revizora o potpunom setu finansijskih izveštaja opšte namene, kada izda pozitivno mišljenje revizor izražava razumno uverenje da su finansijski izveštaji , po svim materijalno značajnim pitanjima, sastavljeni u skladu da propisnim okvirom za finansijsko izveštavanje i da verno oslikavaju rezultate poslovanja, finansijski položaj i novčane tokove pravnog lica.

Govoreći razrađenije i detaljnije revizor će izdati pozitivno mišljenje ukoliko nije bilo ograničenja u obimu i delokrugu revizije kao i ukoliko nema neslaganja sa rukovodstvom oko prihvatljivosti izabranih i primenjenih računovodstvenih politika i procena, metoda njihove primene i adekvatnosti obelodanjivanja u finansijskim izveštajima, što je sve omogućilo revizoru da se uveri i da zaključi da su izabrane, usvojene i primenjene računovodstvene politike konzistentne sa važećim okvirom za finansijsko izveštavanje, kao i da su primerene okolnostima. Te da su računovodstvene procene rukovodstva, koje su primenjene prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja, opravdane, osnovane, odgovarajuće i prihvatljive u konkretnim okolnostima, da su informacije prikazane u finansijskim izveštajima, uključujući i obelodanjene računovodstvene politike, relevantne, pouzdane, uporedive i razumljive, kao i da finansijski izveštaji sadrže dovoljno obelodanjivanja koja omogućavaju njihovim korisnicima da razumeju efekte transakcija i događaja koji su oslikani u njima, te verno prikazuju finansijski položaj, novčane tokove i ostale finansijske performanse.

2) Mišljenje sa rezervom

Uslovljeno ili mišljenje sa rezervom revizor izražava onda kada:

- a) nije u stanju da pribavi dovoljan obim dokaza kao osnovu za izražavanje kompetentnog mišljenja,
- b) kada se klijent u pripremi i prezentaciji finansijskih izveštaja ne pridržava GAAP.

Revizor ponekad nije u stanju da pribavi dovoljan obim dokaza bilo zato što takvi dokazi ne postoje, bilo zato što klijent ograničava revizora u obavljanju neophodnih postupaka revizije. U većini slučajeva, revizor je u stanju da dizajnira i obavi alternativne postupke revizije koji mu obezbeđuju dovoljno uveravanje da su ostvareni relevantni ciljevi revizije. Najčešći slučajevi kada revizor nije u stanju da obavi alternativne postupke nastaju onda kada je bilo

nepraktično ili nemoguće da se dobije, na primer, potvrda salda od kupaca ili da se prisustvuje popisu zaliha.

U uslovljenom mišljenju revizora se naglašava da, osim usled efekata pitanja na koja se rezerva odnosi, finansijski izveštaji pravilno i u svim materijalno značajnim aspektima, prezentiraju finansijski položaj, rezultate poslovanja i novčane tokove klijenta u skladu sa MRS/MSFI/GAAP. U izveštaju treba kvantifikovati efekte onih pitanja na koja se kvalifikacija (rezerva) odnosi. Ukoliko se klijent ne pridržava duha navedenih standarda to od revizora može zahtevati da izrazi i negativno mišljenje, dok se u slučaju kada revizor nije u mogućnosti da pribavi dokaze revizije, revizor može i uzdržati od izražavanja mišljenja. O ovom zadnjem slučaju je već bilo reči u prethodnom delu rada.

Revizor će izraziti uslovljeno mišljenje samo onda ako, po njegovoj proceni, predmet kvalifikacije ima (ili bi mogao imati) materijalno značajan efekat na finansijske izveštaje i ako predmet kvalifikacije ne zahteva uzdržavanje od davanja mišljenja ili izražavanje negativnog mišljenja. Termini koji se pri tome koriste su “osim za” (Except for) ili “sa izuzetkom” (With the exception of) u pasusu o mišljenju a neposredno posle reči "po našem mišljenju" koja implicira prihvatanje određenog nivoa rizika od strane revizora u odnosu na pravilnost prezentacije finansijskih izveštaja.³²

3) Uzdržavanje od mišljenja

Ukoliko je revizor od strane pravnog lica (klijenta) bio sprečen da obavi postupke revizije koji su neophodni da pribavi dovoljan obim kompetentnih dokaza revizije da bi, na osnovu toga, ocenio da su NZRG već nastale ili da postoji realna verovatnoća da one mogu nastati, revizor tada treba da izrazi uslovljeno mišljenje ili da se uzdrži od izražavanja mišljenja o finansijskim izveštajima po osnovu, kako to stoji u standardu, “ograničenog obima revizije”. Pošto smo suštinu i značenje uslovljenog i negativnog mišljenja revizora već objasnili, u ovom delu ćemo objasniti suštinu i značaj uzdržavanja revizora od izražavanja mišljenja (Disclaimer opinion).

Uzdržavajuće mišljenje se izražava uvek kada revizor nije mogao da se uveri da su finansijski izveštaji pravilno prezentirani. U ovom kontekstu treba ukazati i na suštinsku razliku između

³² Beke Trivunac J., Vučinović J., Veselinović M., Milačić D., Pržulj Ž., Rakočević S., Sikimić V. (2012), *Interna revizija- upravljanje, rizici i kontrola*, Institut za ekonomiku i finansije, Beograd, str. 144

uzdržavajućeg mišljenja, koje se izražava zbog toga što revizor nema dovoljan obim saznanja, i negativnog mišljenja, koje se može izraziti samo onda kada se revizor do kraja uverio da finansijski izveštaji nisu pravilno prezentirani. Uzdržavajuće i negativno mišljenje se izražavaju samo onda kada je reč o materijalno značajnim iznosima.

Uzdržavajuće mišljenje se izražava onda kada revizor nije pribavio dovoljno revizorskih dokaza da nedvosmisleno izrazi svoje mišljenje. Razlozi za uzdržavanje moraju biti jasno naznačeni u posebnom pasusu izveštaja o reviziji. Pored toga, revizor je dužan da u posebnom pasusu naznači i bilo kakve rezerve u vezi sa pravilnom prezentacijom u skladu sa važećim pravilima za bilansiranje. Bilo bi pogrešno da revizor izrazi uzdržavajuće mišljenje ukoliko postoje svi uslovi da izrazi uslovljeno ili negativno mišljenje. Negativno i uzdržavajuće mišljenje nisu međusobno zamenljive forme mišljenja, odnosno jedno drugom ne mogu biti alternative (ili/ili), niti je dopušteno da izveštaj o reviziji istovremeno sadrži i negativno i uzdržavajuće mišljenje.

Najčešće zabeleženi slučajevi kada se izražava uzdržavajuće mišljenje su rezultat ograničenja u primeni postupaka revizije koja proizilaze iz početnih angažovanja revizora kod novih klijenata. U takvim okolnostima, revizor obično počinje svoj posao znatno kasnije od početka godine za koju se obavlja revizija bilansa. Ukoliko početne zalihe imaju materijalno značajan uticaj na dobit tekuće godine (što je, po pravilu, skoro uvek slučaj za većinu proizvodnih i trgovinskih preduzeća), revizor mora da pribavi dokaze na kojima će bazirati svoje mišljenje o početnoj vrednosti zaliha da bi mogao da izrazi neuslovljeno mišljenje. Ukoliko to nije moguće, što se dešava veoma često, revizor treba da se uzdrži od izražavanja mišljenja o bilansu uspeha i bilansu novčanih tokova. U ovom kontekstu, smatramo posebno značajnim da ukažemo na to kako revizor, u situaciji kada se suoči sa ograničenjem obima revizorskih postupaka (Scope limitations), treba da se odluči kada se nađe u dilemi da li da izrazi uzdržavajuće ili uslovljeno mišljenje. Jedna linija rezonovanja se odnosi na izvor ograničenja. Naime, ograničenje postupaka revizije od strane klijenta ima mnogo ozbiljnije implikacije na mišljenje revizora od ograničenja koja su rezultat dinamike obavljenih postupaka revizije. Druga linija rezonovanja se odnosi na materijalni značaj ograničenja postupaka revizije i potencijalne efekte toga na finansijske izveštaje.

Odluka o tome za koju formu izveštaja o reviziji da se odluči, kada se suoči sa ograničenjem obima postupaka revizije, je još jedan dobar primer kada revizor mora da primeni postupak prosuđivanja (Judgment). U važećim AICPA profesionalnim standardima je dato nekoliko

smernica (Guide- lines) o tome od kolikog i kakvog materijalnog značaja mora da bude neka stavka da bi od revizora iznudila da izrazi uzdržavajuće a ne uslovljeno mišljenje.

Verovatno da je najbolja ona smernica koja sugerise da, u situaciji kada postoje dve mogućnosti, jedna koja sugerise uslovljeno i druga koja sugerise uzdržavajuće mišljenje, u takvom slučaju, revizor treba da izrazi uzdržavajuće mišljenje. Između ove dve opcije postoji niz manje jasnih situacija u kojima revizor mora da se oslanja na prosuđivanje, intuiciju i iskustvo.

Svaki izveštaj revizora u kome je izraženo uzdržavajuće mišljenje mora da uključi dodatni pasus u kome se jasno i precizno opisuju sve značajne okolnosti zbog kojih je izraženo uzdržavajuće mišljenje. Revizor mora takođe da obelodani bilo kakve rezerve ili izuzetke koji se tiču pravilnosti prezentiranja finansijskih izveštaja. Drugim recima, revizor ne može da se skriva iza uzdržavajućeg mišljenja ukoliko je svestan nekih nedostataka u finansijskim izveštajima koji su rezultat nepravilne primene računovodstvenih principa.

4) Negativno mišljenje

Ukoliko se revizor odluči da izrazi negativno mišljenje, on će u svom izveštaju jasno naglasiti da finansijski izveštaji nisu prezentirani u skladu sa opšteprihvaćenim računovodstvenim principima. U jednom ili više pasusa, koji prethode pasusu o mišljenju, u izveštaju treba objasniti razloge zašto finansijski izveštaji nisu pravilno prezentirani. Negativno mišljenje se može izraziti samo onda kada je revizor bio u stanju da obavi sve neophodne postupke revizije u svakom konkretnom slučaju. Treba još reći i to da se negativno mišljenje izražava veoma retko, pošto se korisnici finansijskih izveštaja (kao što su davaoci kredita, i dr.) neće oslanjati na one finansijske izveštaje o kojima je izraženo negativno mišljenje.

Kada revizor izražava negativno mišljenje, pasus o obimu treba da upućuje na poseban pasus u izveštaju o reviziji u kome se iznose svi razlozi za izražavanje negativnog mišljenja, uključujući i bilo kakve rezerve koje bi revizor mogao imati u odnosu na pravilnost prezentiranja bilansa u skladu sa MRS/MSFI/GAAP, osim onih razloga koji sugerisu izražavanje negativnog mišljenja. Poseban pasus (ili pasusi, ako je to neophodno) treba jasno da obelodani efekte odstupanja od opšteprihvaćenih računovodstvenih principa na finansijske izveštaje, ili da sadrži iskaz da to nije moguće precizno utvrditi.

4. TRŽIŠTE OSIGURANJA U SRBIJI I FINANSIJSKI IZVEŠTAJI OSIGURAVAJUĆIH KOMPANIJA

4. 1. Tržište osiguranja u Srbiji

Nakon usvajanja Zakona o osiguranju³³, čiji je zadatak da funkciju regulatora i funkciju nadzora prebaci na Narodnu banku Srbije (NBS), dolazi do reforme sektora osiguranja. Strateški cilj Narodne banke Srbije jeste da oblast osiguranja održi sigurnim i stabilnim kao i samo tržište osiguranja radi zaštite interesa osiguranika i korisnika osiguranja. Aktivnosti Sektora za nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja u okviru NBS usmerene su prvenstveno na očuvanje stabilnosti sektora osiguranja, stvaranje uslova za dalji razvoj ovog sektora, kontinuirani nadzor, donošenje podzakonske regulative bazirane na direktivama Evropske unije i međunarodne prakse, povećanje transparentnosti rada NBS i društava za osiguranje, dalji razvoj funkcije supervizije u skladu sa međunarodnim standardima i principima IAIS³⁴, koja se bazira na proceni rizika i uz kontinuirano licenciranje aktuara i edukaciju kadrova.

U prošlosti, zakonodavac je propisivao da osiguravajuća društva mogu da primenjuju vrlo opštu formulu koju je bilo lako izračunati, ali ona nije davala tačnu sliku o finansijskom stanju. Uvođenjem Direktive Solventnost II, osiguravajući sektor treba da implementira komplikovaniji sistem sa povećanom osetljivošću na rizike koji će zahtevati od njih da izdvoje sredstva kojima će poboljšati svoju sposobnost za izmirivanje osiguranih šteta svojih klijenata. Prema Direktivi Solventnost II, merenje obaveza neće biti određeno propisima ili zasnovano na računovodstvenim pravilima. S obzirom da će se sredstva i obaveze meriti prema tržišnim načelima, a da će se tržište odražavati u bilansu stanja, ispunjavanje zahteva regulative Solventnost II iziskuje duži vremenski period, ali i veći novac. Povećanje vrednosti proističe iz povećane efikasnosti koja će biti stvorena samim ispunjavanjem regulative.

Važeći regulatorni okvir u Srbiji za industriju osiguranja zasniva se u najvećoj meri na Direktivi Solventnost I. Ovo je veliki problem za nas kao zemlju imajući u vidu da je jedan od osnovnih ciljeva naše zemlje što je moguće ranije i brže pristupiti EU. Vlada Republike Srbije

³³ Zakon osiguranju, „Sl. glasnik RS“, br. 55/2004, 70/2004 - ispr., 61/2005, 61/2005 - dr. zakon, 85/2005 - dr. zakon, 101/2007, 63/2009 - odluka US i 107/2009

³⁴ International Association of Insurance Supervisors (Međunarodno udruženje supervizora osiguranja), <http://www.iaisweb.org/>, 01.10.2013.

usvojila je Nacionalni program integracije Republike Srbije u Evropsku uniju, kojim se pokrivaju i usklađuju zakonske regulative, kao i osiguranje. Jedini problem kod ovog programa je što pokriva samo staru regulativu Solventnost I, a neophodno je da obuhvata i Solventnost II.

Nova evropska regulativa vezana za osiguranje mogla bi da bude prepreka na brzom putu integracije ka EU, zato je potrebno da se reši, i uz brzo usvajanje, bićemo na korak ka EU.

Prema istraživanjima Narodne banke Srbije za 2010. godinu tržište osiguranja u Srbiji je bilo stabilno. Oni smatraju da je solventnost i likvidnost očuvana, a da tehničke rezerve rastu brže od premije. U 2010. godini, prema NBS, prvi put je rast tehničke rezerve premašio rast premije za 18%³⁵. To se desilo kao rezultat uspostavljanja kriterijuma za obračun tehničkih rezervi, kao i striktnih kontrola adekvatnosti izdvajanja u tehničke rezerve. Samim tim, osiguravači su realnije procenili ove rezerve i time u značajnoj meri štitili interese osiguranika i korisnika osiguranja.

Strani investitori pokazuju veliki interes za tržište osiguranja u Srbiji. Društva za osiguranje u stranom vlasništvu u Srbiji beleže preovlađujuće učešće u premiji životnih osiguranja 92,5%, premiji neživotnih osiguranja 60,1%, ukupnoj imovini 63,8% kao i broju zaposlenih 73,1%³⁶.

U trećem tromesečju 2012. godine posluje 28 društava za osiguranje, od kojih je, posmatrano prema istom periodu prethodne godine, jedno novoosnovano, i to za obavljanje poslova neživotnih osiguranja. Isključivo poslovima osiguranja bavi se 24 društva, a poslovima reosiguranja četiri društva. Od društava koja se bave poslovima osiguranja, isključivo životnim osiguranjem bavi se sedam društava, isključivo neživotnim osiguranjem 11 društava, a i životnim i neživotnim osiguranjem šest društava. Posmatrano prema vlasničkoj strukturi kapitala, od 28 društava za osiguranje njih 21 je u većinskom stranom vlasništvu, a sedam u domaćem vlasništvu³⁷.

³⁵ Čulibrk J. (2012) „*Primena direktive solventnosti II u osiguravajućim društvima u Srbiji*“, Ekonomija: teorija i praksa, Broj 2, Novi Sad, str. 90-91

³⁶ Ibidem, str. 92

³⁷ Ekonomska nauka u funkciji kreiranja novog poslovnog ambijenta, (2011), Zbornik radova, Ekonomski fakultet, Priština, <http://www.efpr.edu.rs/ES-NBE2011/ZBORNIK%201.pdf> str. 373

4. 2. Finansijski izveštaji osiguravajućih kompanija

Osnovni finansijski izveštaji osiguravajućih kompanija su, kao i kod drugih kompanija³⁸:

- bilans uspeha,
- bilans stanja i
- izveštaj o tokovima novčanih sredstava.

Sadržina pojedinih finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija je specifična u odnosu na sadržinu istih kod drugih kompanija. Te razlike proizilaze iz razlika u karakteru poslovanja jednih i drugih kompanija. One se, inače, najbolje sagledavaju putem analize sadržine pojedinih njihovih finansijskih izveštaja.

Poznavanje sadržine finansijskih izveštaja je pretpostavka za donošenje validnih poslovnih odluka na bazi informacija koje oni pružaju. Korisnici računovodstvenih informacija dobijenih analizom finansijskih izveštaja osiguravajućih kompanija su: vrhovni menadžment, finansijski menadžment, zaposleni u samoj osiguravajućoj kompaniji, akcionari, reosiguravači, osiguranici, država i njene institucije, strukovno udruženje, investitori, zajmodavci, dobavljači, šira javnost i računovodstvena revizija. One moraju biti prezentirane tako da ih oni mogu što bolje koristiti u određene svrhe, dakle na način prilagođen njihovim potrebama.

Bilans stanja je dvostrani knjigovodstveni pregled imovine i obaveza jedne osiguravajuće kompanije. Osnovni cilj sastavljanja bilansa stanja jeste utvrđivanje ili merenje finansijske strukture tj. imovinske strukture kompanije na određeni dan.³⁹ Sastoji se iz bazično tri kategorije: aktiva (sredstva po svom obliku), kapital i obaveze. Osnovno bilansno pravilo jeste postojanje ravnoteže (jednakosti) između aktivne i pasivne strane bilansa stanja.

Aktivu bilansa stanja čine stalna imovina i obrtna imovina, dok pasivu bilansa stanja čine kapital i obaveze⁴⁰.

³⁸ Lukić R., Računovodstvo osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd, 2012., str. 63

³⁹ Petrović Z. (2011) *Računovodstvo*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 40

⁴⁰ Prilagođeno prema: Žager K., Mamić Sačer I., Sever S., Žager L., (2008) *Analiza finansijskih izveštaja*, Masmedia, Zagreb, str. 68

Opšti principi sastavljanja bilansa stanja osiguravajućih kompanija isti su kao i kod drugih kompanija. Bilans stanja se sastavlja tačno na određeni dan (na primer, 31.12. tekuće godine). On pokazuje finansijsku situaciju posmatrane osiguravajuće kompanije na ovaj dan, tj. strukturu njene aktive i izvore finansiranja. Ona se bitno razlikuje od strukture aktive i izvora finansiranja drugih kompanija. Te razlike proizilaze iz razlika u karakteru poslovanja jednih i drugih.

U našoj zemlji svim osiguravajućim kompanijama zakonskim propisima determinisana je struktura aktive-investicija osiguravajućih kompanija, i to znatno više nego kod drugih kompanija. Osnovna svrha toga je: zaštita od rizičnih plasmana i obezbeđenje tekuće likvidnosti i solventnosti osiguravajućih kompanija. Likvidnost je, pored visine premije osiguranja, značajan instrument konkurencije osiguravajućih kompanija, u uslovima sve izraženije tržišne utakmice, na tržištu usluga osiguranja⁴¹.

Bilans uspeha ili račun dobitka i gubitka, kako se često naziva u literaturi je pregled prihoda, rashoda i finansijskog rezultata kao razlike među njima ostvarenih u konvencijalno utvrđenom obračunskom periodu⁴².

Opšti principi sastavljanja bilansa uspeha se primenjuju i kod osiguravajućih kompanija kao i kod drugih kompanija. On se sastavlja za određeni vremenski period, obično za jednu poslovnu kalendarsku godinu (od 1.1. do 31. 12.). Na osnovu analize sadržine bilansa uspeha osiguravajuće kompanije, koja je specifična u odnosu na druge kompanije, sastavljenog za određeni vremenski period, analitičari saznaju pozitivne i negativne komponente njenog ostvarenog periodičnog poslovnog rezultata- profita ili gubitka. Poznavanje ovih komponenti faktora, je pretpostavka za preduzimanje određenih mera u cilju povećanja profita, kao osnovnog cilja poslovanja osiguravajućih kompanija, pored socijalne (zaštitne) funkcije. Mnogi faktori su „izvan moći kontrole” osiguravajućih kompanija. To se posebno odnosi na kontrolu visine odštetnih zahteva, kao značajne negativne komponente periodičnog poslovnog rezultata - profita ili gubitka osiguravajućih kompanija⁴³.

Treći značajan finansijski izveštaj, pored bilansa stanja i bilansa uspeha, osiguravajućih kompanija (kao i kod drugih kompanija) je **izveštaj o tokovima novčanih sredstava**. On se u metodološkom pogledu sastavlja na isti način kao i kod drugih kompanija, dok je razlika

⁴¹ Lukić R. (2012) *Računovodstvo osiguravajućih kompanija*, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 65-67

⁴² Rodić J., Vukelić G., Andrić M. (2007) *Teorija politika i analiza bilansa*, Beoknjiga, Beograd, str. 7

⁴³ Lukić R. (2012) *Računovodstvo osiguravajućih kompanija*, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 63-64

samo u sadržini prouzrokovana razlikama u karakteru njihovog poslovanja, tj. samom prirodom osiguranja.

Izveštaj o tokovima novčanih sredstava osiguravajućih kompanija pruža potpuniju sliku o njihovoj likvidnosti. On pokazuje prilive i odlive novčanih sredstava. Prilivi novčanih sredstava su: povećanje pasive i smanjenje aktive. Takođe su i dobitak i amortizacija. Odlivi novčanih sredstava su: smanjenje pasive i povećanje aktive.

Izveštaj o tokovima novčanih sredstava se sastavlja na osnovu podataka bilansa uspeha, za posmatranu godinu, i bilansa stanja, za posmatranu i prethodnu godinu, dakle za dve godine. Na bazi ovih bilansa stanja se utvrđuju razlike u stanju (povećanje ili smanjenje) pojedinih pozicija na kraju u odnosu na početak posmatrane godine, kao komponente- determinante priliva ili odliva novčanih sredstava. Jasno se, pri tom, pravi razlika između tri vrste tokova novčanih sredstava. To su: tokovi gotovine od poslovnih aktivnosti, tokovi gotovine od investicionih aktivnosti i tokovi gotovine od finansijskih aktivnosti.

U osiguravajućim kompanijama specifični su posebno tokovi gotovine- prilivi i odlivi od poslovnih aktivnosti i, delimično, investicionih aktivnosti u odnosu na iste tokove kod drugih kompanija. Oni su „proizvod” same prirode osiguranja. Slični su tokovi gotovine od finansijskih aktivnosti u osiguravajućim i drugim kompanijama. Na osnovu analize izveštaja o tokovima novčanih sredstava, kao i izračunatih odgovarajućih pokazatelja likvidnosti, stiče se potpuna slika o likvidnosti posmatrane osiguravajuće kompanije. Ako je ona „bleda” treba preduzeti odgovarajuće mere u cilju povećanja njene likvidnosti⁴⁴.

⁴⁴Lukić R. (2012) *Računovodstvo osiguravajućih kompanija*, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 68-69

5. REVIZIJA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA OSIGURAVAJUĆIH KOMPANIJA DUNAV OSIGURANJE I DELTA GENERALI

5. 1. Osiguravajuće kompanije DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI

Dunav osiguranje je moderna kompanija, lider na domaćem tržištu osiguranja, i jedina domaća kompanija registrovana za sve vrste osiguranja. Sa 29 glavnih filijala i oko 600 prodajnih mesta, kompanija ima snažnu poslovnu mrežu, koja se neprestanim usavršavanjem poslovanja i razvitkom informacionog sistema približava standardima velikih evropskih osiguravajućih kompanija.

Dunav osiguranje je jedina osiguravajuća kuća na domaćem tržištu registrovana za sve vrste osiguranja (više od 90 proizvoda)⁴⁵.

Da bi postigli kontinuitet usluge najvišeg kvaliteta, uvode najsavremenije standarde poslovanja, specifična odeljenja i radne procedure. Zaposleni u kompaniji su sposobni ljudi, vrhunski obučeni profesionalci koji su usvojili najviši etički kodeks poslovanja, i u stanju su da obave i najdelikatnije zadatke na tržištu.

Kompanija, u cilju sticanja dobiti, obavlja delatnost koju čine sledeći poslovi osiguranja za koje je Kompanija dobila dozvolu Narodne banke Srbije: poslovi neživotnog osiguranja: osiguranje od posledica nezgode, uključujući osiguranje od povreda na radu i profesionalnih oboljenja, zatim dobrovoljno zdravstveno osiguranje, osiguranje motornih vozila, osiguranje vazduhoplova, osiguranje plovniha objekata, osiguranje šinskih vozila, osiguranje robe u prevozu, osiguranje imovine od požara i drugih opasnosti, ostala osiguranja imovine, osiguranje od odgovornosti zbog upotrebe motornih vozila, osiguranje kredita, osiguranje jemstva, osiguranje od finansijskih gubitaka, osiguranje od troškova pravne zaštite, osiguranje pomoći na putovanju i druge vrste neživotnih osiguranja. Poslovi životnog osiguranja: osiguranje života, rentno osiguranje, dopunsko osiguranje uz osiguranje života, dobrovoljno penzijsko osiguranje i druge vrste životnih osiguranja⁴⁶.

⁴⁵ <http://www.dunav.com/rs/o-kompaniji>, 01.10.2013.

⁴⁶ <http://www.dunav.com/sites/default/files/Izvestaj%20o%20poslovanju%201-6%202012-2.pdf>, 01.10.2013.

Delta Generali osiguranje je druga najveća osiguravajuća kompanija na domaćem tržištu osiguranja, koja se bavi svim vrstama životnih i neživotnih osiguranja. Kompanija je osnovana 1998. godine i od osnivanja beleži brz i stabilan razvoj i danas je tržišni lider u životnom osiguranju, dobrovoljnom zdravstvenom i međunarodnom putnom osiguranju.

Delta Generali Osiguranje je osnivač Dobrovoljnog penzijskog fonda Delta Generali- prvog u Srbiji, Delta Generali Reosiguranja i kompanije za neživotno osiguranje u Crnoj Gori. Sprovodeći svoj cilj da postane regionalni lider, a u skladu sa odgovornostima dodeljenim od Generali grupe, Delta Generali Osiguranje je proširilo svoje poslovanje i na druge uslužne delatnosti, kao što su zdravstvena ustanova Jedro i kompanija Blutek Auto koja pruža uslugu u oblasti tehničkog pregleda vozila.

Delta Generali Osiguranje član je Generali grupe, jedne od vodećih kompanija na svetskom osiguravajućem i finansijskom tržištu. Sa tradicijom dugom 180 godina, Generali grupa posluje u 68 zemalja sveta, zapošljava više od 85.000 ljudi i ima preko sedamdeset miliona zadovoljnih klijenata⁴⁷.

5. 2. Bilans stanja osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI

Bilans stanja je dvostrani pregled sredstava (imovine) i izvora sredstava jedne kompanije na tačno utvrđen datum (u analiziranom slučaju 31.12.). Za bilans stanja osiguravajućih kompanija je karakteristično⁴⁸:

1. Značajno učešće investicija u strukturi aktive, jer su one bitni „institucionalni“ investitori na finansijskom tržištu (raznovrsna je struktura investicionog portfolija), i
2. Značajno učešće obaveza prema osiguranicima u strukturi pasive. Dve značajne pozicije pasive su: nezarađena premija i neisplaćeni odštetni zahtevi. Nezarađena premija je deo naplaćene premije koja je prihod budućeg obračunskog perioda. Neisplaćeni odštetni zahtevi (nelikvidirane naknade iz osiguranja) su neisplaćeni procenjeni troškovi nastalih šteta (obeštećenja) u tekućem obračunskom periodu, koji će se isplatiti u budućem obračunskom periodu.

⁴⁷ http://www.deltagenerali.rs/active/sr-latin/home/o_nama/poslovanje_i_misija.html, 01.10.2013.

⁴⁸ Lukić R., Računovodstvo osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd, 2012., str. 63

Naredni tabelarni prikazi Tabela 4 i Tabela 5 jesu bilansi stanja osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI.

Tabela 4: Bilans stanja osiguravajuće kompanije DUNAV osiguranje u periodu od
31.12.2010. do 31.12.2012. godine

Naziv pozicije	AOP	iznosi u 000 dinara		
		2012.	2011.	2010.
A. STALNA IMOVINA - ULAGANJA (002+003+004+005+009)	001	14.546.389	13.342.506	13.483.608
II. NEMATERIJALNA ULAGANJA (IMOVINA)	003	733.649	866.094	657.489
IV. NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I Biološka SREDSTVA (006+007+008)	005	10.417.903	9.310.747	9.261.919
1. Nekretnine, postrojenja i oprema koji služe za obavljanje delatnosti	006	7.036.307	6.528.350	6.703.649
3. Investicione nekretnine	008	3.381.596	2.782.397	2.558.270
V. DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI (010+014)	009	3.394.837	3.165.665	3.564.200
1. Učešća u kapitalu (011+012 +013)	010	2.936.030	2.987.616	3.442.350
a) zavisnih pravnih lica	011	2.632.011	2.632.011	2.606.245
v) ostalih pravnih lica	013	304.019	355.605	836.105
2. Ostali DUGOROČNI finansijski plasmani (015+016+017)	014	458.807	178.049	121.850
a) u povezana pravna lica - matična i zavisna	015	148.971	0	0
v) ostali DUGOROČNI finansijski plasmani	017	309.836	178.049	121.850
B. OBRTNA IMOVINA - POTRAŽIVANJA (019+020+021+034)	018	15.318.509	13.208.943	12.025.145
I. ZALIHE	019	30.785	25.929	26.397
III. KRATKOROČNA POTRAŽIVANJA , PLASMANI I GOTOVINA (022+023+024+028+029+030+031+032+033)	021	15.287.724	13.183.014	11.998.748
1. POTRAŽIVANJA	022	5.805.424	4.291.591	2.693.591
2. POTRAŽIVANJA za više plaćen porez na dobitak	023	89.383	45.764	2.487
3. Kratkoročni finansijski plasmani (025+026+027)	024	4.776.063	6.324.501	6.787.204
a) u povezana pravna lica - matična i zavisna	025	570.866	0	0
v) ostali kratkoročni finansijski plasmani	027	4.205.197	6.324.501	6.787.204
4. Gotovinski ekvivalenti i gotovina	028	3.954.215	1.673.826	1.882.897
6. Aktivna vremenska razgraničenja	030	8.031	23.346	11.199
8. Prenosna premija osiguranja i saosiguranja koja pada na teret saosiguravača i reosiguravača	032	394.381	438.724	180.435
9. Rezervisane štete osiguranja i saosiguranja koje padaju na teret saosiguravača i reosiguravača	033	260.227	385.262	440.935
V. POSLOVNA IMOVINA (001+018)	035	29.864.898	26.551.449	25.508.753
D. UKUPNA AKTIVA (035+036)	037	29.864.898	26.551.449	25.508.753
DJ. VANBILANSNA AKTIVA	038	744.495	706.413	707.875
A. KAPITAL I REZERVE (102+107+108+109+110+111+112+115-116)	101	10.719.215	10.034.325	9.920.687
I. OSNOVNI I OSTALI KAPITAL (103+104+105+106)	102	5.953.275	5.953.275	5.953.275
1. Akcijski kapital	103	313.607	313.607	313.607
2. Državni i društveni kapital	104	5.508.247	5.508.247	5.508.247
4. Udeli i ostali kapital	106	131.421	131.421	131.421
III. REZERVE	108	420.257	420.257	420.257
IV. REVALORIZACIONE REZERVE	109	3.195.667	2.560.124	2.661.020
V. NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU HOV RASPOLOŽIVIH ZA PRODAJU	110	86.240	330.325	479.901

VI. NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU HOV RASPOLOŽIVIH ZA PRODAJU	111	0	5.426	0
VII. NERASPOREDJENA DOBIT (113+114)	112	1.063.776	775.770	406.234
1. Nerasporedjena dobit ranijih godina	113	991.760	506.964	183.050
2. Nerasporedjena dobit tekuće godine	114	72.016	268.806	223.184
B. REZERVISANJA I OBAVEZE (118+124+128+137+147)	117	19.145.683	16.517.124	15.588.066
I. dugoročna REZERVISANJA (119+120+121+122+123)	118	3.454.795	2.933.110	2.156.789
1. Matematička rezerva životnih osiguranja	119	2.319.242	1.707.023	1.250.836
3. Rezervisanja za izravnjanje rizika	121	840.718	916.114	602.596
5. Druga dugoročna rezervisanja	123	294.835	309.973	303.357
II. DUGOROČNE OBAVEZE (125+126+127)	124	0	115.080	0
v) ostale DUGOROČNE obaveze	127	0	115.080	0
III. KRATKOROČNE OBAVEZE (129+133+134+135+136)	128	2.808.585	2.305.111	1.239.459
1. KRATKOROČNE finansijske obaveze (130+131+132)	129	57.540	0	0
v) ostale KRATKOROČNE finansijske obaveze	132	57.540	0	0
3. Obaveze po osnovu šteta i ugovorenih iznosa	134	358.710	31.616	15.636
4. Obaveze za premiju, zarade i druge obaveze	135	2.373.857	2.208.771	1.173.924
5. Obaveze za porez iz rezultata	136	18.478	64.724	49.899
IV. PASIVNA VREMENSKA razgraničenja (138+142+146)	137	12.255.059	10.839.469	11.863.028
1. Prenosne premije (139+140+141)	138	5.746.176	4.856.162	4.649.744
a) životnih osiguranja	139	1.303	0	0
b) neživotnih osiguranja	140	5.702.304	4.837.189	4.590.978
v) saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	141	42.569	18.973	58.766
2. Rezervisane štete (143+144+145)	142	6.220.213	5.144.945	6.479.091
a) životnih osiguranja	143	25.841	13.625	13.591
b) neživotnih osiguranja	144	6.189.349	5.129.849	6.464.017
v) udeli u štetama saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	145	5.023	1.471	1.483
3. Druga pasivna vremenska razgraničenja	146	288.670	838.362	734.193
V. ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	147	627.244	324.354	328.790
V. UKUPNA PASIVA (101+ 117)	148	29.864.898	26.551.449	25.508.753
G. VANBILANSNA PASIVA	149	744.495	706.413	707.875

Izvor: http://fi.apr.gov.rs/prijemfi/cir/Podaci_Komplet_3.asp?strSearch=07046898&kod=3d594fcac4c59e13fdd5b5bb8f2ec0575e413fcf&godina=2012&pk_zag=446504, 25.09.2013.

Na osnovu prezentovane Tabele 4., dakle bilansa stanja osiguravajuće kompanije DUNAV osiguranje na dan 31.12.2012. godine stiče se uvid u sredstva i izvore sredstava kompanije.

Ukupna poslovna imovine (kao zbir stalne i obrtno imovine) osiguravajuće kompanije na dan 31. 12. 2012. godine je iznosila 29.864.898.000 dinara. Poslovna imovine kompanije u 2011. godini je bila 26.551.449.000 dinara, dok je njena vrednost u 2010. godini takođe bila manja i iznosila 25.508.753.000 dinara. Dakle, vrednost ukupne aktive je najviša u analiziranoj 2012. godini. Osnovni razlog njenog povećanja jeste u rastu kratkoročnih potraživanja, plasmana i gotovina (obrotna imovina) čija vrednost u 2012. godini iznosi čak 15.287.724.000 dinara, dok je vrednost te iste stavke u 2010. godini bila 11.998.748.000 dinara, dakle

vrednost se povećala za čak 27.411% u odnosu na 2010. godinu. Kada je reč o stalnoj imovini moguće je izdvojiti povećanje vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme. Povećanje je zanemarljivo, ali svakako ima direktan uticaj na povećanje tih istih bilansnih pozicija.

Pasivnu stranu bilansa stanja kompanije DUNAV osiguranje, kao i kod svih ostalih osiguravajućih kompanija, čini poreklo svih navedenih sredstava u aktivnoj strani bilansa stanja, dakle, u pasivnoj strani navode se izvori sredstava. Nju čini kapital osiguravajuće kompanije koji je u 2012. godini bio 5.953.275.000 dinara kao i u svim prethodnim analiziranim godinama (2011. i 2010. godini). Dakle, vrednost kapitala (osnovni i ostali) nije imao promenu vrednosti. Veoma bitno je navesti i to da kapital osiguravajuće kompanije DUNAV osiguranje je većim delom u državnom i društvenom vlasništvu sa iznosom od (bez promene u analiziranim godinama 2012., 2011. i 2010.) 5.508.247.000 dinara. Bitna stavka jesu i revalorizacione rezerve čija je vrednost u 2012. godini bila 3.195.667.000 dinara, dok su one u 2011. godini bile 2.560.124.000 dinara, a u 2010. godini nešto više, dakle 2.661.020.000 dinara. Takođe, dolazi do rasta i neraspoređene dobiti čija je vrednost u 2012. godini bila 1.063.776.000 dinara, dok je u 2010. godini bila i više nego duplo manja 406.234.000 dinara.

Tokom analiziranih godina vrednost dugoročnih rezervisanja osiguravajuće kompanije raste. Dugoročna rezervisanja su sa 2.156.789.000 dinara u 2010. godini porasla na 3.454.795.000 dinara u 2012. godini. Kada je reč o kratkoročnim obavezama osiguravajuće kompanije uočava se njihov rast, rast vrednosti je progresivan i one su u 2010. godini bile 1.239.459.000 dinara, u 2011. godini 2.305.111.000 dinara, da bi vrednost kratkoročnih obaveza u 2012. godini iznosila čak 2.808.585.000 dinara.

Kod osiguravajućih kompanija značajna stavka koja se izdvaja u pasivnoj strani bilansa stanja jesu pasivna vremenska razgraničenja čija se vrednost, kod kompanije DUNAV osiguranja, takođe povećava u analiziranim (2012., 2011. i 2010.) godinama.

Tabela 5: *Bilans stanja osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI u periodu od
31.12.2010. do 31.12.2012. godine*

Naziv pozicije	AOP	iznosi u 000 dinara		
		2012.	2011.	2010.
A. STALNA IMOVINA - ULAGANJA (002+003+004+005+009)	001	16.523.174	11.575.879	5.344.705
II. NEMATERIJALNA ULAGANJA (IMOVINA)	003	34.108	43.516	52.132
IV. NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I Biološka SREDSTVA (006+007+008)	005	1.308.277	1.176.339	1.222.536
1. Nekretnine, postrojenja i oprema koji služe za obavljanje delatnosti	006	1.165.370	1.032.909	888.483
3. Investicione nekretnine	008	142.907	143.430	334.053
V. DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI (010+014)	009	15.180.789	10.356.024	4.070.037
1. Učešća u kapitalu (011+012 +013)	010	1.217.231	1.344.262	1.500.861
a) zavisnih pravnih lica	011	1.174.117	1.032.279	950.123
v) ostalih pravnih lica	013	43.114	311.983	550.738
2. Ostali DUGOROČNI finansijski plasmani (015+016+017)	014	13.963.558	9.011.762	2.569.176
v) ostali DUGOROČNI finansijski plasmani	017	13.963.558	9.011.762	2.569.176
B. OBRTNA IMOVINA - POTRAŽIVANJA (019+020+021+034)	018	7.847.583	8.664.876	11.799.581
I.ZALIHE	019	565.656	515.617	330.860
III. KRATKOROČNA POTRAŽIVANJA , PLASMANI I GOTOVINA (022+023+024+028+029+030+031+032+033)	021	7.278.576	8.149.259	11.464.595
1. POTRAŽIVANJA	022	1.031.944	1.077.784	1.078.525
3. Kratkoročni finansijski plasmani (025+026+027)	024	4.475.680	5.362.486	8.683.609
v) ostali kratkoročni finansijski plasmani	027	4.475.680	5.362.486	8.683.609
4. Gotovinski ekvivalenti i gotovina	028	208.147	198.945	401.126
6. Aktivna vremenska razgraničenja	030	13.891	73.244	36.382
7. Unapred plaćeni troškovi pribave osiguranja	031	857.537	899.640	840.545
8. Prenosna premija osiguranja i saosiguranja koja pada na teret saosiguravača i reosiguravača	032	529.285	474.865	343.477
9. Rezervisane štete osiguranja i saosiguranja koje padaju na teret saosiguravača i reosiguravača	033	162.092	62.295	80.931
IV. ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	034	3.351	0	0
V. POSLOVNA IMOVINA (001+018)	035	24.370.757	20.240.755	17.144.286
D. UKUPNA AKTIVA (035+036)	037	24.370.757	20.240.755	17.144.286
A. KAPITAL I REZERVE (102+107+108+109+110-111+112-115-116)	101	3.651.322	3.263.269	2.940.717
I. OSNOVNI I OSTALI KAPITAL (103+104+105+106)	102	2.131.997	2.131.997	2.131.997

1. Akcijski kapital	103	2.131.997	2.131.997	2.131.997
III. REZERVE	108	542.758	528.904	390.687
IV. REVALORIZACIONE REZERVE	109	148.824	79.922	72.611
V. NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU HOV RASPOLOŽIVIH ZA PRODAJU	110	510.705	454.562	765.908
VI. NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU HOV RASPOLOŽIVIH ZA PRODAJU	111	469.521	454.757	639.991
VII. NERASPOREĐENA DOBIT (113+114)	112	786.559	522.641	219.505
1. Nerasporedjena dobit ranijih godina	113	19	19	0
2. Nerasporedjena dobit tekuće godine	114	786.540	522.622	219.505
B. REZERVISANJA I OBAVEZE (118+124+128+137+147)	117	20.719.435	16.977.486	14.203.569
I. dugoročna REZERVISANJA (119+120+121+122+123)	118	10.643.716	7.772.056	6.102.797
1. Matematička rezerva životnih osiguranja	119	10.287.337	7.560.594	5.951.955
3. Rezervisanja za izravnjanje rizika	121	350.971	208.144	129.843
5. Druga dugoročna rezervisanja	123	5.408	3.318	20.999
II. DUGOROČNE OBAVEZE (125+126+127)	124	1.448	0	
v) ostale DUGOROČNE obaveze	127	1.448	0	
III. KRATKOROČNE OBAVEZE (129+133+134+135+136)	128	1.535.879	1.325.976	802.677
3. Obaveze po osnovu šteta i ugovorenih iznosa	134	0	260	0
4. Obaveze za premiju, zarade i druge obaveze	135	1.510.357	1.295.400	802.677
5. Obaveze za porez iz rezultata	136	25.522	30.316	0
IV. PASIVNA VREMENSKA razgraničenja (138+142+146)	137	8.509.206	7.868.055	7.287.476
1. Prenosne premije (139+140+141)	138	3.998.316	3.655.364	3.442.175
a) životnih osiguranja	139	18.399	15.075	11.100
b) neživotnih osiguranja	140	3.862.279	3.579.279	3.359.145
v) saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	141	117.638	61.010	71.930
2. Rezervisane štete (143+144+145)	142	4.231.871	3.852.477	3.467.203
a) životnih osiguranja	143	41.080	34.163	28.276
b) neživotnih osiguranja	144	4.136.719	3.781.215	3.426.810
v) udeli u štetama saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	145	54.072	37.099	12.117
3. Druga pasivna vremenska razgraničenja	146	279.019	360.214	378.098
V. ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	147	29.186	11.399	10.619
V. UKUPNA PASIVA (101+ 117)	148	24.370.757	20.240.755	17.144.286

Izvor: http://fi.apr.gov.rs/prijemfi/cir/Podaci_Komplet_3.asp?strSearch=17198319&kod=2d13392c7abf0094c8dcb5d2d9e39f8ae00393e7&godina=2012&pk_zag=480071, 25.09.2013.

Na osnovu prezentovane Tabele 5., dakle bilansa stanja osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI na dan 31.12.2012. godine stiče se uvid u sredstva i izvore sredstava osiguravajuće kompanije.

Poslovna imovina osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI na dan 31.12.2012. godine iznosila je 24.370.757.000 dinara, dok su vrednosti u druge dve analizirane godine (2011. i 2010.) bile manje, tačnije 20.240.755.000 dinara u 2011. godini i 17.144.286.000 dinara u 2010. godini. Dakle, vrednost poslovne imovine u 2012. godini, u odnosu na 2010. godinu se povećala 42.16%, što je naravno značajno veliko povećanje vrednosti poslovne imovine. Naredne stavke, bilo u okviru stalne ili obrtne imovine, su uticale na povećanje/smanjenje vrednosti sredstava osiguravajuće kompanije.

U okviru stalne imovine kompanije DELTA GENERALI došlo je do značajnog smanjenja vrednosti nematerijalnih ulaganja. Vrednost nematerijalnih ulaganja u 2010. godini je iznosila 52.132.000 dinara, u 2011. godini 43.516, dok je vrednost u 2012. godini opala na čak 34.108.000 dinara. Kada je reč o vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme može se konstatovati da se vrednosti ovih stavki tokom analiziranih godina povećavaju, gde je vrednost u 2010. godini iznosila 1.222.536.000 dinara, a u 2012. godini 1.308.277.000 dinara.

Vrednost dugoročnih finansijskih plasmana beleži najveće promene. Promene su bile sledeće: vrednost dugoročnih finansijskih plasmana u 2010. godini je bila 4.070.037.000 dinara, u 2011. godini vrednost se drastično povećala kada je iznosila 10.356.024.000 dinara, da bi u 2012. godini ona bila čak 15.180.789.000 dinara. Osnovni razlog tog povećanja jeste u rastu vrednosti ostalih dugoročnih finansijskih plasmana.

Kada je reč o obrtnoj imovini osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI uočava se to da se vrednosti obrtne imovine tokom analiziranih godina (2012., 2011. i 2010.) smanjuju. Vrednosti obrtne imovine je najveća bila u 2010. godini kada je iznosila 11.799.581.000 dinara. Tokom naredne godine, 2011., vrednost je opala na 8.664.876.000 dinara, da bi u 2012. godini vrednost obrtne imovine iznosila 7.847.583.000 dinara. Osnovni razlog smanjenja vrednosti obrtne imovine jeste u padu vrednosti kratkoročnih finansijskih plasmana. Takođe, neophodno je navesti i to da se vrednosti zaliha tokom analiziranih godina povećavaju, što naravno navodi na još jedan zaključak, koji je i brojčano jasan, a to je da se vrednost potraživanja smanjuje.

Pasiva kompanije DELTA GENERALI- kompanija je akcionarsko društvo i akcijski kapital kompanije je tokom analiziranih godina nepromenjen u iznosu od 2.131.997.000 dinara. Rezerve, kao i revalorizacione rezerve kompanije, kao i njihove vrednosti tokom analiziranih godina se povećavaju, ali ne u velikim iznosima. Ali, procentualne promene revalorizacionih rezervi iz 2011. godine u 2012. godinu su velike i njihova promena je gotovo 100%. U 2011. godini vrednost revalorizacionih rezervi je bila 79.922.000 dinara, da bi u 2012. godini ona iznosila čak 148.824.000 dinara.

Kada je reč o neraspoređenoj dobiti osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI da se uočiti da se vrednosti u analiziranim godinama povećavaju. Njena vrednost u 2010. godini je bila 219.505.000 dinara, u 2011. godini 522.641.000 dinara, dok je u 2012. godini iznosila 786.559.000 dinara, dakle, više nego tri puta veća nego u 2010. godini.

Rezervisanja osiguravajuće kompanije se tokom analiziranih godina povećavaju, dugoročna rezervisanja u 2010. godini su iznosila 6.102.797.000 dinara, u 2011. godini 7.772.056.000 dinara, dok je vrednost u 2012. godini bila 10.643.716.000 dinara. Kada je reč o obavezama kompanije, na osnovu prezentovanog bilansa stanja, uočava se da tokom 2010. i 2011. godine dugoročne obaveze nisu postojale, dok se tokom 2012. godine one pojavljuju u iznosu od 1.448.000 dinara. Kratkoročne obaveze osiguravajuće kompanije su takođe rasle tokom analiziranih godina i one su u 2012. godini iznosile 1.535.879.000 dinara, a u 2010. godini su bile skoro duplo manje u iznosu od 802.677.000 dinara.

Pasivna vremenska razgraničenja (u okviru koje se nalazi prenosna premija i rezervisana šteta) su tokom analiziranih godina vrednosno rasla, kada su tokom 2010. godine bila 7.287.476.000 dinara, a u 2012. godini 8.509.206.000 dinara. Odložene poreske obaveze tokom analiziranih godina imaju trend rasta, jer u 2010. godine iznose 10.619.000 dinara, a u 2012. godini 29.186.000 dinara.

Ako se izvrši poređenje bilansa stanja osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI da se uočiti sledeće: vrednost ukupne aktive DUNAV osiguranja je veća i njene vrednosti su bile 25.508.753.000 dinara u 2010. godini, 26.551.449.000 dinara u 2011. godini i 29.864.898.000 dinara u 2012. godini, dok je vrednost aktive osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI u 2010. godini bila 17.144.286.000 dinara, u 2011. godini 20.240.755.000 dinara i u 2012. godini 24.370.757.000 dinara. Dakle, vrednost aktive (poslovne imovine) kompanije DUNAV osiguranje u sve tri analizirane godine je veća.

Osnovni razlog povećanja aktive kompanije DUNAV osiguranje jeste u rastu kratkoročnih potraživanja, plasmana i gotovina (obrtna imovina) čija vrednost u 2012. godini iznosi čak 15.287.724.000 dinara, dok je vrednost te iste stavke u 2010. godini bila 11.998.748.000 dinara, dakle vrednost se povećala za čak 27.411% u odnosu na 2010. godinu, dok je kod kompanije DELTA GENERALI upravo došlo do značajnog povećanja vrednosti dugoročnih finansijskih plasmana.

Kada je reč o obrtnoj imovini osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI uočava se to da se vrednosti obrtne imovine tokom analiziranih godina (2012., 2011. i 2010.) smanjuju, dok je kod kompanije DUNAV osiguranje situacija drugačija gde se vrednosti obrtne imovine povećavaju u analiziranim godinama.

Analiza pasivne strane bilansa stanja dala je taj podatak da je kapital osiguravajuće kompanije DUNAV osiguranje društvenog i državnog karaktera, dok je kapital kompanije DELTA GENERALI akcijski.

Revalorizacije rezerve se kod obe kompanije povećavaju, kao i dugoročna rezervisanja. Neraspoređena dobit kod obe kompanije raste, ali je veća kod kompanije DUNAV osiguranje, dok je procentualno veće povećanje neraspoređene dobiti kod kompanije DELTA GENERALI.

5. 3. Analiza i poređenje bilansa uspeha osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI

Bilans uspeha struktuiran je iz uspešnih računa, i to na levoj strani- rashoda, a na desnoj strani- prihoda⁴⁹. Naredni tabelarni prikazi (Tabela 6 i 7) jesu bilansi uspeha analiziranih osiguravajućih kompanija.

⁴⁹ Dmitrović Šaponja Lj., Petković Đ., Jakšić D. (2007) *Računovodstvo*, Ekonomski fakultet, Subotica, str. 75

Tabela 6: *Bilans uspeha osiguravajuće kompanije DUNAV u periodu od 31.12.2010. do 31.12.2012. godine*

Naziv pozicije	AOP	iznosi u 000 dinara		
		2012	2011	2010
I. POSLOVNI (FUNKCIONALNI) PRIHODI (202+209-215+216+217+218)	201	16.262.997	14.429.881	14.109.703
1. Prihodi od premija osiguranja i saosiguranja (203+204-205-206-207+208)	202	14.923.496	13.247.785	12.587.191
1.1. Obračunata premija životnih osiguranja i saosiguranja	203	1.096.513	802.610	698.284
1.2. Obračunata premija neživotnih osiguranja i saosiguranja	204	16.776.767	14.632.511	13.957.389
1.3. Premija prenetu u saosiguranje - pasivna	205	410.365	330.522	370.702
1.4. Premija prenetu u reosiguranje	206	1.649.405	1.650.395	1.694.671
1.5. Povećanje prenosnih premija osiguranja i saosiguranja	207	890.014	206.419	3.109
4. Prihodi od poslova neposredno povezanih s poslovima osiguranja	216	187.743	180.826	136.597
5. Prihodi od deponovanja i ulaganja (investiranja) sredstava tehničkih rezervi osiguranja, reosiguranja i retrocesija	217	1.117.110	941.985	1.362.192
6. Ostali poslovni prihodi	218	34.648	59.285	23.723
II. POSLOVNI (FUNKCIONALNI) RASHODI (220+228+236-237-246+247-248+249+250+251)	219	9.014.544	7.631.851	7.882.790
1. Rashodi za dugoročna rezervisanja i funkcionalne doprinose (221+222+223+224+225+226+227)	220	1.883.538	1.312.203	1.011.221
1.1. Matematička rezerva životnih osiguranja, osim dobrovoljnog penzijskog osiguranja	221	612.973	464.321	330.867
1.3. Doprinosi za preventivu	223	314.499	277.653	238.740
1.4. Vatrogasni doprinosi	224	17.032	22.826	17.791
1.5. Doprinosi Garantnom fondu	225	281.939	213.587	155.557
1.6. Rezervisanja za izravnjanje rizika	226	369.654	333.816	268.266
1.7. Ostali rashodi za dugoročna rezervisanja i funkcionalne doprinose	227	287.441	0	
2. Rashodi naknada šteta i ugovorenih iznosa (229+230+231 +232+233-234-235)	228	7.505.210	7.272.802	6.745.745
2.1. Likvidirane štete i ugovoreni iznosi životnih osiguranja	229	191.580	146.089	199.092
2.2. Likvidirane štete neživotnih osiguranja	230	7.051.291	6.911.487	6.876.265
2.3. Likvidirane štete - udeli u štetama saosiguranja	231	12.418	10.516	15.897
2.4. Likvidirane štete - udeli u štetama reosiguranja i retrocesija	232	486.549	18.227	32.367
2.5. Rashodi izviđaja, procene, likvidacije i isplate naknada šteta i ugovorenih iznosa	233	709.854	764.764	658.745
2.6. Prihodi od učešća saosiguranja u naknadi šteta	234	236.781	99.543	114.029
2.7. Prihodi od učešća reosiguranja i retrocesija u naknadi šteta	235	709.701	478.738	922.592
3. Rezervisane štete - Povećanje (238-239+240-241+242-243+244-245) > 0	236	1.200.304	0	114.939
3. Rezervisane štete - smanjenje (238-239+240-241+242-243+244-245) < 0	237	0	1.278.472	0
3.1. Rezervisane štete životnih osiguranja	238	17.739	9.351	6.745
3.2. Rezervisane štete životnih osiguranja	239	5.522	9.317	2.850

3.3. Rezervisane štete neživotnih osiguranja	240	2.561.629	1.352.954	1.684.988
3.4. Rezervisane štete neživotnih osiguranja	241	1.373.273	2.631.448	1.574.949
3.5. Rezervisane štete saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	242	4.771	1.091	8.063
3.6. Rezervisane štete saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	243	5.040	1.103	7.058
4. Regres - prihodi po osnovu regresa	246	960.288	298.227	238.636
6. Smanjenje ostalih tehničkih rezervi - neto	248	1.071.177	28.873	183.295
7. Rashodi za bonuse i popuste	249	373.897	308.744	316.914
8. Rashodi po osnovu deponovanja i ulaganja (investiranja) sredstava tehničkih rezervi	250	83.060	343.674	115.902
III. DOBIT - BRUTO POSLOVNI REZULTAT (201-219)	252	7.248.453	6.798.030	6.226.913
B. TROŠKOVI SPROVODJENJA OSIGURANJA (255+260+265-266)	254	8.121.845	7.231.889	6.246.871
1. Troškovi pribave (256+257-258+259)	255	5.613.132	5.172.936	4.410.258
1.1. Provizije	256	461.037	351.645	365.745
1.2. Ostali troškovi pribave	257	5.152.095	4.821.291	4.044.513
2. Troškovi uprave (261+262+263+264)	260	2.655.861	2.285.078	1.937.885
2.1. Amortizacija	261	574.011	494.728	418.916
2.2. troškovi materijala, energije, usluga i nematerijalni troškovi	262	569.184	513.077	395.800
2.3. troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični troškovi	263	1.444.684	1.198.757	1.044.539
2.4. Ostali troškovi uprave	264	67.982	78.516	78.630
3. Ostali troškovi sprovođenja osiguranja	265	144.824	139.003	120.427
4. Provizije od reosiguranja i retrocesija	266	291.972	365.128	221.699
II. POSLOVNI GUBITAK - NETO POSLOVNI REZULTAT (254-252+253)	268	873.392	433.859	19.958
III. FINANSIJSKI PRIHODI, OSIM FINANSIJSKIH PRIHODA PO OSNOVU SREDSTAVA tehničkih REZERV	269	704.370	304.412	216.095
IV. FINANSIJSKI RASHODI, OSIM FINANSIJSKIH RASHODA PO OSNOVU SREDSTAVA tehničkih REZERV	270	210.826	148.681	123.075
V. PRIHODI OD USKLAĐIVANJA VREDNOSTI IMOVINE I OSTALI PRIHODI	271	2.286.675	2.438.597	2.223.675
VI. RASHODI PO OSNOVU OBEZVREDJENJA IMOVINE I OSTALI RASHODI	272	1.557.340	1.806.141	2.003.729
VII. DOBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA (267+269+271 -268-270-272)	273	349.487	354.328	293.008
X. NETO GUBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA	276	67.203	9.731	23.511
V. DOBITAK PRE OPOREZIVANJA (273+275-274-276)	277	282.284	344.597	269.497
1. Porez na dobitak	280	18.478	64.724	49.899
2. Dobitak po osnovu kreiranja odloženih poreskih sredstava i smanjenja odloženih poreskih obaveza	281	0	0	3.586
3. Gubitak po osnovu smanjenja odloženih poreskih sredstava iz prethodnih godina i kreiranja odloženih poreskih obaveza	282	191.790	11.067	0
G. NETO DOBITAK (277-278-280+281-282)	283	72.016	268.806	223.184

Izvor: http://fi.apr.gov.rs/prijemfi/cir/Podaci_Komplet_3.asp?strSearch=07046898&kod=3d594fcac4c59e13fdd5b5bb8f2ec0575e413fcf&godina=2012&pk_zag=446504, 25.09.2013.

Na osnovu prezentovanog bilansa uspeha osiguravajuće kompanije DUNAV osiguranje uočava se to da se vrednost poslovnih prihoda povećava tokom analiziranih godina (2012., 2011., i 2010.), ali rastu poslovnih prihoda odgovara i proporcionalna rast poslovnih rashoda. Dakle, vrednosti poslovnih prihoda tokom analiziranih godina su najveće u analiziranoj 2012. godini kada je poslovni prihod iznosio 16.262.997.000 dinara, u 2011. godini je bio manje vrednosti i iznosio je 14.429.881.000 dinara, dok je vrednost poslovnih prihoda bila najmanja u analiziranoj 2010. godini vrednosti od 14.109.703.000 dinara. Tokom 2011. godine je došlo do blagog povećanja poslovnih prihoda u odnosu na 2010. godinu, da bi u 2012. godini poslovni prihod bio povećan za 12,7%. Najveće učešće u ukupnim poslovnim prihodima svakako zauzimaju prihodi od premija osiguranja i saosiguranja čija je vrednost najviša bila upravo u 2012. godini.

Kada je reč o poslovnim rashodima osiguravajuće kompanije DUNAV osiguranje zapaža se da su oni najviši u 2012. godini, a najmanja vrednost je bila u 2010. godini. Poslovni rashod u 2012. godini je bio 9.014.544.000 dinara, u 2011. godini 7.631.851.000 dinara, a u 2010. godini nešto niži 7.882.790.000 dinara. Sve ovo upućuje na to da je bruto poslovni rezultat (dobit) najveći u 2012. godini kada je iznosio 7.248.453.000 dinara, 6.798.030.000 dinara i 6.226.913.000 dinara u 2010. godini. Svemu ovom valja dodati i troškove sprovođenja osiguranja kako bi se mogla utvrditi vrednost poslovnog dobitka ili gubitka u zavisnosti od visine troškova sprovođenja osiguranja. Troškovi sprovođenja osiguranja su najviši u analiziranoj 2012. godini vrednosti od 8.121.845.000 što je svakako veća vrednost od bruto poslovnog rezultata u istoj godini i to navodi na zaključak da je ostvaren poslovni gubitak u iznosu od 873.392.000 dinara. I u druge dve analizirane godine je ostvaren neto gubitak iz razloga visoke vrednosti troškova sprovođenja osiguranja te su vrednosti u preostale dve analizirane godine sledeće: u 2011. godini vrednost poslovnog gubitka je 433.859.000 dinara (duplo manja u odnosu na baznu 2012. godinu) i u 2010. godini vrednost poslovnog gubitka je najmanja 19.958.000 dinara.

Ako se svemu ovom dodaju i finansijski prihodi i rashodi, a svakako oduzmu poslovni gubici dolazi se do podataka da je vrednost neto dobitka najveća bila u analiziranoj 2011. godini

vrednosti od 268.806.000 dinara, zatim u 2010. godini 268.806.000 dinara i drastično manja vrednost neto dobiti u 2012. godini vrednosti od 72.016.000 dinara.

Osnovni razlog smanjenja neto dobiti u analiziranoj 2012. godini jeste zbog značajnog iznosa gubitka po osnovu smanjenja odloženih poreskih sredstava iz prethodnih godina i kreiranja odloženih poreskih obaveza, kao i visokog poslovnog gubitka.

Naredna tabela (Table 7) koja sledi jeste prikaz bilansa uspeha osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI.

Tabela 7: Bilans uspeha osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI u periodu od 31.12.2010. do 31.12.2012. godine

Naziv pozicije	AOP	iznosi u 000 dinara		
		2012	2011	2010
I. POSLOVNI (FUNKCIONALNI) PRIHODI (202+209-215+216+217+218)	201	11.928.629	10.306.206	9.346.070
1. Prihodi od premija osiguranja i saosiguranja (203+204-205-206-207+208)	202	10.450.068	9.395.454	8.834.999
1.1. Obračunata premija životnih osiguranja i saosiguranja	203	3.090.376	2.494.773	2.361.026
1.2. Obračunata premija neživotnih osiguranja i saosiguranja	204	9.198.742	8.392.068	8.103.116
1.3. Premija prenetu u saosiguranje - pasivna	205	239.491	160.095	98.760
1.4. Premija prenetu u reosiguranje	206	1.256.606	1.118.103	1.146.317
1.5. Povećanje prenosnih premija osiguranja i saosiguranja	207	342.953	213.189	384.066
4. Prihodi od poslova neposredno povezanih s poslovima osiguranja	216	141.005	162.810	124.036
5. Prihodi od deponovanja i ulaganja (investiranja) sredstava tehničkih rezervi osiguranja, reosiguranja i retrocesija	217	1.217.815	695.892	345.081
6. Ostali poslovni prihodi	218	119.741	52.050	41.954
II. POSLOVNI (FUNKCIONALNI) RASHODI (220+228+236-237-246+247-248+249+250+251)	219	7.491.268	5.731.790	6.065.164
1. Rashodi za dugoročna rezervisanja i funkcionalne doprinose (221+222+223+224+225+226+227)	220	3.463.615	2.016.716	2.308.699
1.1. Matematička rezerva životnih osiguranja, osim dobrovoljnog penzijskog osiguranja	221	2.699.051	1.615.150	1.986.337
1.3. Doprinosi za preventivu	223	156.615	118.437	96.656
1.4. Vatrogasni doprinos	224	18.246	25.485	9.251
1.5. Doprinosi Garantnom fondu	225	181.931	173.756	140.381

1.6. Rezervisanja za izravnanje rizika	226	200.038	83.888	76.074
1.7. Ostali rashodi za dugoročna rezervisanja i funkcionalne doprinose	227	207.734	0	0
2. Rashodi naknada šteta i ugovorenih iznosa (229+230+231 +232+233-234-235)	228	3.810.695	3.360.174	3.048.689
2.1. Likvidirane štete i ugovoreni iznosi životnih osiguranja	229	637.285	412.234	265.644
2.2. Likvidirane štete neživotnih osiguranja	230	2.993.348	2.713.235	2.743.635
2.3. Likvidirane štete - udeli u štetama saosiguranja	231	178.112	138.927	65.057
2.5. Rashodi izviđaja, procene, likvidacije i isplate naknada šteta i ugovorenih iznosa	233	231.569	247.009	236.041
2.6. Prihodi od učešća saosiguranja u naknadi šteta	234	13.378	13.030	49.186
2.7. Prihodi od učešća reosiguranja i retrocesija u naknadi šteta	235	216.241	138.201	212.502
3. Rezervisane štete - Povećanje (238-239+240-241+242-243+244-245) > 0	236	279.598	403.911	686.750
3.1. Rezervisane štete životnih osiguranja	238	25.983	10.175	18.031
3.2. Rezervisane štete životnih osiguranja	239	19.066	4.288	765
3.3. Rezervisane štete neživotnih osiguranja	240	2.254.027	1.988.444	2.148.265
3.4. Rezervisane štete neživotnih osiguranja	241	1.998.319	1.615.403	1.490.898
3.5. Rezervisane štete saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	242	19.766	34.718	12.117
3.6. Rezervisane štete saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	243	2.793	9.735	0
4. Regres - prihodi po osnovu regresa	246	118.594	112.017	128.562
6. Smanjenje ostalih tehničkih rezervi - neto	248	85.846	93.367	58.389
7. Rashodi za bonuse i popuste	249	72.561	119.546	158.877
8. Rashodi po osnovu deponovanja i ulaganja (investiranja) sredstava tehničkih rezervi	250	8.292	18.937	19.612
9. Ostali poslovni rashodi	251	60.947	17.890	29.488
III. DOBIT - BRUTO POSLOVNI REZULTAT (201-219)	252	4.437.361	4.574.416	3.280.906
B. TROŠKOVI SPROVOĐENJA OSIGURANJA (255+260+265-266)	254	3.827.683	3.565.192	3.257.714
1. Troškovi pribave (256+257-258+259)	255	2.971.381	2.885.536	2.733.759
1.1. Provizije	256	368.603	340.212	363.136
1.2. Ostali troškovi pribave	257	2.618.756	2.604.420	2.518.929
1.3. Promena razgraničenih troškova pribave -Povećanje	258	15.978	59.096	148.306
2. Troškovi uprave (261+262+263+264)	260	1.115.739	916.744	736.771
2.1. Amortizacija	261	147.233	23.231	21.611
2.2. troškovi materijala, energije, usluga i nematerijalni troškovi	262	535.621	541.398	453.747
2.3. troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični troškovi	263	432.885	352.115	261.413
3. Ostali troškovi sprovođenja osiguranja	265	2.090	0	17.935
4. Provizije od reosiguranja i retrocesija	266	261.527	237.088	230.751
I. POSLOVNA DOBIT - NETO POSLOVNI REZULTAT (252-254)	267	609.678	1.009.224	23.192

III. FINANSIJSKI PRIHODI, OSIM FINANSIJSKIH PRIHODA PO OSNOVU SREDSTAVA tehničkih REZERV	269	1.788.235	1.246.878	1.199.200
IV. FINANSIJSKI RASHODI, OSIM FINANSIJSKIH RASHODA PO OSNOVU SREDSTAVA tehničkih REZERV	270	776.903	876.478	299.997
V. PRIHODI OD USKLAĐIVANJA VREDNOSTI IMOVINE I OSTALI PRIHODI	271	300.012	98.423	103.316
VI. RASHODI PO OSNOVU OBEZVREDJENJA IMOVINE I OSTALI RASHODI	272	981.690	872.342	708.853
VII. DOBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA (267+269+271 -268-270-272)	273	939.332	605.705	316.858
IX. NETO DOBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA	275	0	16	0
X. NETO GUBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA	276	31.888	0	39.782
V. DOBITAK PRE OPOREZIVANJA (273+275-274-276)	277	907.444	605.721	277.076
1. Porez na dobitak	280	113.786	82.319	49.915
3. Gubitak po osnovu smanjenja odloženih poreskih sredstava iz prethodnih godina i kreiranja odloženih poreskih obaveza	282	7.118	780	7.656
G. NETO DOBITAK (277-278-280+281-282)	283	786.540	522.622	219.505

Izvor: http://fi.apr.gov.rs/prijemfi/cir/Podaci_Komplet_3.asp?strSearch=17198319&kod=2d13392c7abf0094c8dcb5d2d9e39f8ae00393e7&godina=2012&pk_zag=480071, 25.09.2013.

Bilans uspeha kompanije DELTA GENERALI prikazuje da je poslovni prihod u analiziranim godinama (2012., 2011. i 2010) bio najveći u 2012. godini kada je iznosio 11.928.629.000 dinara, zatim u 2011. godini vrednosti od 10.306.206.000 dinara i 9.346.070.000 dinara. Vrednosti poslovnih prihoda ove kompanije su svakako manje od vrednosti poslovnih prihoda DUNAV osiguranja. Najveće učešće u poslovnih prihodima analizirane kompanije DELTA GENERALI imaju prihodi od prodaje osiguranja i saosiguranja, isti slučaj je zabeležen i kod DUNAV osiguranja. Takođe najveće učešće ovih prihoda je u analiziranoj 2012. godini kada je vrednost bila 10.450.068.000 dinara. Takođe vrednosti ovih prihoda su veće kod DUNAV osiguranja. Poslovni rashodi su najviši u 2012. godini vrednosti od 7.491.268.000 dinara, zatim u 2010. godini 6.065.164.000 dinara i najniži su bili u 2011. godini vrednosti 5.731.790.000 dinara.

Vrednost dobiti (bruto poslovni rezultat), kao razlika poslovnih prihoda i rashoda je najveća u 2011. godini iznosa 4.574.416.000 dinara, zatim u 2012. godini 4.437.361.000 dinara i u

2010. godini 3.280.906.000 dinara. Naravno, ako se izvrši poređenje dobit ove dve kompanije uviđa se da je veća dobit ostvarena kod DUNAV osiguranja.

Troškovi sprovođenja osiguranja kod kompanije DELTA GENERALI jesu 3.827.683.000 dinara u 2012. godini, 3.565.192.000 dinara u 2011. godini i 3.257.714.000 dinara u 2010. godini. Kako su vrednosti troškova sprovođenja osiguranja niže od vrednosti dobiti kompanije zaključuje se da se ostvaruje poslovna dobit, za razliku od kompanije DUNAV osiguranje gde je u sve tri analizirane godine ostvaren poslovni gubitak. Poslovna dobit je u 2011. godini bila najveća u iznosu od 1.009.224.000 dinara, zatim u 2011. godini 609.678.000 dinara i drastično manji iznos poslovne dobiti u 2010. godini, svega 23.192.000 dinara.

Kompanija DELTA GENERALI, kao i kompanija DUNAV osiguranje, ostvarila je neto dobit u sve tri analizirane godine, ali u većim iznosima koji su bili: 786.540.000 dinara u 2012. godini, 522.622.000 dinara u 2011. godini i 219.505.000 dinara u 2010. godini.

Ovde se uočava to da je vrednost poslovne dobiti najveća u analiziranoj 2011. godini, ali kompanija DELTA GENERALI ipak ostvaruje najveću neto dobit upravo u 2012. godini. Zašto? Odgovor je jednostavan: finansijski prihodi u 2012. godini su bili veći od tih istih prihoda u 2011. godini, dok su finansijski rashodi bili manji u 2012. godini, a veći u 2011. godini. Njihova razlika je uslovlila i doprinela rastu neto dobiti kompanije. Takođe, finansijskim prihodima i rashodima se pridružuju i prihodi i rashodi od usklađivanja vrednosti imovine kao i ostali rashodi.

5. 4. Izveštaj o tokovima gotovine osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI

Izveštaj o tokovima gotovine predstavlja i služi menadžerima, investitorima i kreditorima kao analitičko sredstvo da bi se⁵⁰:

- Utvrdio iznos gotovine koja je obezbeđena iz poslovanja tokom perioda;
- Procenila sposobnost preduzeća / osiguravajuće kompanije da ispunjava sve svoje obaveze onako kako dospevaju, kao i sposobnost isplaćivanja dividendi akcionarima;

⁵⁰ Knežević G., Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009., str. 138

- Utvrdio iznos ulaganja u nove nekretnine, postrojenja i opremu tokom perioda;
- Utvrdio obim finansiranja potrebnog za proširenje ulaganja u dugoročna sredstva ili nastavak poslovanja; i
- Procenila sposobnost preduzeća / osiguravajuće kompanije da ostvaruje pozitivan tok gotovine u budućem periodu.

Analiza novčanih tokova se još naziva i procena solventnosti, te stoga u okviru ovog podnaslova se obrađuje pokazatelj **solventnost**. Pored analize solventnosti neophodno je izvršiti i analizu **likvidnosti**.

Solventnost označava sposobnost preduzeća da plati sve obaveze (dugove) ne o roku njihovog dospeća za plaćanje, već kad-tad, makar iz stečajne odnosno likvidacione mase. Solventnost je utoliko prihvatljivija što je odnos poslovne imovine i ukupnih dugova više udaljen od jedan⁵¹. Likvidnost se definiše kao kratkoročni aspekt posmatranja novčanih tokova preduzeća / osiguravajuće kompanije. Likvidnost je sposobnost osiguravajuće kompanije da svoju aktivu pretvori u gotovinu. Tekuća sredstva doprinose finansijskoj fleksibilnosti kompanije, jer se u kratkom roku mogu konvertovati u gotovinu i mogu služiti za pokriće dospelih obaveza plaćanja⁵². Takođe, isti autor navodi i to da se preduzeće u načelu može smatrati likvidnim ukoliko dominira tekuća imovina u odnosu na dugoročna sredstva.

Naredne tabele (Tabela 8 i 9) prezentuju izveštaje o tokovima gotovine osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI.

⁵¹ Prilagođeno prema: Rodić J., Vukelić G., Andrić M., Analiza finansijskih izveštaja, Proleter, Bečej, 2011.

⁵² Knežević G., Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009., str. 139

Tabela 8: *Izveštaj o tokovima gotovine osiguravajuće kompanije DUNAV osiguranje u periodu od 31.12.2011. do 31.12.2012. godine*

Naziv pozicije	AOP	iznosi u 000 dinara	
		2012	2011
I. Prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti (1 do 5)	301	20.102.114	17.139.155
1. Premije osiguranja i saosiguranja i primljeni avansi	302	17.296.595	15.049.197
3. Prilivi od učešća u naknadi šteta	304	1.005.611	629.801
4. Primljene kamate iz poslovnih aktivnosti	305	40.807	56.992
5. Ostali prilivi iz redovnog poslovanja	306	1.759.101	1.403.165
II. Odlivi gotovine iz poslovnih aktivnosti (1 do 9)	307	20.195.716	18.370.485
1. Naknade šteta i ugovorenih iznosa iz osiguranja, udeli u štetama iz sa osiguranja i dati avansi	308	7.381.743	7.552.930
3. Premije saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	310	2.561.133	1.828.897
4. Zarade, naknade zarada i ostali lični rashodi	311	4.560.144	4.113.312
5. Ostali troškovi sprovođenja osiguranja	312	4.428.889	3.637.183
6. Plaćene kamate	313	13.406	0
7. Porez na dobitak	314	130.529	100.097
8. Plaćanja po osnovu ostalih javnih prihoda	315	1.003.144	880.615
9. Ostali odlivi gotovine iz redovnog poslovanja	316	116.728	257.451
IV. Neto odliv gotovine iz poslovnih aktivnosti (II -I)	318	93.602	1.231.330
I. Prilivi gotovine iz aktivnosti investiranja (1 do 5)	319	1.802.220	1.708.687
1. Prodaja akcija i udela (neto prilivi)	320	43.884	1.317.675
2. Prodaja nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava	321	11.169	3.143
3. Ostali finansijski plasmani - deponovanja i ulaganja (neto prilivi)	322	1.148.864	0
4. Primljene kamate iz aktivnosti investiranja	323	289.996	383.638
5. Primljene dividende i Učešća u rezultatu	324	308.307	4.231
II. Odlivi gotovine iz aktivnosti investiranja (1 do 4)	325	92.126	668.031
2. Kupovina nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava	327	90.596	582.530
3. Ostali finansijski plasmani - deponovanja i ulaganja (neto odlivi)	328	0	81.587
4. Plaćene kamate	329	1.530	3.914
III. Neto priliv gotovine iz aktivnosti investiranja (I - II)	330	1.710.094	1.040.656
I. Prilivi gotovine iz aktivnosti finansiranja (1 do 3)	332	115.093	4

3. Ostale dugoročne i kratkoročne obaveze	335	115.093	4
III. Neto priliv gotovine iz aktivnosti finansiranja (I - II)	341	115.093	4
G. SVEGA PRILIVI GOTOVINE (301+319+332)	343	22.019.427	18.847.846
D. SVEGA ODLIVI GOTOVINE (307+325+336)	344	20.287.842	19.038.516
DJ. NETO PRILIV GOTOVINE (343-344)	345	1.731.585	0
E. NETO ODLIV GOTOVINE (344-343)	346	0	190.670
Ž. GOTOVINA NA POČETKU OBRAČUNSKOG PERIODA	347	1.673.826	1.882.897
Z. POZITIVNE KURSNE RAZLIKE PO OSNOVU PRERAČUNA GOTOVINE	348	602.907	160.956
I. NEGATIVNE KURSNE RAZLIKE PO OSNOVU PRERAČUNA GOTOVINE	349	54.103	179.357
J. GOTOVINA NA KRAJU OBRAČUNSKOG PERIODA (345-346+347+348-349)	350	3.954.215	1.673.826

Izvor: http://fi.apr.gov.rs/prijemfi/cir/Podaci_Komplet_3.asp?strSearch=07046898&kod=3d594fcac4c59e13fdd5b5bb8f2ec0575e413fcf&godina=2012&pk_zag=446504, 25.09.2013.

Na osnovu prezentovanog Izveštaja o tokovima gotovine kompanije DELTA GENERALI stiče se uvid u priliv gotovine i odliv gotovine iz poslovnih aktivnosti, zatim prilivi i odlivi iz aktivnosti investiranja i odlivi iz aktivnosti finansiranja. Dakle, cilj ovog izveštaja je da prikaže sve prilive i odlive gotovine preduzeća u analiziranom slučaju osiguravajućih kompanija, kao i gotovinu na kraju obračunskog perioda.

Naredna Tabela 9 daje prikaz izveštaja o tokovima gotovine osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI. Nakon njenog navođenja i svih priliva i odliva pristupiće se analizi i komparaciji pomenuta dva izveštaja.

Tabela 9: Izveštaj o tokovima gotovine osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI u periodu od 31.12.2011. do 31.12.2012. godine

Naziv pozicije	AOP	iznosi u 000 dinara	
		2012	2011
I. Prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti (1 do 5)	301	11.725.502	11.290.926
1. Premije osiguranja i saosiguranja i primljeni avansi	302	11.225.102	10.736.626
3. Prilivi od učešća u naknadi šteta	304	135.841	228.635
4. Primljene kamate iz poslovnih aktivnosti	305	346	778
5. Ostali prilivi iz redovnog poslovanja	306	364.213	324.887
II. Odlivi gotovine iz poslovnih aktivnosti (1 do 9)	307	9.613.251	9.205.728
1. Naknade šteta i ugovorenih iznosa iz osiguranja, udeli u štetama iz saosiguranja i dati avansi	308	3.259.036	3.222.539
3. Premije saosiguranja, reosiguranja i retrocesija	310	930.545	1.063.938
4. Zarade, naknade zarada i ostali lični rashodi	311	1.962.432	1.814.010
5. Ostali troškovi sprovođenja osiguranja	312	1.641.263	1.799.214
6. Plaćene kamate	313	11	15
7. Porez na dobitak	314	128.062	31.315
8. Plaćanja po osnovu ostalih javnih prihoda	315	698.066	494.026
9. Ostali odlivi gotovine iz redovnog poslovanja	316	993.836	780.671
III. Neto priliv gotovine iz poslovnih aktivnosti (I - II)	317	2.112.251	2.085.198
I. Prilivi gotovine iz aktivnosti investiranja (1 do 5)	319	18.172.423	11.028.707
1. Prodaja akcija i udela (neto prilivi)	320	234.354	180.379
2. Prodaja nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava	321	15.812	13.452
3. Ostali finansijski plasmani - deponovanja i ulaganja (neto prilivi)	322	16.953.139	10.409.846
4. Primljene kamate iz aktivnosti investiranja	323	814.038	266.785
5. Primljene dividende i Učešća u rezultatu	324	155.080	158.245
II. Odlivi gotovine iz aktivnosti investiranja (1 do 4)	325	19.845.092	13.315.379
1. Kupovina akcija i udela (neto odlivi)	326	128.985	82.156
2. Kupovina nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava	327	92.072	64.349
3. Ostali finansijski plasmani - deponovanja i ulaganja (neto odlivi)	328	19.624.035	13.168.874
IV. Neto odliv gotovine iz aktivnosti investiranja (II -I)	331	1.672.669	2.286.672
II. Odlivi gotovine iz aktivnosti finansiranja (1 do 4)	336	429.589	0
3. Finansijski lizing	339	565	0
4. Isplaćene dividende i učešća u rezultatu	340	429.024	0
IV. Neto odliv gotovine iz aktivnosti finansiranja (II -I)	342	429.589	0
G. SVEGA PRILIVI GOTOVINE (301+319+332)	343	29.897.925	22.319.633
D. SVEGA ODLIVI GOTOVINE (307+325+336)	344	29.887.932	22.521.107
DJ. NETO PRILIV GOTOVINE (343-344)	345	9.993	0
E. NETO ODLIV GOTOVINE (344-343)	346	0	201.474
Ž. GOTOVINA NA POCETKU OBRAČUNSKOG PERIODA	347	198.945	401.126
Z. POZITIVNE KURSNE RAZLIKE PO OSNOVU PRERAČUNA GOTOVINE	348	1.492	1.076
I. NEGATIVNE KURSNE RAZLIKE PO OSNOVU PRERAČUNA GOTOVINE	349	2.283	1.783

J. GOTOVINA NA KRAJU OBRAČUNSKOG PERIODA (345-346+347+348-349)	350	208.147	198.945
--	-----	---------	---------

Izvor: http://fi.apr.gov.rs/prijemfi/cir/Podaci_Komplet_3.asp?strSearch=17198319&kod=2d13392c7abf0094c8dc5d2d9e39f8ae00393e7&godina=2012&pk_zag=480071, 25.09.2013.

Prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti kod kompanije DUNAV osiguranja su bili 20.102.114.000 dinara u 2012. godini, i 17.139.155.000 dinara u 2011. godini. Odlivi u obe analizirane godine su bili viši tako da je ostvaren neto odliv gotovine iz poslovnih aktivnosti, u 2012. Godini 93.602.000, dok je u 2011. Bio veći u iznosu od 1.231.330.000 dinar. Situacija kod kompanije DELTA GENERALI je suprotna. Ova osiguravajuća kompanija je ostvarila neto priliv gotovine iz poslovnih aktivnosti. Iako je priliv gotovine bio skoro duplo manji nego kod kompanije DELTA GENERALI, ipak je ostvaren neto priliv gotovine iz poslovnih aktivnosti u iznosu od 2.112.251.000 dinara u 2012. godini i 2.085.198.000 dinar au 2011. godini. Kada je reč o prilikima i odlivima gotovine iz aktivnosti investiranja konstatuje se to daje kod kompanije DUNAV osiguranje ostvaren neto priliv gotovine iz aktivnosti investiranja, dok je kod kompanije DELTA GENERALI ostvaren neto odliv gotovine iz aktivnosti investiranja- u obe analizirane godine.

Kod obe kompanije je ostvaren neto priliv gotovine u 2012. godini, s tim da je kod kompanije DUNAV osiguranje neto priliv 1.731.585.000 dinara, a kod kompanije DELTA GENERALI 9.993.000 dinara. U 2011. godini kod obe osiguravajuće kuće je ostvaren neto odliv gotovine (negativan novčani tok) iznosa kod DUNAV osiguranja 190.670.000 dinara, a kod DELTA GENERALI nešto viši u iznosu od 201.474.000 dinara. Gotovina na kraju obračunskog perioda je svakako, veća kod kompanije DUNAV osiguranje.

Na osnovu prezentovanih izveštaja o novčanim tokovima osiguravajućih kompanije DUNAV osiguranja i DELTA GENERALI i ranije prezentovanih i analiziranih bilansa stanja istih kompanija moguće je utvrditi neke od pokazatelja likvidnosti, kao i solventnosti osiguravajućih kompanija.

Naredne analize koje slede jesu analize solventnosti i likvidnosti. Solventnost znači da kompanija raspolaže takvom ekonomskom sposobnošću koja joj omogućava da dugoročno izvršava svoje obaveze. Solventnost je pokazatelj kvaliteta poslovne sposobnosti organizacije

za osiguranje i njene mogućnosti da vrednošću imovine kojom raspolaže izmiri celokupne obaveze iz poslovanja⁵³.

Naredni prikaz tabele 10 jeste solventnost osiguravajućih kompanija.

Tabela 10: *Solventnost osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI u periodu od 31.12.2011. do 31.12.2012. godine*

	DUNAV osiguranje			DELTA GENERALI		
	2012	2011	2010	2012	2011	2010
Poslovna imovina	29.864.898	26.551.449	25.508.753	24.370.757	20.240.755	17.144.286
Dugovi	19.145.683	16.517.124	15.588.066	20.719.435	16.977.486	14.203.569
Koeficijent solventnosti	1,56	1,61	1,64	1,18	1,19	1,21
Referentna vrednost, veća od	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

Na osnovu priložene tabele 10 da se steći uvid u solventnost analiziranih osiguravajućih kompanija. Dakle, uočava se da je koeficijent solventnosti veći kod osiguravajuće kompanije DUNAV osiguranje u sve tri analizirane godine. Takođe, koeficijenti solventnosti su iznad referentnih vrednosti, što je naravno prihvatljivo sa aspekta finansijske analize.

Finansijski koeficijenti za procenu likvidnosti se definiše kao pokazatelj opšte i rigorozne likvidnosti.

Pokazatelj opšte likvidnosti = obrtna sredstva / kratkoročne obaveze

Pokazatelj rigorozne likvidnosti = Likvidna sredstva / kratkoročne obaveze

Pokazatelj opšte likvidnosti kazuje sa koliko je dinara obrtnih sredstava pokriven svaki dinar kratkoročnih obaveza. Normala je odnos 2:1, mada s obzirom na veličinu i strukturu obaveza preduzeća normalnim se može smatrati i odnos 1:1.

⁵³ Lekić Ž. (2006) *Osiguranje: finansijsko računovodstvena funkcija*, Glosarijum, Beograd, str. 98-99

Kada se od obrtnih sredstava oduzmu zalihe dobijaju se likvidna sredstva i tako se dobija prethodno navedeni pokazatelj rigorozne likvidnosti. Normalnim se smatra odnos 1:1, mada u određenim slučajevima se može smatrati prihvatljiv odnos i 0,50:1.

Procena likvidnosti preduzeća se prati i procenom apsolutne razlike između obrtnih sredstava i kratkoročnih obaveza. Ta razlika se naziva neto obrtna sredstva.

$$\text{Neto obrtna sredstva} = \text{Obrtna sredstva} - \text{Kratkoročne obaveze}^{54}$$

Naredna tabela 11 koja sledi daje prikaz osnovnih koeficijenata likvidnosti.

Tabela 11: *Koeficijenti likvidnosti osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI u periodu od 31.12.2011. do 31.12.2012. godine*

	DUNAV osiguranje			DELTA GENERALI		
	2012	2011	2010	2012	2011	2010
Obrtna sredstva	15.318.509	13.208.943	12.025.145	7.847.583	8.664.876	11.799.581
Kratkoročne obaveze	2.808.585	2.305.111	1.239.459	1.535.879	1.325.976	802.677
Zalihe	30.785	25.929	26.397	565.656	515.617	330.860
Likvidna sredstva	15.287.724	13.183.014	11.998.748	7.281.927	8.149.259	11.468.721
Koeficijent opšte likvidnosti	5,45	5,73	9,7	5,11	6,53	14,7
Koeficijent rigorozne likvidnosti	5,44	5,72	9,68	4,74	6,15	14,29
Neto obrtna sredstva	12.509.924	10.903.832	10.785.686	6.311.704	7.338.900	10.996.904

Tabela 11 prikazala je upravo to da su obe osiguravajuće kompanije likvidne, te da je njihova sposobnost u izmirenju obaveza u momentu njihovog nastanka moguća. Koeficijenti likvidnosti, kako opšte, tako i rigorozne likvidnosti su iznad referentnih vrednosti.

Pored pokazatelja likvidnosti, analiza novčanih tokova osiguravajućih kompanija dopunjuje se i analizom specifičnih finansijskih koeficijenata koji se odnose na pozicije iz izveštaja o novčanim tokovima. Dakle, neophodno je razmotriti sledeće pokazatelje⁵⁵:

⁵⁴ Knežević G., Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009., str. 140

⁵⁵ Ibidem, str. 141

1) *Odnos neto novčanog toka i neto dobitka* = Neto novčani tok iz poslovne aktivnosti / Neto dobitak

Ovaj pokazatelj govori o tome koliko je kompanija sposobna da generiše neto novčanih tokova iz poslovnih aktivnosti na svaki dinar neto dobitka koji je ostvaren u tekućem obračunskom periodu. Poređenje se vrši sa sličnima u grani.

2) *Učešće neto novčanog toka u prihodima od prodaje* = Neto novčani tok iz poslovne aktivnosti / Neto prihodi od prodaje

Koeficijent pokazuje koliko su kompanije ostvarile neto novčanog toka iz poslovnih aktivnosti na svaki dinar prihoda od prodaje. Ovaj koeficijent je merilo sposobnosti aktivnosti prodaje da generiše novčane tokove. Što je veći koeficijent, veća je i sposobnost prodaje.

3) *Odnos neto novčanog toka i ukupnih sredstava preduzeća* = Neto novčani tok iz poslovne aktivnosti / Prosečna ukupna sredstva preduzeća

Ovaj koeficijent daje podatak o tome koliko su kompanije ostvarile neto novčanog toka iz poslovnih aktivnosti na svaki dinar prosečno uložених ukupnih sredstava. Ovaj koeficijent je merilo sposobnosti imovine kompanije da generiše gotovinu.

4) *Slobodan novčani tok* = Neto novčani tok iz poslovne aktivnosti / Divedende - Neto ulaganja u dugoročna (stalna) sredstva

5) *Neto ulaganja u dugoročna (stalna) sredstva* = Priliv od prodaje stalnih sredstava – Odlivi po osnovu nabavke stalnih sredstava

Slobodan novčani tok je merilo uspešnosti kompanije koje rado koriste kako akcionari, tako i budući investitori.

Naredna Tabela 12 daje prikaz odnosa neto novčanog toka i neto dobitka (s obzirom na aktuelnost istraživanja).

Tabela 12: *Odnos neto novčanog toka i neto dobitka za obračunske 2012. i 2011. godinu*

	DUNAV osiguranje		DELTA GENERALI	
	2012	2011	2012	2011
Neto novčani tok iz poslovne aktivnosti	-93.602	-1.231.330	2.112.251	2.085.198
Neto dobitak/gubitak	72.016	268.806	786.540	522.622
Odnos neto novčanog toka i neto dobitka	/	/	2,68	3,99

Kako su odlivi iz poslovnih aktivnosti veći od priliva gotovine iz poslovnih aktivnosti kod kompanije DUNAV osiguranje, dolazi se do tog saznanja da je prisutan neto odliv gotovine iz poslovnih aktivnosti, samim tim je i odnos neto novčanog toka i neto dobitka negativan. Situacija kod druge osiguravajuće kompanije je suprotna, dakle, prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti su veći od odliva, i prisutan je neto priliv gotovine iz poslovnih aktivnosti. Koeficijent odnosa neto novčanog toka i neto dobitka je povoljniji u 2011. godini kada je iznosio 3,99, dok je on u 2012. godini iznosio 2,68. Dakle, kompanija DELTA GENERALI na svaki dinar neto dobitka ostvaruje 3,99 dinara novčanog toka iz poslovnih aktivnosti (poslovne aktivnosti generišu gotovinu) u ostvarenoj obračunskoj 2011. godini.

5. 5. Analiza profitabilnosti i rentabilnosti osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI

Pod profitabilnošću osiguravajuće kompanije podrazumeva se ostvarenje određene stope prinosa od uloženog kapitala u vršenju usluga osiguranja⁵⁶. Osnovni cilj njihovog poslovanja jeste ostvarenje što veće stope prinosa (profita) od aktive, pasive ili neto aktive uz maksimalnu zaštitu osiguranika i akcionara.

Naredne stope jesu stope prinosa profita od ukupne aktive i prinos na akcionarski kapital.

Stopa prinosa profita od ukupne aktive = Profit/ Ukupna aktive * 100 ili u razvijenom obliku

Stopa prinosa profita od ukupne aktive = Profit/ Ukupan prihod * Ukupan prihod/ Ukupna aktiva

Stopa prinosa profita od neto aktive = Profit / Neto aktiva * 100

Neto aktiva = ukupan sopstveni kapital (ukupna aktiva- gubitak- obaveze)

Prinos na akcionarski kapital = Profit / Akcionarski kapital

Tabela 13: Stope profitabilnosti osiguravajućih kompanija za obračunske 2012. i 2011. godinu

	DUNAV osiguranje			DELTA GENERALI		
	2012	2011	2010	2012	2011	2010
Profit	72.016	268.806	223.184	786.540	522.622	219.505
Ukupna aktiva	29.864.898	26.551.449	25.508.753	24.370.757	20.240.755	17.144.286
Ukupan prihod	19.254.042	17.172.890	16.549.473	14.016.876	11.651.507	10.648.586
Akcijski kapital	313.607	313.607	313.607	2.131.997	2.131.997	2.131.997
Stopa prinosa profita od ukupne aktive	0,241	1,01	0,87	3,23	2,58	1,28
Prinos na akcionarski kapital	0,23	0,86	0,712	0,37	0,25	0,1

⁵⁶ Kapor P., Osnove osiguranja: teorija, praksa i regulativa, Poslovni biro d.o.o., Beograd, 2008., str. 46

Pored izračunate stope prinosa profita od ukupne aktive, kod obe osiguravajuće kompanije, gde se jasno vidi da je viša stopa kod kompanije DELTA GENERALI, neophodno je izračunati i prinos na akcionarski kapital. Prinos na akcionarski kapital je najznačajniji, pre svega, za akcionare, odnosno vlasnike kapitala osiguravajućih kompanija. Prinos na akcijski kapital je postao najznačajniji pokazatelj kojim se meri uspešnost menadžmenta osiguravajućih kompanija⁵⁷. Pre samog navođenja izračunatih iznosa prinosa na akcionarski kapital, neophodno je podsetiti se i tom činjenicom da je kapital osiguravajućeg društva DUNAV osiguranje u većinskom iznosu društvenog karaktera, te da je stoga, iznos akcionarskog kapitala mali. Iako je iznos akcionarskog kapitala mali, kada se on uporedi sa profitom osiguravajuće kompanije dolazi se do sledećih rezultata: prinos na akcionarski kapital u 2012. godini je 0,23, u 2011. godini je 0,86, dok je u 2010. godini 0,37. Dakle, ako se ovi iznosi uporede sa iznosima- prinosima kompanije DELTA GENERALI dolazi se do saznanja da su prinosi na akcijski kapital veći kod DUNAV osiguranja.

Kada je reč o stopi prinosa profita od ukupne aktive, na osnovu rezultata u prethodno ilustrovanj tabeli došlo se do podatka da su one veće kod kompanije DELTA GENERALI. Stope prinosa profita od ukupne aktive kod kompanije DELTA GENERALI su: 3,23 u 2012. godini, 2,58 u 2011. godini i 1,28 u 2010. godini.

“Moć zarađivanja predstavlja najbolji indikator... rentabilnosti. Ovaj indikator pokazuje stepen sposobnosti datog ulaganja... da odbaci neki prinos od svoje upotrebe.”⁵⁸ Naredni prikaz jeste izračunavanje stope rentabilnosti osiguravajućih kompanija. Stopa rentabilnosti se izračunava na sledeći način⁵⁹:

Stopa rentabilnosti = $\text{dobitak} + \text{dugoročna rezervisanja} / \text{ukupan kapital} * 100$

⁵⁷ Kapor P., Osnove osiguranja: teorija, praksa i regulativa, Poslovni biro d.o.o., Beograd, 2008., str. 47

⁵⁸ Krasulja D., Finansijska analiza preduzeća, Ekonomski fakultet, Beograd, 1973., str. 177

⁵⁹ Lukić R., Računovodstvo osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd, 2012., str. 84

Tabela 14: Stopa rentabilnosti za obračunsku 2012., 2011. i 2010. godinu

Izračunavanje stope rentabilnosti osiguravajuće kompanije DUNAV osiguranje				
		2012	2011	2010
Dobitak (277-278-280+281-282)	283	72.016	268.806	223.184
dugoročna rezervisanja (119+120+121+122+123)	118	3.454.795	2.933.110	2.156.789
Ukupan kapital (103+104+105+106)	102	5.953.275	5.953.275	5.953.275
Stopa rentabilnosti		59,242	53,78	39,98

Tabela 15: Stopa rentabilnosti za obračunsku 2012., 2011. i 2010. godinu

Izračunavanje stope rentabilnosti osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI				
		2012	2011	2010
Dobitak (277-278-280+281-282)	283	786.540	522.622	219.505
dugoročna rezervisanja (119+120+121+122+123)	118	10.643.716	7.772.056	6.102.797
Ukupan kapital (103+104+105+106)	102	2.131.997	2.131.997	2.131.997
Stopa rentabilnosti		536,13	389,056	296,54

Dakle, stopa rentabilnosti je viša kod osiguravajuće kompanije DELTA GENERALI, s obzirom na značajno veća dugoročna rezervisanja, ali i veći neto dobitak.

ZAKLJUČAK

Srbija je veoma kasno počela sa osnivanjem i aktivnostima na tržištu osiguranja. Od samog starta poslovanja na tržištu u Srbiji, došlo je do stvaranja monopolističkog društvenog sistema osiguranja, a samim tim i do uništavanja tržišta osiguranja. Ovakva situacija trajala je sve do 90-ih godina prošlog veka i kada je počela da se javlja indicija za otvorenim tržištem došlo je do kolapsa ekonomije i same države, te se može reći da Srbija aktivno učestvuje na ovom tržištu nepunih deset godina.

Tržište osiguranja u Srbiji ima veliki potencijal. Kultura osiguranja među građanima je veoma niska i osigurano je veoma malo građana kao i njihova imovina, dakle, ovde postoji veliki prostor za razvijanje zdravog i efikasnog tržišta koje bi zasigurno u velikoj meri pomoglo razvoju naše države.

Na tržištu osiguranja u Srbiji posluje 28 društava za osiguranje. Isključivo poslovima osiguranja bavi se 24 društva, a poslovima reosiguranja četiri društva. Od društava koja se bave poslovima osiguranja, isključivo životnim osiguranjem bavi se sedam društava, isključivo neživotnim osiguranjem 11 društava, a i životnim i neživotnim osiguranjem šest društava. Posmatrano prema vlasničkoj strukturi kapitala, od 28 društva za osiguranje njih 21 je u većinskom stranom vlasništvu, a sedam u domaćem vlasništvu.

Analizirane osiguravajuće kompanije DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI zauzimaju najveće učešće na našem tržištu. DUNAV osiguranje je jedina osiguravajuća kuća na domaćem tržištu registrovana za sve vrste osiguranja, ima više od 90 proizvoda. DELTA GENERALI za razliku od DUNAV osiguranja je druga najveća osiguravajuća kompanija na domaćem tržištu osiguranja, koja se bavi svim vrstama životnih i neživotnih osiguranja. Kompanija od osnivanja beleži brz i stabilan razvoj i danas je tržišni lider u životnom osiguranju, dobrovoljnom zdravstvenom i međunarodnom putnom osiguranju.

LITERATURA

1. Andrić M., Krsmanović B., Jakšić B. (2009) Revizija, Ekonomski fakultet, Subotica
2. Beke Trivunac J., Vučinović J., Veselinović M., Milačić D., Pržulj Ž., Rakočević S., Sikimić V. (2012), Interna revizija- upravljanje, rizici i kontrola, Institut za ekonomiku i finansije, Beograd
3. Čulibrk J. (2012) „Primena direktive solventnosti II u osiguravajućim društvima u Srbiji“, Ekonomija: teorija i praksa, Broj 2, Novi Sad
4. Dassen R. Wallage P. (2002) Principi revizije, Međunarodna perspektiva, Savez računovođa i revizora Republike Srpske, Banja Luka
5. Dmitrović Šaponja Lj., Petković Đ., Jakšić D. (2007) Računovodstvo, Ekonomski fakultet, Subotica
6. Institut internih revizora (IIA), Međunarodni okvir profesionalne prakse (MOPP) (2011) (zvaničan prevod: International Professional Practices Framework (IPPF)), Udruženje internih revizora Srbije, Beograd
7. K. H. Spencer Picket (2007) Osnovni priručnik za internu reviziju, Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd
8. Kapor P. (2008) Osnove osiguranja: teorija, praksa i regulativa, Poslovni biro d.o.o., Beograd
9. Knežević G. (2009) Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009.
10. Kočović J., Šulejić P., Rakonjac Antić T. (2010) Osiguranje, Ekonomski fakultet, Beograd
11. Lee T. (1993) Corporate Auditing Theory, Chapman and Hall, London
12. Lekić Ž. (2006) Osiguranje: finansijsko računovodstvena funkcija, Glosarijum, Beograd
13. Lukić R. (2012) Računovodstvo osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd
14. Malinić D., Milićević V., Stevanović H., (2012) Upravljačko računovodstvo, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, Beograd
15. Milisavljević M. (2007) Savremeni strateški menadžment, Megatrend, Beograd
16. Miljević M. (2007) Metodologija naučnog rada, Pale
17. Milojević D. (2010) Kontrola i revizija, Beogradska poslovna škola, Beograd

18. Petrović Z. (2011) Računovodstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd
19. Ranković J. (1992) Teorija bilansa, Beograd
20. Rodić J., Vukelić G., Andrić M. (2007) Teorija politika i analiza bilansa, Beoknjiga, Beograd
21. Rodić J., Vukelić G., Andrić M. (2011) Analiza finansijskih izveštaja, Proleter, Bečej
22. Rusov M. (2011) Kontrola osiguravajućih kompanija sa aspekta interne revizije, Nadzor i kontrola osiguravajućih kompanija, Ekonomski fakultet, Beograd
23. Slović Krčadinac I. (2004) Revizija u osiguranju, Priručnik za obavljanje revizije, Fineks, Novi Beograd
24. Stanišić M. (2008) Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd
25. Vidaković S. (2009) Revizija- osnova kompetentnosti, kredibiliteta, poverenja, Mala knjiga, Novi Sad
26. Žager K., Mamić Sačer I., Sever S., Žager L., (2008) Analiza finansijskih izveštaja, Masmedia, Zagreb
27. Zakon osiguranju, „Sl. glasnik RS“, br. 55/2004, 70/2004 - ispr., 61/2005, 61/2005 - dr. zakon, 85/2005 - dr. zakon, 101/2007, 63/2009 - odluka US i 107/2009
28. IV Direktiva EZ, Odeljak 7, član 31
29. Privredni savetnik br. 16/2012
30. Ekonomska nauka u funkciji kreiranja novog poslovnog ambijenta, (2011), Zbornik radova, Ekonomski fakultet, Priština,
 - a. <http://www.efpr.edu.rs/ES-NBE2011/ZBORNIK%201.pdf>
- 2) Zakon o računovodstvu, “ Sl. Glasnik RS”, Broj 62/13
 - a. <http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/zakoni/2013/ZAKON%20O%20RACU NOVODSTVU.pdf>
- 3) Zakon o reviziji, “Sl. Glasnik RS”, Broj 62/13
 - a. <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=9682>
- 4) Zakon o privrdnim društvima, “Sl. glasnik RS”, br. 36/2011 i 99/2011
- 5) <http://www.parlament.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2013/2270-13Lat.pdf>
- 6) <http://www.laisweb.org>
- 7) <http://www.comparativelaw.info/odrustva.pdf>
- 8) http://www.nbs.rs/internet/latinica/60/60_6/izvestaji/izv_I_2012.pdf
- 9) <http://www.dunav.com/rs/o-kompaniji>

31. <http://www.dunav.com/sites/default/files/Izvestaj%20o%20poslovanju%201-6%202012-2.pdf>
32. http://www.deltagenerali.rs/active/sr-latin/home/o_nama/poslovanje_i_misija.html
33. http://fi.apr.gov.rs/prijemfi/cir/Podaci_Komplet_3.asp?strSearch=07046898&kod=3d594fcac4c59e13fdd5b5bb8f2ec0575e413fcf&godina=2012&pk_zag=446504
34. http://fi.apr.gov.rs/prijemfi/cir/Podaci_Komplet_3.asp?strSearch=17198319&kod=2d13392c7abf0094c8dcb5d2d9e39f8ae00393e7&godina=2012&pk_zag=480071
35. <http://www.investopedia.com/terms/a/accounting-policies.asp>
36. <http://www.mfin.gov.rs/pages/issue.php?id=6538>
37. <http://www.intosai.org/uploads/1guicspubsece.pdf>
38. http://www.nbs.rs/static/nbs_site/gen/latinica/60/odlk/R-dunav.pdf
39. http://www.nbs.rs/static/nbs_site/gen/latinica/60/odlk/R-delta.pdf

PRILOZI

Izveštaj nezavisnog revizora osiguravajućih kompanija DUNAV osiguranje i DELTA GENERALI

Naredni izveštaji koji sledi jesu: Izveštaj nezavisnog revizora akcionarima osiguravajućeg društva DUNAV osiguranje i Izveštaj nezavisnog revizora akcionarima osiguravajućeg društva DELTA GENERALI.

PRILOG 1⁶⁰: **Izveštaj nezavisnog revizora** akcionarima kompanije DUNAV osiguranje A.D.O. Beograd na dan 31.12.2012. godine

Izvršili smo reviziju priloženih pojedinačnih finansijskih izveštaja Kompanije Dunav osiguranje a.d.o. Beograd (u deljeni tekstu: „Društvo”), koji se sastoje od pojedinačnog bilansa slanja na dan 31. decembar 2012. godine, pojedinačnog bilansa uspeha, pojedinačnog izveštaja promenama na kapitalu i pojedinačnog izveštaja o tokovima gotovine na godinu koja se završava na taj dan, kao i napomena, koje sadrže pregled osnovnih računovodstvenih politika i druge napomene.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izveštaje

Rukovodstvo je odgovorno za sastavljanje i istinito i objektivno prikazivanje pojedinačnih finansijskih izveštaja u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji važećim u Republici Srbiji, važećim Zakonom o osiguranju i ostalim relevantnim podzakonskim aktima Narodne banke Srbije, i za uspostavljanje takvih internih kontrola za koje se smatra da su relevantne za pripremu pojedinačnih finansijskih izveštaja, koji ne sadrže materijalno značajne greške, nastale bilo zbog pronevere ili zbog grešaka u radu.

⁶⁰ http://www.nbs.rs/static/nbs_site/gen/latinica/60/odlk/R-dunav.pdf, 16.01.2014.

Odgovornost revizora

Naša odgovornost je da na osnovu izvršene revizije Izrazimo mišljenje o priloženim pojedinačnim finansijskim izveštajima. Reviziju smo izvršili u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji važećim u Republici Srbiji, važećom Odlukom o sadržini izveštaja o obavljenoj reviziji finansijskih izveštaja društva za osiguranje i Međunarodnim standardima revizije. Ovi standardi zahtevaju da se pridržavamo relevantnih etičkih zahteva i da reviziju planiramo i obavimo na način koji nam omogućuje da steknemo razumni nivo uveravanja da pojedinačni finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajne greške.

Revizija obuhvata obavljanje procedura u cilju prikupljanja revizorskih dokaza o unosima i obelodanjivanjima u pojedinačnim finansijskim izveštajima. Izbor procedura zavisi od naše procene, uključujući i procenu rizika od materijalno značajnih grešaka u pojedinačnim finansijskim izveštajima, nastalih bilo zbog pronevere ili zbog grešaka u radu. U proceni rizika uzimamo u obzir interne kontrole, koje su relevantne za sastavljanje, istinito i objektivno prikazivanje pojedinačnih finansijskih izveštaja, sa ciljem kreiranja odgovarajućih revizorskih procedura, ali ne i za svrhe izražavanja mišljenja o efektivnosti primenjenih internih kontrola. Takođe, revizija obuhvata i ocenu adekvatnosti primenjenih računovodstvenih politika: opravdanosti značajnih procenjivanja, koje je rukovodstvo izvršilo, kao i ocenu opšte prezentacije pojedinačnih finansijskih izveštaja.

Smatramo da su revizorski dokazi koje smo pribavili dovoljni i odgovarajući i pružaju osnov za izražavanje našeg mišljenja sa rezervom.

Osnov za mišljenje sa rezervom

U skladu sa Odlukom o načinu procenjivanja bilansnih i vanbilansnih pozicija društva za osiguranje Narodne banke Srbije, potraživanja po osnovu premije osiguranja i regresna potraživanja procenjena su za iznos od RSD 1.404.142 hiljada na dan 31. decembar 2012. godine, a rashodi po osnovu usklađivanja vrednosti imovine u 2012. godini su potcenjena za isti iznos. Pored toga, Društvo je u okviru potraživanja iskazalo potraživanja od Republike Srbije u iznosu od RSD 1.340.857 hiljada koja su formirana na osnovu Zaključka Vlade Republike Srbije od 15. decembra 2011. godine, prema kojem Republika Srbija preuzima nenaplaćena potraživanja Društva od preduzeća pod većinskom državnom kontrolom. Društvo nije formiralo ispravku vrednosti ovih potraživanja u skladu sa Odlukom o načinu

precenjivanja bilansnih i vanbilansnih pozicija društva za osiguranje Narodne banke Srbije na dan 31. decembar 2012. godine, te su potraživanja po tom osnovu precenjena za iznos od RSD 1.540.857 hiljada na dan 31. decembar 2012. godine, a rashodi po osnovu usklađivanja vrednosti imovine u 2012. godini potcenjena za isti iznos. Kao efekat prethodno navedenih pitanja, rezultat pre oporezivanja Društva za 2012. godinu je precenjen za RSD 2.744.999 hiljada dok je rezultat nakon oporezivanja precenjen za RSD 2.726.521. hiljadu. Kapital Društva, kao i garantne rezerve Društva, su precenjeni za RSD 2.726.521 hiljadu na dan 31. decembar 2012. godine.

Na dan 31. decembar 2012. godine Društvo je iskazalo učešće u zavisnom pravnom licu Dunav osiguranje a.d. Banja Luka u iznosu od RSD 649.836 hiljada, koje se u skladu računovodstvenim politikama Društva vodi po metodu nabavne vrednosti. Naša je procena da je došlo do materijalnog obezvređenja ovog učešća, ali iz praktičnih razloga nismo bili u mogućnosti da razumnim nivoom tačnosti procenimo iznos obezvređenja i efekat na priložene pojedinačne finansijske izveštaje Društva.

Investicione nekretnine u iznosu od RSD 220.753 hiljada ne ispunjavaju definiciju investicionih nekretnina u skladu sa računovodstvenim propisima Republike Srbije na dan 31. decembar 2012. godine, jer ih Društvo koristi u svrhe obavljanja sopstvene delatnosti. Pored toga, Društvo na dan 31. decembar 2012. godine za ulaganje tehničkih rezervi koristi investicione nekretnine koje nisu upisane u zemljišne ili druge javne knjige u ukupnom iznosu od RSD 301.852 hiljade. Usled navedenog, visina i struktura ulaganja sredstava tehničkih rezervi nisu usklađeni sa zahtevima Odluke o ograničenjima pojedinih oblika deponovanja i ulaganja sredstava tehničkih rezervi i o najvišim iznosima pojedinih deponovanja i ulaganja garantne revizije društva za osiguranje Narodne banke Srbije na dan 31. decembar 2012. godine, što nije konzistentno sa informacijama obeleđanim u napomeni 40 uz ove finansijske izveštaje.

Mišljenje sa rezervom

Po našem mišljenju, osim za efekte koje imaju pitanja navedena u pasusu Osnov za mišljenje sa rezervom, priloženi pojedinačni finansijski izveštaji istinito i objektivno, po svim materijalno značajnim pitanjima, prikazuju nekonsolidovano finansijsko stanje Društva na dan 31. decembar 2012. godine, nekonsolidovani poslovni rezultat i nekonsolidovane tokove

gotovine za godinu koja se završava na taj dan i sastavljeni su u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji važećim u Republici Srbiji, važećim Zakonom o osiguranju i ostalim relevantnim podzakonskim aktima Narodne banke Srbije.

Mesto i datum

Potpis i pečat ovlašćenog revizora

PRILOG 2⁶¹: **Izveštaj nezavisnog revizora** akcionarima DELTA GENERALI A.D.O. Beograd na dan 31.12.2012. godine

Izvršili smo reviziju priloženih finansijskih izveštaja društva Delta Generali a.d.o. Beograd (u daljem tekstu: "Društvo") koji obuhvataju bilans stanja na dan 31. decembra 2012. godine, bilans uspeha, izveštaj o promenama na kapitalu i izveštaj o novčanim tokovima za godinu koja se završila na taj dan, kao i pregled značajnih računovodstvenih politika i ostalih napomena uz finansijske izveštaje.

Odgovornost rukovodstva Društva za finansijske izveštaje

Rukovodstvo Društva je odgovorno za pripremu i objektivno prikazivanje ovih finansijskih izveštaja u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji i ostalim propisima koji regulišu finansijsko poslovanje u Republici Srbiji, kao i za interne kontrole koje rukovodstvo smatra neophodnim da omoguće pripremu finansijskih izveštaja koji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze, nastale usled prevare ili greške.

Odgovornost revizora

Naša je odgovornost da izrazimo mišljenje o finansijskim izveštajima, na osnovu revizije koju smo izvršili. Reviziju smo izvršili u skladu sa Međunarodnim Standardima Revizije. Ovi

⁶¹ http://www.nbs.rs/static/nbs_site/gen/latinica/60/odlk/R-delta.pdf, 16.01.2013.

standardi nalažu da se pridržavamo etičkih normi i da reviziju planiramo i izvršimo na način koji omogućava da se, u razumnoj meri, uverimo da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze.

Revizija obuhvata sprovođenje procedura u cilju prikupljanja revizorskih dokaza o iznosima i obelodanjivanjima u finansijskim izveštajima. Izbor revizorskih procedura zavisi od procene revizora pri čemu se uzima u obzir i ocena rizika da li finansijski izveštaji sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze nastale usled prevare ili greške. Vršeci procenu takvog rizika, revizor razmatra i interne kontrole bitne za pripremu i objektivno prikazivanje finansijskih izveštaja, u cilju kreiranja odgovarajućih revizorskih procedura u skladu sa okolnostima, ali ne i u cilju izražavanja mišljenja o efikasnosti internih kontrola Društva. Revizija takođe uključuje ocenu opravdanosti primene odgovarajućih računovodstvenih politika i računovodstvenih procena izvršenih od strane rukovodstva, kao i ocenu opšte prezentacije finansijskih izveštaja.

Smatramo da su revizorski dokazi koje smo prikupili dovoljni i odgovarajući da obezbede osnovu za izražavanje našeg mišljenja.

Mišljenje

Po našem mišljenju, finansijski izveštaji prikazuju objektivno i istinito finansijsko stanje Društva na dan 31. decembra 2012. godine i rezultate njegovog poslovanja i novčane tokove za godinu koja se završila na taj dan, u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji Republike Srbije i ostalim računovodstvenim propisima u Republici Srbiji.

Ostala pitanja

Finansijski izveštaji Društva za godinu završenu 31. decembra 2011. godine bili su predmet revizije od strane drugog revizora koji je 1. marta 2012. godine izrazio mišljenje bez rezervi.

Mesto i datum

Potpis i pečat ovlašćenog revizora